

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π.Μ.Σ. «ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΥ

ΓΚΟΥΖΟΥΜΑ ΣΟΦΙΑ
A.M. 1206M072

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΓΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2008

*Στους γονείς μου που με στηρίζουν πάντα σε κάθε
μου προσπάθεια.*

*Ευχαριστώ των καθηγητή μου κ. Π. Ρουμελιώτη
για την πολύτιμη βοήθειά του*

**ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ**

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π.Μ.Σ. «ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΥ**

**ΓΚΟΥΖΟΥΜΑ ΣΟΦΙΑ
Α.Μ. 1206Μ072**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΓΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή : Το νέο διεθνές περιβάλλον και οι ενεργειακές ανάγκες των ΗΠΑ.....	3
1. Οι καταναλωτικές ανάγκες των ΗΠΑ.....	8
1.1. Εγχώρια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου.....	8
1.2. Στρατηγικά αποθέματα.....	14
1.3. Εναλλακτικές μορφές ενέργειας.....	16
1.4. Εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου.....	20

1.5. Χάραξη Εθνικής Ενεργειακής Πολιτικής.....	26
2. Πολιτικές Διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας πετρελαίου και φυσικού αερίου.....	28
2.1. Ενεργειακή συνεργασία ΗΠΑ – Καναδά.....	28
2.2. Αμερικανική Πολιτική προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής.....	30
2.2.1. ΗΠΑ – Μεξικό, ενεργειακή συνεργασία.....	30
2.2.2. Πολιτική των ΗΠΑ προς την Βενεζουέλα και προβληματισμοί.....	32
2.2.3. Το Κολομβιανό πετρέλαιο ως αιτία σύγκρουσης στην περιοχή.....	36
2.2.4. Τρινιτάντ και Ταμπάκο, οι πηγές φυσικού αερίου και οι σημασίες τους για την ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ.....	37
3. Αμερικανική Πολιτική στην Περιοχή της Μέσης Ανατολής.....	40
3.1. Ποια η σημασία της περιοχής του Κόλπου για την Αμερικανική Ενεργειακή Ασφάλεια.....	40
3.2. Επέμβαση στο Ιράκ – Λόγοι κα Πραγματικότητες.....	43
3.3. Το πρόβλημα του Ιράν – προοπτικές.....	49
3.4. Σαουδική Αραβία και οι σχέσεις της με τις ΗΠΑ.....	52
3.5. Ισχυροποίηση του συστήματος ασφάλειας για τον έλεγχο πηγών και των διαύλων μεταφοράς πετρελαίου.....	56
4. Πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή της πρώην ΕΣΣΔ – Γεωστρατηγική σημασία του Χώρου.....	58
4.1. Η περιοχή της Κασπίας Θάλασσας – Ποια η σημασία της για τις ΗΠΑ και την ενεργειακή της ασφάλεια.....	61
5. Πετροδολάρια – συσσώρευση και η σημασία τους για την Αμερικανική Οικονομία.....	64

5.1. Πετροδολάρια και οικονομικές επιπτώσεις στην Παγκόσμια Οικονομία.....	69
Συμπεράσματα.....	72
Παράρτημα.....	74
Βιβλιογραφία.....	80

Εισαγωγή :

Το νέο διεθνές περιβάλλον και οι ενεργειακές ανάγκες των ΗΠΑ

Το πετρέλαιο μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου αποτέλεσε όχι μόνο ένα εμπορικό αλλά και ένα στρατηγικό αγαθό, η απόκτηση του οποίου έχει μεγάλη πολιτική σημασία.

Οι ΗΠΑ μέσα από την εξαγγελία διάφορων δογμάτων προσπάθησαν να πετύχουν το κεντρικό τους σκοπό που δεν ήταν άλλο από την εξασφάλιση και διατήρηση της ανεμπόδιστης και της απρόσκοπτης ροής πετρελαίου σε χαμηλές/σταθερές τιμές, με

παράλληλη ουσιαστικά προσπάθεια για έλεγχο της παραγωγής και της μεταφοράς του πετρελαίου εξουδετερώνοντας σημαντικούς ανταγωνιστές.

Η πολιτική αυτή των ΗΠΑ δεν άλλαξε ουσιαστικά και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, όπου και αναδείχθηκαν ως η μόνη υπερδύναμη στο παγκόσμιο σύστημα. Στο νέο διεθνές περιβάλλον οι οικονομικοί σύμμαχοι των ΗΠΑ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο (Ιαπωνία, χώρες Ανατολικής Ασίας, Ευρωπαϊκή Ένωση) ξαφνικά βρέθηκαν να είναι οι νέοι της αντίζηλοι¹.

Ο George Bush ο πρεσβύτερος που διαδέχθηκε τον Reagan τον Ιανουάριο του 1989, χειρίστηκε με μεγάλη δεξιοτεχνία τη ραγδαία μετεξέλιξη του διεθνούς συστήματος κατά την κρίσιμη περίοδο 1989-1991. Μια από τις σημαντικές νίκες κατά την περίοδο αυτή είναι ο πόλεμος του Κόλπου. Οι ΗΠΑ με μεγάλη δεξιοτεχνία πέτυχαν την στήριξη και την συνεργασία όλων των μεγάλων δυνάμεων κατά του Ιράκ. Για τις ΗΠΑ η νίκη στον Κόλπο αποτέλεσε την υπέρβαση του συνδρόμου του Βιετνάμ σε σοβαρή επιχείρηση μεγάλης κλίμακας. Η επιτυχία στον Κόλπο είχε δύο πτυχές. Αφενός μεν πέτυχαν τη μερική αποδυνάμωση του Ιράκ ώστε να μην αποτελεί απειλή αποσταθεροποίησης στην περιοχή του Κόλπου, αφετέρου δε διατήρησαν το Ιράκ τόσο ισχυρό που θα μπορούσε να εξισορροπήσει το Ιράν και τη Συρία².

Κυρίαρχη τάση του δόγματος Clinton ήταν η αξιοποίηση της ηγεμονικής θέσης των ΗΠΑ στον διεθνή καταμερισμό ισχύος, για να προωθήσει τον φιλελεύθερο ιδεαλισμό του Ουίλσον. Η κυβέρνηση Clinton προώθησε την παγκοσμιοποίηση, τον φιλελευθερισμό και τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις στο όνομα του εκδημοκρατισμού και της ειρηνικής συνεργασίας και ευημερίας του κόσμου, με σκοπό την εξάπλωση της αμερικανικής κυριαρχίας σε κάθε γωνιά της Γης. Μέρος αυτής της διαδικασίας αποτελούσε και ο έλεγχος όλων των σημαντικών πηγών πετρελαίου του κόσμου από τη Κασπία Θάλασσα μέχρι το Ιράκ και από τη Δυτική Αφρική στη Κολομβία³.

¹ Peters, Susanne, Coercive western energy security strategies : Resource wars as a new threat to global security, *Geopolitics*, 9,1 (2004) : 187-212

² Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. "Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002", Ποιότητα : Αθήνα, 2003

³ Ρουμελιώτης, Παναγιώτης. «Παγκόσμια διακυβέρνησή ή ηγεμονική παγκοσμιοποίηση», Λιβάνη : Αθήνα, 2002, σ.395-397

Η εκλογή Bush (Junior) το 2001 επανέφερε την γεωπολιτική του πετρελαίου ξανά στο προσκήνιο. Όπως και κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το πετρέλαιο και η γεωπολιτική αποτελούν τα κεντρικά ζητήματα της Αμερικανικής ατζέντας⁴.

Η μελέτη της αμερικανικής ενεργειακής πολιτικής μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου παρουσιάζει ενδιαφέρον λόγω των πολλών γεγονότων που διαδραματίστηκαν, των νέων συσχετισμών ισχύος που διαμορφώθηκαν καθώς και της ολοένα αυξημένης εξάρτησης των ΗΠΑ από το εισαγόμενο πετρέλαιο.

Οι ΗΠΑ ως η μόνη υπερδύναμη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν θα επέτρεπαν καμία γεωπολιτική αλλαγή στο Δυτικό – Κυρίαρχο Σύστημα Πετρελαίου που επί τόσα χρόνια είχαν χτίσει. Απόδειξη αυτής της πολιτικής ήταν αρχικά ο πόλεμος του Κόλπου το 1991 και η απελευθέρωση του Kuwait από το Ιράκ. Η περιοχή του Κόλπου έχει ζωτική σημασία για την οικονομία των ΗΠΑ αλλά και για την ασφάλεια του Έθνους. Ακολούθησαν οι επεμβάσεις στα Βαλκάνια, στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Επιπλέον, διείσδυσε και πέτυχε τον έλεγχο τόσο στις οικονομίες αλλά και στις πολιτικές διοικήσεις των δημοκρατιών της πρώην ΕΣΣΔ και των χωρών της Ανατολικής Ασίας.

Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις του Department of Energy η εξάρτηση των ΗΠΑ από το εισαγόμενο πετρέλαιο έχει ξεπεράσει το 50% της γενικής κατανάλωσης κατά τη δεκαετία του 1990 και αυξάνεται συνεχώς. Σε έκθεσή του το Baker Institute το έτος 2000 είχε προβλέψει την αύξηση της εξάρτησης αυτής για τις επόμενες δεκαετίες η οποία μάλιστα θα ξεπερνούσε το 60%⁵.

Πολλοί είναι οι λόγοι αυτοί που συνέβαλαν στην αυξανόμενη εξάρτηση των ΗΠΑ από το εισαγόμενο πετρέλαιο. Οι ΗΠΑ κατά τη δεκαετία του 1990 γνώρισαν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, αύξηση του πληθυσμού τους και συνεχιζόμενη αύξηση του βιοτικού τους επιπέδου. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η κατανάλωση ενέργειας να αυξηθεί κατά 17% σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες⁶, ενώ η εγχώρια παραγωγή ενέργειας δεν ξεπέρασε το 2,3%. Παράλληλα η αύξηση της παραγωγής κάρβουνου, φυσικού αερίου, πυρηνικής ενέργειας και εναλλακτικών μορφών ενέργειας δεν έφτασε στα

⁴ Engdahl, William, "A Century of war : Anglo-American oil politics and the new world order", Pluto Press: London, 2004

⁵ Στο ίδιο

⁶ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one)

επιθυμητά επίπεδα ούτως ώστε να αντισταθμίσει τη μειωμένη εγχώρια παραγωγή πετρελαίου⁷.

Το πετρέλαιο αποτελεί την ατμομηχανή των μεγαλύτερων αμερικανικών βιομηχανιών και ως εκ τούτου η μη επαρκής διάθεση του στην αγορά αλλά και οι υψηλές τιμές θα είχαν το αντίστοιχο οικονομικό αντίκτυπο για αυτές. Επίσης, το πετρέλαιο θεωρείται σημαντικός πόρος για την οικονομία γιατί αποτελεί τα 2/5 της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στις ΗΠΑ με κύριους τομείς τις μεταφορές (αυτοκίνητα, φορτηγά κ.α.), τις κατασκευές και τη γεωργία⁸. Τέλος, το πετρέλαιο παίζει κρίσιμο ρόλο όσον αφορά την εθνική ασφάλεια της χώρας και αυτό γιατί αποτελεί το βασικό μοχλό του αμυντικού συστήματος.

Η ζήτηση πετρελαίου δεν αυξήθηκε μόνο στο εσωτερικό των ΗΠΑ αλλά και στην παγκόσμια αγορά παράλληλα. Παρόλο που οι ΗΠΑ καταναλώνουν σήμερα το ¼ της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου, η πιο μεγάλη ζήτηση προέρχεται από τις αναδυόμενες χώρες της Ασίας με κυριότερες την Κίνα και την Ινδία. Σύμφωνα με το Energy Information Administration των ΗΠΑ η παγκόσμια ζήτηση το 2004 αυξήθηκε περισσότερο από 2,7 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως. Το ίδιο έτος το 1,9 εκατομμύρια βαρέλια της παγκόσμιας ημερήσιας παραγωγής προοριζόταν για τις αναδυόμενες χώρες της Ασίας και κυρίως προς την Κίνα η οποία καταναλώνει περισσότερο από 1 εκατομμύριο βαρέλια ημερησίως για να ικανοποιήσει τις αναπτυξιακές της ανάγκες⁹. Σύμφωνα με προβλέψεις η εικόνα δεν θα αλλάξει ούτε το 2008. Η κατανάλωση θα αυξηθεί κατά 1.4 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, ενώ η παραγωγή θα αυξηθεί μόνο 0.9 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως όσον αφορά τις χώρες του OPEC. Αντίθετα, σε χώρες μη μέλη του OPEC, όπως Ηνωμένο Βασίλειο, Μεξικό και Νορβηγία προβλέπεται μείωση της παραγωγής¹⁰.

Η ανισορροπία στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου δεν προέκυψε μόνο λόγω της αυξημένης ζήτησης από τις βιομηχανικές χώρες και τις αναδυόμενες χώρες. Αφενός η διατήρηση των τιμών του πετρελαίου σε πολύ χαμηλά επίπεδα δεν ενθαρρύνει τις

⁷ James Lovelock, Η εκδίκηση της γαίας : Γιατί η Γη αντεπιτίθεται και πως μπορούμε ακόμα να σώσουμε την ανθρωπότητα, μετ. Φιλιππάτος Άγγελος, Λιβάνη: Αθήνα, 2007, 123-187

⁸ Klare Michael, Bush- Cheney Energy Strategy: Procuring the Rest of the World's Oil, *Foreign Policy in Focus*, January 2004

⁹ Cedoz, Frederick. Thinking beyond OPEC., *The journal of international security affaires*, 10 (Spring 2006)

¹⁰ EIA-Short Term Energy Outlook 2008, Department of Energy – USA, available at <http://www.eia.doe.gov/emeu/steo/pub/contents.html>

επενδύσεις που απαιτούνται για να εξασφαλίσουν τα αποθέματα ενέργειας στο μέλλον. Αφ'ετέρου το υψηλό κόστος των επενδύσεων είτε στην εξόρυξη νέων πηγών είτε στην τεχνολογία μεταφοράς και επεξεργασίας θεωρούνται ασύμφορες την εποχή που οι τιμές είναι χαμηλές και εγκαταλείπονται. Το 1991 οι ΗΠΑ μείωσαν τις επενδύσεις για εξεύρεση και εξόρυξη νέων πηγών πετρελαίου από 74 δισεκατομμύρια δολάρια που ήταν το 1985 σε 32 δισεκατομμύρια δολάρια. Το ίδιο έτος η παραγωγή πετρελαίου μειώθηκε 2,7mbpd και χάθηκαν 300.000 θέσεις εργασίας.¹¹

Η μη εύρεση νέων πηγών πετρελαίου δεν οδήγησε μόνο στη μείωση της παραγωγής στις ΗΠΑ αλλά συνέβαλλε παράλληλα και στην αύξηση της εξάρτησης τους από το εισαγόμενο πετρέλαιο, κυρίως από την περιοχή του Κόλπου. Το γεγονός αυτό καθώς και τα τρομοκρατικά χτυπήματα που απειλούν την περιοχή, έκανε επιτακτική την ανάγκη για την προώθηση της σταθερότητας στην περιοχή και την ισχυροποίηση του συστήματος ασφάλειας.

Η εργασία, σκοπός της οποίας είναι η ανάλυση της ενεργειακής ασφάλειας των ΗΠΑ στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον και γενικότερα στον 21^ο αιώνα, διαρθρώνεται (σε πέντε μέρη) ως εξής : στο πρώτο μέρος θα αναλυθούν οι σημερινές ενεργειακές ανάγκες των ΗΠΑ και πως αυτές διαμορφώθηκαν στη μεταψυχροπολεμική εποχή, με βάση της ετήσιες εκθέσεις του Department of Energy. Παράλληλα θα παρατεθούν οι υπάρχουσες προβλέψεις για τις μελλοντικές ανάγκες και οι συμβολή των εναλλακτικών μορφών ενέργειας στην αμερικανική οικονομία. Τέλος θα παρουσιαστούν οι βασικές πτυχές της Εθνικής Ενεργειακής Πολιτικής, όπως αυτή διαμορφώθηκε με βάση τις εσωτερικές ανάγκες αλλά και τις νέες συνθήκες που αναδύθηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Στο δεύτερο μέρος θα αναλυθούν οι πολιτικές διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας πετρελαίου, με έμφαση προς τις χώρες της Βόρειας και της Λατινικής Αμερικής (Καναδάς, Μεξικό, Βενεζουέλα, Κολομβία και Τρινιντάντ & Τομπάγκο). Στη συνέχεια θα ακολουθήσει η ανάλυση των πολιτικών που αφορά τις χώρες της Μέσης Ανατολής, με έμφαση στην περιοχή του Κόλπου. Επιπλέον θα αναλυθεί η επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ και η σημασία της όσον αφορά στην ισχυροποίηση του συστήματος ασφαλείας στην περιοχή. Στο τρίτο μέρος θα αναλυθούν οι πολιτικές των ΗΠΑ στην περιοχή της πρώην ΕΣΣΔ και η σημασία των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού

¹¹ Ρουμελιώτης, Παναγιώτης., “Παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση”, Λιβάνη : Αθήνα,2006. Georgiou George C., US energy security and policy options for the 1990s, *Energy Policy*, August 1993, pp.831-839,

αερίου της περιοχής της Κασπίας Θάλασσας για την ενεργειακή ασφάλεια τους. Επίσης, θα αναλυθεί η γενικότερη πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή που αποβλέπει στον έλεγχο της παγκόσμιας παραγωγής και διύλισης του πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά καθώς και οι προσπάθειες της να υπαγορεύσουν τους όρους της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Στο τέταρτο μέρος θα αναλυθούν τα οφέλη της αμερικανικής οικονομίας από τη συσσώρευση των πετροδολαρίων και οι επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία. Στο πέμπτο και τελευταίο μέρος θα γίνει μια προσπάθεια διεξαγωγής συμπερασμάτων όσον αφορά την αμερικανική πολιτική ενεργειακής ασφάλειας – ποιοι παράγοντες συμβάλουν στη διαμόρφωση της και ποιες προοπτικές υπάρχουν για το μέλλον.

1. Οι καταναλωτικές ανάγκες των ΗΠΑ

1.1. Εγχώρια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου

Παραγωγή πετρελαίου

Οι ΗΠΑ καταναλώνουν σήμερα 20.7 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως και είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο. Παρότι η εξάρτησή τους από το εισαγόμενο πετρέλαιο είναι μεγάλη, οι ίδιες έχουν και δικό τους πετρέλαιο το οποίο καλύπτει περίπου το 50% της συνολικής ζήτησης. Οι ΗΠΑ είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα παραγωγής πετρελαίου στον κόσμο μετά τη Σαουδική Αραβία και τη Ρωσία με ημερήσια παραγωγή 5.1- 5.8 εκατομμύρια βαρέλια ακατέργαστου πετρελαίου για το 2007¹². Η εγχώρια παραγωγή πετρελαίου καλύπτει σήμερα το 40% της συνολικής ζήτησης ενέργειας και το 99% αυτού χρησιμοποιείται στα αυτοκίνητα και στις μεταφορές.

Στην εγχώρια αγορά των ΗΠΑ από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990 παρατηρείται μια ανισορροπία, που αυξάνεται συνεχώς μεταξύ προσφοράς και ζήτησης ενέργειας. Σημαντικοί παράγοντες που συμβάλουν στην μείωση της προσφοράς ενέργειας και κυρίως πετρελαίου είναι η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη κατά τη δεκαετία του 1990, η τεχνολογική εξέλιξη, η μη επένδυση για εύρεση νέων πηγών εξόρυξης, οι καιρικές συνθήκες, οι απρόβλεπτες τιμές και οι πολιτικές αποφάσεις. Επίσης, οι ΗΠΑ θεωρούνται μια χώρα ώριμη σε παραγωγή πετρελαίου και οι υπάρχουσες πηγές έχουν ήδη φτάσει στη μέγιστη παραγωγή κατά τη δεκαετία του 1970 με 9.4 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως και τώρα παρουσιάζουν μια πτωτική πορεία. Οι ανακάλυψη νέων πηγών στην Αλάσκα ενίσχυσε την εγχώρια παραγωγή φθάνοντας τα 2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως το 1988¹³. Τέλος, γίνονται προσπάθειες μέσω νέων τεχνολογιών για την εξόρυξη πετρελαίου από το βυθό της θάλασσας, κυρίως στην περιοχή του Κόλπου του Μεξικού, όμως η διαδικασία εξόρυξης απαιτεί πολλά χρόνια μέχρι να συμβάλει ουσιαστικά στην παραγωγή.

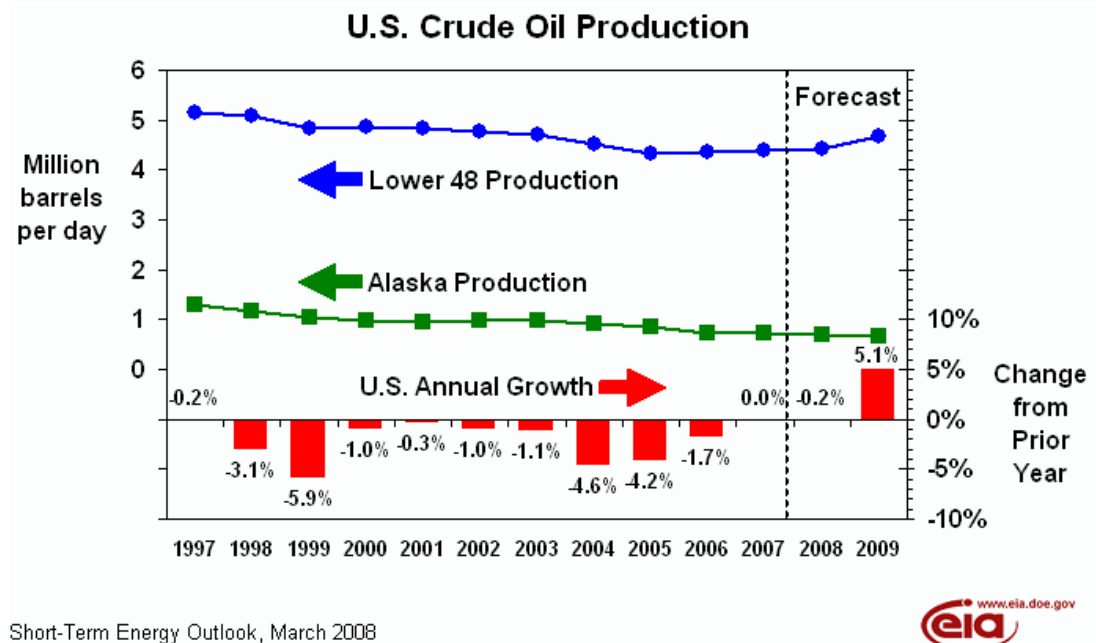
Μόνο στην περιοχή της Βόρειας Αλάσκας και συγκεκριμένα στο Prudhoe Bay που θεωρείται η μεγαλύτερη πηγή πετρελαίου που έχει ποτέ ανακαλυφθεί στις ΗΠΑ, η παραγωγή μειώθηκε από 1,5 εκατομμύρια βαρέλια το 1988 σε 400.000 βαρέλια σήμερα.

¹² EIA–Short-Term Energy Outlook, January 2008. Available at <http://www.eia.doe.gov/emeu/steo/pub/contents.html>, The new frontiers for the United State energy security in the 21st century, *Applied Energy*, 10, 1-3(September-November 2003) : 135-144

¹³ National Energy Policy: Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001. (Chapter one)

Παρόλο που έχουν γίνει σοβαρές προσπάθειες για την ανάπτυξη νέων μορφών ενέργειας, για τα επόμενα 25 χρόνια το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και το κάρβουνο θα συνεχίσουν να καλύπτουν το 89% της συνολικής παραγωγής ενέργειας στις ΗΠΑ¹⁴.

Οι κυριότερες περιοχές παραγωγής πετρελαίου των ΗΠΑ είναι το Τέξας, η Αλάσκα, η Καλιφόρνια, η Λουιζιάνα, η Οκλαχόμα και οι Ομοσπονδιακές παράκτιες περιοχές.

Short-Term Energy Outlook, March 2008

Πηγή: Energy Outlook 2008

Όπως βλέπουμε από το παραπάνω πίνακα η παραγωγή πετρελαίου ακολουθεί μια πτωτική πορεία από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Κατά τα έτη 2006 και 2007 οι παραγωγή ήταν σταθερή και προβλέπεται ότι θα παραμείνει η ίδια και για το 2008. Μόνο το 2009 προβλέπεται μια μικρή αύξηση κυρίως στην ενδοχώρα λόγω αύξησης της παραγωγής στον Κόλπο του Μεξικού, ενώ στην περιοχή της Αλάσκας η παραγωγή παρουσιάζει ελαφρώς πτώση. Διαχρονικά από τη συνεχιζόμενη μειωμένη εγχώρια παραγωγή οι ΗΠΑ μεταξύ 1973 και 2000 αύξησαν την εξάρτησή τους από το εισαγόμενο πετρέλαιο από το 34% στο 56%.

¹⁴ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one). Annual Energy Outlook 2007 :With projections to 2030, Energy Information Administration, February 2007

Σύμφωνα με προβλέψεις η εγχώρια κατανάλωση θα αυξηθεί κατά 25.8 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως μέχρι το 2020, κυρίως λόγω της αύξησης της ζήτησης στο τομέα των μεταφορών.

Το Department of Energy σε συνεργασία με το Energy Information Administration στη προσπάθεια τους να αυξήσουν την εγχώρια παραγωγή, το 2002 ανέπτυξαν ένα πραγματικά ανταγωνιστικό πρόγραμμα που προέβλεπε την εκμετάλλευση των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην παράκτια περιοχή της Αλάσκας συγκεκριμένα στο Arctic National Wildlife Refuge. Η εκμετάλλευση των αποθεμάτων της περιοχής θα συμβάλλει στην αύξηση της εγχώριας παραγωγής και παράλληλα στη μείωση της εξάρτησης από το εισαγόμενο πετρέλαιο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις η παραγωγή προβλέπεται ότι θα αυξηθεί κατά 800.000 βαρέλια ημερησίως το 2020, μετά από 9 χρόνια εκμετάλλευσης, μειώνοντας τις εισαγωγές πετρελαίου από 62% σε 60% και αυξάνοντας την εγχώρια παραγωγή κατά 14%¹⁵.

Η περιοχή παρουσιάζει δύο σημαντικά μειονεκτήματα. Πρώτον, ο χρόνος που απαιτείται για την πραγματοποίηση της πρώτης παραγωγής εκτιμάται σε 7 με 12 έτη. Άρα σύμφωνα με τις ανωτέρω προβλέψεις η παραγωγή στην περιοχή δεν πρόκειται να ξεκινήσει πριν από το 2011. Δεύτερον, η περιοχή εντάσσεται στις ευαίσθητες και προστασμένες περιοχές. Αυτό δυσχεραίνει το έργο της εξόρυξης λόγω των έντονων αντιδράσεων από περιβαλλοντικές οργανώσεις και λόμπι.

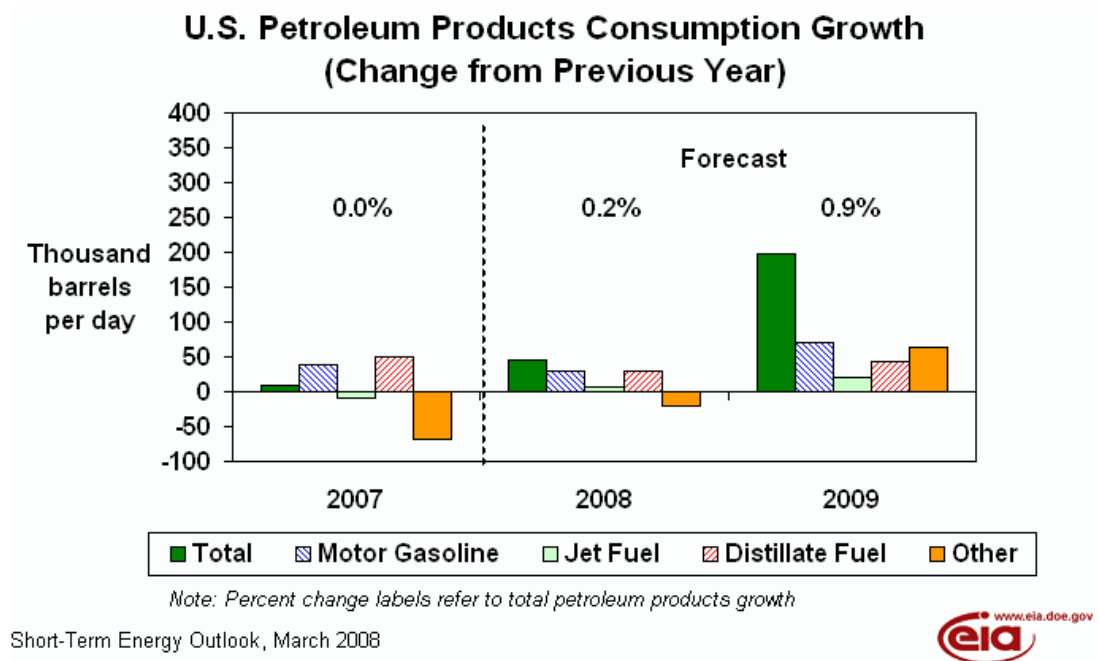
Η μεταφορά πετρελαίου γίνεται κυρίως μέσω των αγωγών. Ένα σύστημα 2 εκατομμυρίων μίλια αγωγών μεταφέρουν το πετρέλαιο από της πηγές εξόρυξης στους σταθμούς επεξεργασίας και μετά στους καταναλωτές. Οι αγωγοί αν και θεωρούνται πολύ αποτελεσματικοί, οικονομικοί, ασφαλείς και γρήγοροι δεν είναι αρκετά ευέλικτοι όσον αφορά τις μελλοντικές αλλαγές στην προσφορά και τη ζήτηση πετρελαίου. Ο αγωγός της Αλάσκας είναι ο σημαντικότερος των ΗΠΑ, και είναι ίσως ο πιο εξελιγμένος στον κόσμο. Από το 1977 που πρωτολειτούργησε ο αγωγός αυτός έχει μεταφέρει 13 δισεκατομμύρια βαρέλια από την Αλάσκα στο Port of Valdez, διασχίζοντας μια απόσταση 800 μιλίων¹⁶.

¹⁵ The effects of the Alaskan oil and natural gas provisions of H.R. 4 and S. 1766 on U.S. energy markets, Energy Information Administration, February 2002

¹⁶ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter Seven)

Ένας άλλος τρόπος μεταφοράς πετρελαίου και των παραγώγων του είναι αυτός μέσω θαλάσσης και συγκεκριμένα μέσω τάνκερ. Σύμφωνα με στατιστικές 3,3 δισεκατομμύρια βαρέλια μεταφέρονται ετησίως μέσω θαλάσσης.

Η εγχώρια κατανάλωση για το 2007 αυξήθηκε κατά 0.2% σε σχέση με το 2006. Οι εκτιμήσεις για το 2008 προβλέπουν ότι η κατανάλωση θα μειωθεί λόγω της οικονομικής ύφεσης που γνωρίζει η χώρα αλλά και των ακραίων καιρικών συνθηκών. Όπως βλέπουμε και στον παρακάτω πίνακα η κατανάλωση είτε η συνολική είτε ανά προϊόν δεν εμφανίζει αυξητικές τάσεις. Ενώ αντίθετα το 2009 παρουσιάζεται μια αύξηση στην κατανάλωση πετρελαίου στο σύνολο του αλλά και στα επιμέρους παράγωγα του. Όσον αφορά τις μακροχρόνιες προβλέψεις η κατανάλωση πετρελαίου πρόκειται να αυξηθεί κατά 19% μέχρι και το 2030.

Πηγή: Energy Outlook 2008

Οι τομείς που έχουν τη μεγαλύτερη κατανάλωση πετρελαίου είναι οι μεταφορές, η γεωργία και οι κατασκευές. Οι μεταφορές είναι ίσως το μεγαλύτερο πρόβλημα για τις ΗΠΑ λόγω του ολοένα και αυξημένου αριθμού των αυτοκινήτων αλλά και του όγκου του εμπορίου που γίνεται μέσω της οδικής μεταφοράς. Ο μεταφορικός τομέας

καταναλώνει σήμερα το 30% της συνολικής ενέργειας στις ΗΠΑ και παρόλο που το κόστος στα καύσιμα έχει ανέβει υπερβολικά το ποσοστό αυτό δεν προβλέπεται να μειωθεί.

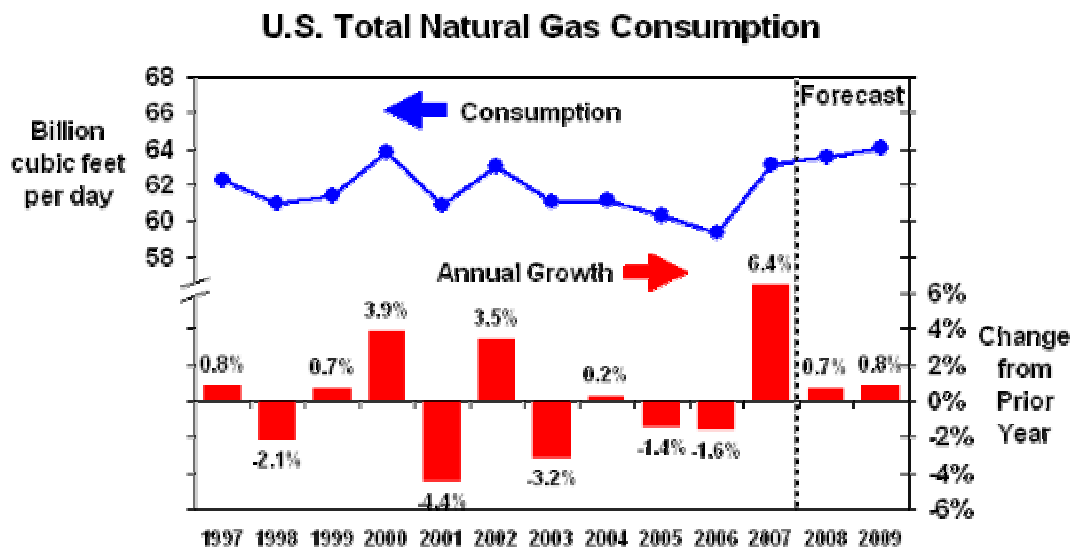
Παραγωγή φυσικού αερίου

Το φυσικό αέριο είναι η τρίτη μεγαλύτερη πηγή παραγωγής ενέργειας στις ΗΠΑ. Η εγχώρια παραγωγή ικανοποιεί το 25% της συνολικής ζήτησης. Οι ΗΠΑ κατατάσσονται έκτη στον κόσμο όσον αφορά τα αποθέματα φυσικού αερίου με ποσοστό 3,2%. Μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι ΗΠΑ ικανοποιούσαν τις ανάγκες τους από την εγχώρια παραγωγή. Από εκεί και έπειτα η κατανάλωση ξεπέρασε κατά πολύ την παραγωγή. Οι εισαγωγές αυξήθηκαν από 5% που ήταν το 1987 σε 16% το 2000. Το ίδιο έτος το φυσικό αέριο αποτελούσε το 16% της συνολικής εγχώριας παραγωγής ενέργειας. Το φυσικό αέριο θεωρείται το πιο καθαρό καύσιμο, έχει μικρότερο κόστος εξόρυξης και μεταφοράς, έχει μεγαλύτερη αποδοτικότητα και ρυπαίνει λιγότερο. Όλα αυτά δίνουν ένα προβάδισμα στο φυσικό αέριο σε σχέση με το κάρβουνο. Το φυσικό αέριο δεν χρησιμοποιείται μόνο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η χρήση του είναι πιο ευρεία, όπως στα αυτοκίνητα, στις βιομηχανίες ακόμα και για οικιακή χρήση¹⁷.

Η αύξηση της κατανάλωσης φυσικού αερίου έχει συμβάλει σημαντικά στην αύξηση της τιμής του. Παρόλο αυτά όπως βλέπουμε και στο παρακάτω πίνακα η κατανάλωση φυσικού αερίου πρόκειται να αυξηθεί κατά 0,7 για το 2008 και 0,8 για το 2009. Παράλληλα θα αυξηθεί και η εγχώρια παραγωγή κατά 2,2 για το 2008 και 0,9 για το 2009. Το 2008 η αύξηση εμφανίζεται μεγαλύτερη λόγω το ότι στην παραγωγή θα προστεθούν νέες πηγές παραγωγής από το βυθό στην περιοχή του Κόλπου του Μεξικού καθώς επίσης και ανεκμετάλλευτες εγχώριες πηγές¹⁸.

¹⁷ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one)

¹⁸ EIA – Short-Term Energy Outlook, February 2008, Available at <http://eia.doe.gov/emeu/steo/pub/contents.html>

Short-Term Energy Outlook, March 2008

Πηγή: Energy Outlook 2008

Ουσιαστικά, η μεταφορά φυσικού αερίου στις ΗΠΑ γίνεται μέσω αγωγών. Το 2001 η χωρητικότητα (23tcf) του Συστήματος Διανομής θεωρούνταν ανεπαρκής λόγω της αυξημένης ζήτησης. Έντονο πρόβλημα αντιμετώπιζαν η Καλιφόρνια και η Νέα Αγγλία όπου οι αρμόδιες εταιρείες είχαν ήδη κάνει τις ενέργειες για την επέκτασή τους¹⁹.

Μία από τις μεγαλύτερες πηγές φυσικού αερίου στις ΗΠΑ είναι αυτή που βρίσκεται στην περιοχή της Αρκτικής. Τα αποθέματα της υπολογίζονται σε 35tcf και συμβάλουν σημαντικά στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της χώρας. Μια επίσης σημαντική πηγή που βρίσκεται στην ίδια περιοχή είναι αυτή της Νότιας Αλάσκας. Εκτιμάται ότι τα αποθέματα του αγγίζουν τα 100tcf.

Το 2002²⁰ υπεγράφη το “Alaska Natural Gas Pipeline Act of 2002”. Ο νόμος αυτός προέβλεπε την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου που θα μετέφερε με ασφάλεια το φυσικό αέριο από την περιοχή της Αλάσκας στην ενδοχώρα. Ο αγωγός της Αλάσκας θα είναι έτοιμος το 2020 και θα συμβάλει όχι μόνο στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών αλλά και στη μείωση της τιμής του φυσικού αερίου κατά 0,06% tcf.

¹⁹ National Energy Policy :Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter seven)

²⁰ The Effects of the Alaska oil and natural gas provisions of H.R. 4 and S. 1766 on U.S. energy market, Energy Information Administration, February 2002

1.2. Στρατηγικά Αποθέματα

Στις 22 Δεκεμβρίου του 1975²¹, σε απάντηση των συνεχιζόμενων ενεργειακών κρίσεων το αμερικανικό Κογκρέσο υπό την προεδρία του Gerald Ford ψήφησε το Energy Policy and Conservation Act. Με την πράξη αυτή δημιουργήθηκαν τα Στρατηγικά Αποθέματα Πετρελαίου. Η δημιουργία των Στρατηγικών Αποθεμάτων εντασσόταν σε μια γενικότερη ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ εκείνη την εποχή με σκοπό να καλύψουν τα ελλείμματα στην αγορά πετρελαίου, να ελέγξουν τις τιμές, την κατανομή και το κόστος εισαγωγών. Κατά τη δεκαετία του 1980 τα Στρατηγικά Αποθέματα είχαν γίνει το πιο σημαντικό όπλο της ομοσπονδιακής κυβέρνησης όσον αφορά την ενεργειακή πολιτική.

Το ζήτημα που τίθεται είναι κατά πόσο ένα μακροχρόνιο οικονομικό πρόγραμμα ασφάλειας θα μπορούσε να επιβιώσει υπό τις συνεχείς πιέσεις της αμερικανικής πολιτικής οικονομίας. Η ολοένα και αυξανόμενη εξάρτηση των ΗΠΑ από το φθινό εισαγόμενο πετρέλαιο κυρίως από τη Μέση Ανατολή, η τρωτότητα της αμερικανικής οικονομίας καθώς και η κρίση του 1979 έδωσαν την απάντηση στο δίλλημα αυτό.

Αν και σκοπός δημιουργίας των Στρατηγικών Αποθεμάτων ήταν να μειώσουν την εξάρτηση των ΗΠΑ από το εισαγόμενο πετρέλαιο, κατά τη δεκαετία του 1990 η εξάρτηση αυτή όχι μόνο δεν μειώθηκε αλλά αυξήθηκε ακόμα περισσότερο φτάνοντας σε επίπεδα 50% και άνω. Η αμερικανική κουλτούρα της υπερκατανάλωσης και η νοοτροπία της υπερανάπτυξης έχουν τις ρίζες τους στη πολιτική παράδοση του εικοστού αιώνα και δικαιολογούν εν μέρει την σημερινή κατάσταση.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 τα Στρατηγικά Αποθέματα διαδραμάτισαν και ένα επιπλέον ρόλο που λίγο έχει να κάνει με το αρχικό σκοπό δημιουργίας τους. Οι αυξήσεις των τιμών της βενζίνης που σημειώθηκαν το Μάιο του 1996 παρείχαν και την κάλυψη αλλά και την ευκαιρία στην κυβέρνηση Clinton να πωλήσει πετρέλαιο από τα Στρατηγικά Αποθέματα με σκοπό να μειώσει τα ελλείμματα αλλά και να χρηματοδοτήσει εκπαιδευτικά προγράμματα, με το πρόσχημα να μειωθούν οι τιμές ενέργειας²².

²¹ Beaubouef Bruce Andre, *The Strategic Petroleum Reserve : U.S. Security Oil Politics and Petroleum Reserves Policies in the Twentieth Century*, University of Houston, August 1997 (Dissertation)

²² Στο ίδιο

Εγκαταστάσεις αποθεμάτων υπάρχουν σε διάφορες περιοχές της χώρας, όπως στο Τέξας, στη Καλιφόρνια, στον Κόλπος του Μεξικού κλπ. Ο εφοδιασμός τους γίνεται είτε από την εγχώρια παραγωγή είτε από τις εισαγωγές. Ήδη από τις αρχές του 1980 η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση έχει συνάψει συμφωνίες με το Μεξικό και ειδικότερα με την κρατική πετρελαϊκή εταιρεία Pemex για τον εφοδιασμό των Στρατηγικών της Αποθεμάτων με το Μεξικό πετρέλαιο στα πλαίσια των Αμερικανικών Επενδύσεων στη χώρα αυτή. Από την άνω επένδυση το πρόγραμμα που αφορά τα Στρατηγικά Αποθέματα όχι μόνο κατάφερε να αυτοσυντηρηθεί αλλά εκπλήρωσε και το αρχικό της στόχο δημιουργώντας το 1985 το απόθεμα των 500 εκατομμυρίων βαρελιών. Το απόθεμα αυτό διατηρήθηκε και κατά τη δεκαετία του 1990, και ίσως αυξήθηκε ελαφρώς φθάνοντας τα 586 εκατομμύρια βαρέλια. Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη συνέχεια και οι υψηλές τιμές πετρελαίου που ακολούθησαν δημιούργησαν ερωτήματα ως προς τον πραγματικό ρόλο των Στρατηγικών Αποθεμάτων.

Σήμερα τα Στρατηγικά Αποθέματα φθάνουν τα 727²³ εκατομμύρια βαρέλια και αποτελούν τα μεγαλύτερα Στρατηγικά Αποθέματα στον κόσμο. Το συνολικό κόστος του προγράμματος για την ενεργειακή ασφάλεια ανέρχεται σε 22 δισεκατομμύρια δολάρια.

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση υπέγραψε το 2005 την Ενεργειακή Πολιτική Πράξη. Σύμφωνα με τη Πράξη αυτή ο Γενικός Γραμματέας του Department of Energy θα έπρεπε να αναπτύξει εκείνες τις πολιτικές και να προβεί στην εξεύρεση εκείνων των περιοχών που θα του επιτρέπουν την επέκταση των Στρατηγικών Αποθεμάτων. Τελικός σκοπός είναι τα Στρατηγικά Αποθέματα να φτάσουν το ένα δισεκατομμύριο βαρέλια.

Κάποιες έκτατες περιπτώσεις, από το πρόσφατο παρελθόν που χρησιμοποιήθηκαν τα Στρατηγικά Αποθέματα είναι ο Πόλεμος του Κόλπου το 1991 και ο Τυφώνας Κατρίνα το 2005²⁴

1.3. Εναλλακτικές μορφές ενέργειας

Κάρβουνο

Το κάρβουνο είναι μια άλλη μορφή ενέργειας πολύ σημαντική για την Αμερικανική οικονομία και βιομηχανία. Οι ΗΠΑ έχουν τα μεγαλύτερα αποθέματα κάρβουνου στον

²³ Department of Energy – Fossil Energy : The Nation’s Strategic Petroleum Reserves, Available at <http://fossil.energy.gov.programs/reserves/spr/>

²⁴ Στο ίδιο

κόσμο, συνολικά 247 δισεκατομμύρια τόνους που αντιστοιχεί στο ¼ των παγκοσμίων αποθεμάτων. Τα αποθέματα αυτά θεωρούνται αρκετά για να καλύψουν 253 χρόνια παραγωγής και κατανάλωσης. Η ετήσια παραγωγή αγγίζει το ένα δισεκατομμύριο τόνους, και καλύπτει το 25% της συνολικής εγχώριας ενέργειας και το 52% της ηλεκτρικής ενέργειας. Παρόλο την αφθονία του το κάρβουνο παρουσιάζει ένα βασικό μειονέκτημα και η χρήση του περιορίζεται αρκετά λόγω της μεγάλης ρύπανσης που προκαλεί στο περιβάλλον, είτε των υδάτων είτε της ατμόσφαιρας. Για το λόγω αυτό το Department of Energy προσπαθεί να αναπτύξει τεχνολογικές καινοτομίες που θα είναι φιλικές προς το περιβάλλον²⁵.

Περίπου το 74% των αποθεμάτων άνθρακα χαμηλού θείου βρίσκονται στην Montana και Wyoming. Η μεταφορά του κάρβουνου γίνεται κυρίως με τρένο. Το 1999 η μεταφορά μέσω τρένου κάλυπτε το 68% της συνολικής παραγωγής, ενώ το 2000 14.4 εκατομμύρια τόνοι μεταφέρονταν εβδομαδιαίως²⁶.

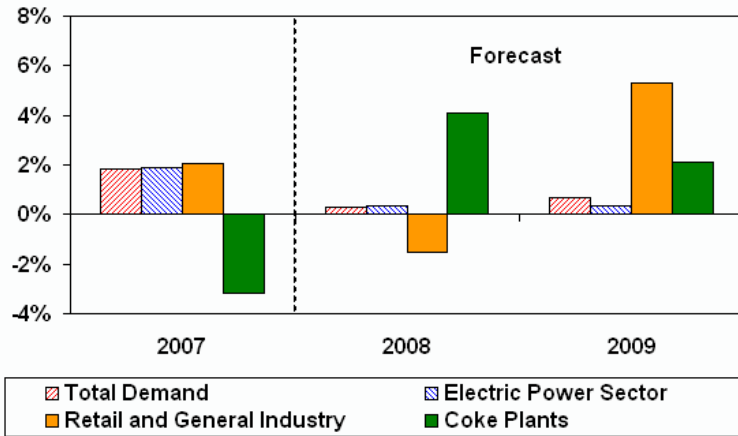
Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι η κατανάλωση κάρβουνου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας παρουσιάζει μια άνοδο της τάξεως 2% για το 2007. Αντίθετα, το 2008 η κατανάλωση θα μειωθεί κατά 0.1% λόγω μείωσης της γενικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας. Ενώ το 2009 θα σημειωθεί μια μικρή άνοδος της τάξεως 0.4%²⁷.

²⁵ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one)

²⁶ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter seven)

²⁷ EIA- Short-Term Energy Outlook, February 2008, Available at <http://eia.doe.gov/emeu/steo/pub/contents.html> , Salameh Mamdouh G., The new frontiers for the United State energy security in the 21st century, *Applied Energy*, 10, 1-3(September-November 2003) : 135-144

U.S. Coal Consumption Growth (Percent Change from Previous Year)

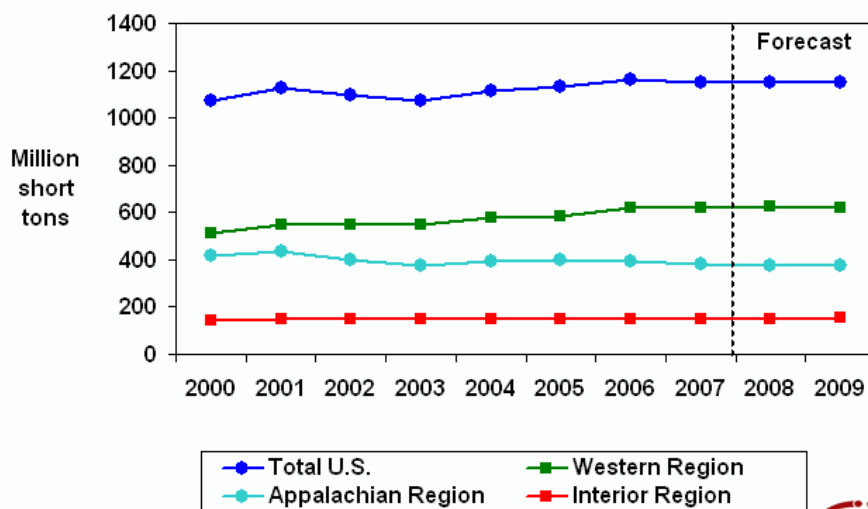
Short-Term Energy Outlook, March 2008

Πηγή: Energy Outlook 2008

Όσον αφορά την παραγωγή, εκτιμάτε ότι μειώθηκε κατά 1.3% το 2007. Σύμφωνα με προβλέψεις λόγω της μειωμένης ζήτησης η παραγωγή θα πέσει κατά 0.1 το 2008 και θα συνεχίσει να πέφτει σε ποσοστό 0.8% το 2009. Η παραγωγή παρουσιάζει μια μικρή άνοδο για το 2008 μόνο στην Δυτική περιοχή της χώρας η οποία έχει και τα περισσότερα αποθέματα και θα ακολουθήσει μια πτωτική πορεία της τάξεως 1.4% για το 2009.

U.S. Annual Coal Production

Short-Term Energy Outlook, March 2008

Πηγή: Energy Outlook 2008

Πυρηνική ενέργεια

Η πυρηνική ενέργεια χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Μετά το κάρβουνο η πυρηνική ενέργεια είναι η δεύτερη σημαντικότερη πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με ποσοστό 20%. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Energy Information Administration η ζήτηση για ηλεκτρική ενέργεια στις ΗΠΑ για τα επόμενα 20 χρόνια θα ανέβει κατά 45%. Για να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση οι ΗΠΑ θα πρέπει να προβούν στην άμεση δημιουργία 1300 νέων σταθμών παραγωγής²⁸.

Η πυρηνική ενέργεια σε αντίθεση με το κάρβουνο δεν μολύνει το ατμοσφαιρικό περιβάλλον και για αυτό θεωρείται και πιο συμφέρουσα εναλλακτική μορφή ενέργειας. Επίσης, μια σειρά άλλων παραγόντων έχουν συμβάλει στην προώθηση της παραγωγής πυρηνικής ενέργειας. Επιπλέον, τα σχέδια εγκατάστασης σταθμών είναι πλέον τυποποιημένα και ασφαλή, έχει βελτιωθεί η διαδικασία χορήγησης αδειών, η Πυρηνική Ρυθμιστική Επιτροπή παρέχει αποτελεσματική ασφάλεια στον τομέα της παραγωγής, η εμφάνιση νέων και πιο αποτελεσματικών τεχνολογιών και η αβεβαιότητα των τιμών του φυσικού αερίου καταστούν την πυρηνική ενέργεια πιο συμφέρουσα λύση.

Αρμόδια ρυθμιστική αρχή για την πυρηνική βιομηχανία είναι η Πυρηνική Ρυθμιστική Επιτροπή η οποία αποφαινεται για όλα τα ζητήματα που αφορούν την πυρηνική ενέργεια.

Μια σημαντική πρόκληση στη χρήση της πυρηνικής ενέργειας είναι το ζήτημα της ασφαλούς και ταυτόχρονα μακροπρόθεσμης αποθήκευσης των πυρηνικών αποβλήτων υψηλού και χαμηλού ραδιενεργού επιπέδου.

Υδρενέργεια

Η υδρενέργεια είναι η τέταρτη μεγαλύτερη πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στις ΗΠΑ και καταλαμβάνει το 7% της συνολικής παραγωγής. Το ποσοστό αυτό καλύπτει τις ανάγκες 28 εκατομμυρίων νοικοκυριών στις ΗΠΑ και αντιστοιχεί σε 500

²⁸ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one)

εκατομμύρια βαρέλια. Υπάρχουν και περιοχές της χώρας όπως η Νοτιοδυτική περιοχή και η Νέα Υόρκη που το ποσοστό αυτό είναι κατά πολύ μεγαλύτερο²⁹.

Η υδρενέργεια έχει σημαντικά περιβαλλοντικά οφέλη. Πρώτον, γιατί δεν μολύνει το περιβάλλον και δεύτερον αποτελεί μια αρκετά χαμηλού κόστους πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Στις ΗΠΑ έχουν αναπτυχθεί δύο projects για τη ρύθμιση ζητημάτων που αφορούν την υδρενέργεια. Παράλληλα το Department of Energy έχει αναπτύξει το υδρενεργειακό πρόγραμμα που αποσκοπεί στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που θα συμβάλουν στην μεγιστοποίηση της χρήσης της υδρενέργειας καθώς και θα έχουν κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Ανανεώσιμη ενέργεια: ένας αυξανόμενος πόρος

Στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας περιλαμβάνονται : η ηλιακή, ο αέρας, η βιομάζα και η γεωλογική. Οι εναλλακτικές αυτές πηγές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, καύσιμα για τα οχήματα και ενέργειας θέρμανσης. Αυτές οι πηγές θεωρούνται συνεχώς ανανεώσιμες, είναι φιλικές προς το περιβάλλον, παράγουν καθαρή ενέργεια και εξασφαλίζουν εισόδημα στους αγρότες και στους έχοντες γη. Παρόλο που το κόστος παραγωγής της παραμένει υψηλός σε σχέση με τις άλλες πηγές ενέργειας οι τιμές της δεν παρουσιάζουν την αστάθεια που συναντάμε στους άλλους ενεργειακούς πόρους. Η ανανεώσιμη ενέργεια αποτελεί σήμερα μόνο το 4% στις συνολικές κατανάλωσης ενέργειας και το 2% της συνολικής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η βιομάζα και η γεωθερμική καταλαμβάνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας³⁰.

Η σημαντικότερη μακροπρόθεσμη πρόκληση που αντιμετωπίζει η ανανεώσιμη ενέργεια είναι το οικονομικό κόστος. Παρόλα αυτά σήμερα έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος για την εύρεση νέων τεχνολογιών που συμβάλουν στην σημαντική μείωση τους κόστους. Σύμφωνα με εκτιμήσεις αν η πρόοδος αυτή συνεχιστεί τότε η ανανεώσιμη ενέργεια θα αποτελεί το 2.8% της ηλεκτρικής παραγωγής στο άμεσο μέλλον.

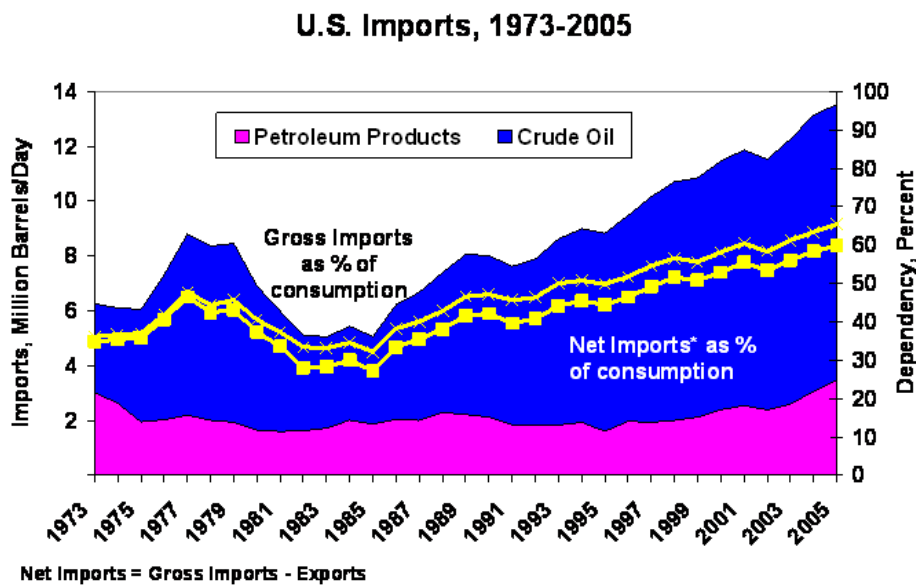
²⁹ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one)

³⁰ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter one). Auer Josef, The US's new energy policy barely a start, *Current Issues : Energy special*, December 15, 2005, Available at www.dbresearch.com

1.4. Εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου

Εισαγωγές πετρελαίου

Οι ΗΠΑ εισάγουν σήμερα περισσότερο από το 52% της συνολικής τους κατανάλωσης σε πετρέλαιο.

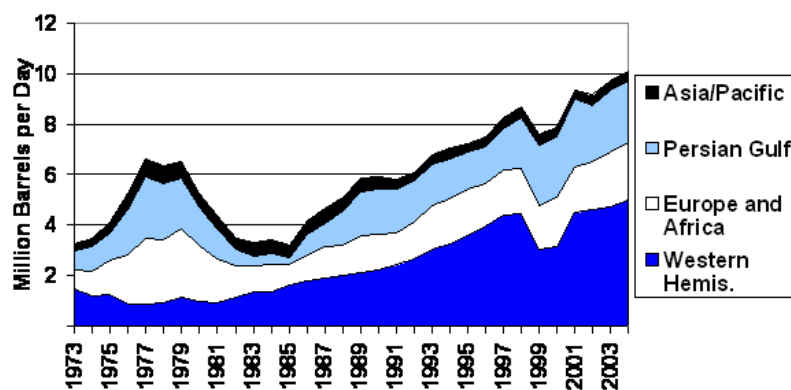

Πηγή: Monthly Energy Review

Όπως παρατηρούμε και στον πάνω πίνακα η εξάρτηση από το εισαγόμενο πετρέλαιο αυξήθηκε αισθητά από το 1985 και ακολουθεί ανοδική πορεία μέχρι και σήμερα. Ενώ το 1985 οι ΗΠΑ εισήγαγαν 4,3 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, το 2000 οι εισαγωγές έφθασαν τα 10 εκατομμύρια. Το ενεργειακό εμπορικό έλλειμμα σε σχέση με το ΑΕΠ αντιπροσωπεύει το μερίδιο του αμερικανικού εισοδήματος που πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τις εισαγωγές καύσιμων για να καλυφθούν οι καταναλωτικές ανάγκες. Το 2000 το έλλειμμα αυτό έφθασε τα 120 δισεκατομμύρια δολάρια και το μεγαλύτερο μέρος αυτού χρησιμοποιήθηκε για τις εισαγωγές πετρελαίου. Ως ποσοστό του ΑΕΠ το ενεργειακό εμπορικό έλλειμμα μειώθηκε αισθητά το 1999 φθάνοντας στο 0.4% λόγω το ότι οι τιμές ήταν χαμηλές, \$10 ανά βαρέλι. Κατά το τέλος του 2000 το ποσοστό αυτό

τριπλασιάστηκε λόγω της αύξησης των τιμών. Το περασμένο έτος (2007) το ποσοστό ανέβηκε στο 1.3% ως αποτέλεσμα των υψηλών τιμών στα καύσιμα και της αυξημένης εγχώριας ζήτησης. Μόνο οι τιμές συνέβαλαν στην αύξηση του ελλείμματος κατά 0.7%.

**U.S. Crude Oil Imports by Area of Origin,
1973-2004**

Πηγή: Monthly Energy Review

Το πετρέλαιο καλύπτει σήμερα σχεδόν το 40% των ενεργειακών αναγκών των ΗΠΑ και αποτελεί το 89% των ενεργειακών εισαγωγών. Στον παγκόσμιο πίνακα οι ΗΠΑ κατατάσσονται πρώτη εφόσον καταναλώνουν το 25% της παγκόσμιας παραγωγής.

Από τον πιο πάνω πίνακα βλέπουμε ότι οι ΗΠΑ προμηθεύονται πετρέλαιο κυρίως από το Δυτικό Ημισφαίριο, Περσικό Κόλπο, την Ευρώπη και την Αφρική. Πιο συγκεκριμένα οι ΗΠΑ εισάγουν το 17% του πετρελαίου από τον Καναδά³¹ ο οποίος είναι ο κυριότερος προμηθευτής τους. Μεταξύ των δύο χωρών έχει αναπτυχθεί μια στενή συνεργασία στον ενεργειακό τομέα από τα μέσα τις δεκαετίας του 1990 στα πλαίσια North America Free Trade Agreement (NAFTA) και του North American Energy Working Group (NAEWG) .

³¹ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter eight)

Από την Σαουδική Αραβία οι ΗΠΑ εισάγουν το 14%, όπως και από την Βενεζουέλα, ενώ από το Μεξικό εισάγουν το 12%. Η Σαουδική Αραβία και γενικότερα η περιοχή του Κόλπου θα συνεχίσουν να έχουν σημαντική σημασία για την ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ. Με βάση τις εκτιμήσεις η Μέση Ανατολή που σήμερα κατέχει το 65% περίπου των παγκόσμιων αποθεμάτων θα συνεχίσει να διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην παγκόσμια παραγωγή.³²

Οι ΗΠΑ στα πλαίσια της πολιτικής διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας πετρελαίου τα τελευταία χρόνια εισάγουν αρκετές ποσότητες πετρελαίου από τις χώρες της Καραϊβικής, της Κασπίας Θάλασσας και της Υποσαχάριας Αφρικής. Από τις χώρες της Καραϊβικής η Κολομβία κατέχει την πρώτη θέση λόγω των πλούσιων αποθεμάτων της στην περιοχή των Άνδεων³³.

Τα αποθέματα πετρελαίου στο Αζερμπαϊτζάν και το Καζακστάν αγγίζουν περίπου τα 20 δισεκατομμύρια βαρέλια και είναι λίγο περισσότερο από αυτά της Βόρειας Θάλασσας. Το Καζακστάν έχει το 67% των αποθεμάτων της περιοχής ενώ το Αζερμπαϊτζάν το 22%. Το 2005 η παραγωγή συμπεριλαμβανομένου και του υδροποιημένου φυσικού αερίου έφθασε τα 1,9 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως ή το 2% της παγκόσμιας παραγωγής³⁴. Οι ΗΠΑ και με τις δύο χώρες έχουν αναπτύξει διμερείς σχέσεις στον ενεργειακό τομέα και ήδη λειτουργεί ο αγωγός Baku-Tbilisi-Ceyhan που μεταφέρει το πετρέλαιο στη Δύση.

Η Υποσαχάρια Αφρική κατέχει το 7% των παγκόσμιων αποθεμάτων και παράγει το 11% της παγκόσμιας κατανάλωσης. Προβλέπεται ότι οι χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής θα ενταχθούν δυναμικά στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου. Επίσης η Δυτική Αφρική έχει εξελιχθεί σε μια σημαντική πηγή προμήθειας πετρελαίου για τις ΗΠΑ. Πρέπει να επισημανθεί ότι το πετρέλαιο της περιοχής είναι πολύ καλής ποιότητας και σε χαμηλή περιεκτικότητα θείου. Το 2000, η Νιγηρία η οποία είναι και μέλος του OPEC εξήγαγε στις ΗΠΑ 900.000 βαρέλια ημερησίως. Ενώ η συνολική της παραγωγή ημερησίως άγγιξε τα 2,1 εκατομμύρια βαρέλια. Άλλες χώρες που αποτελούν

³² Ρουμेलιώτης, Παναγιώτης., *Παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση*, Λιβάνη : Αθήνα, 2006

³³ Dunning Thad, Wirpsa Leslie, Oil and the Political Economy of Conflict in Colombia and Beyond : A linkages approach, *Geopolitics*, 9,1(2004) : 81-108

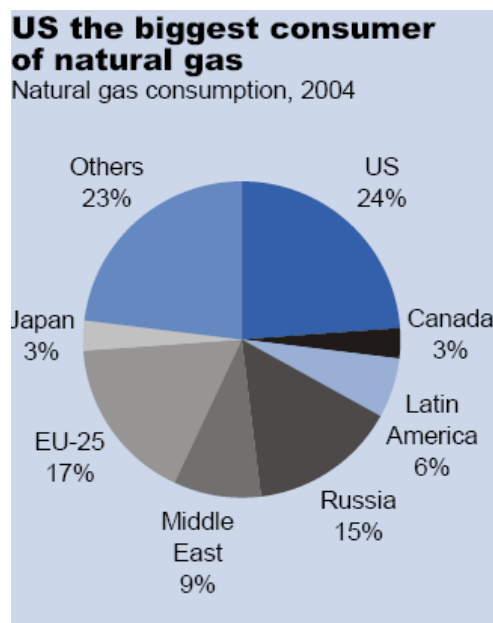
³⁴ Gelb, Bernard A., Caspian oil and gas : Production and prospects, CRS Report for Congress, September 2006

σημαντικές πηγές προμήθειας πετρελαίου για τις ΗΠΑ είναι η Αγκόλα, το Τσαντ, και το Γκαμπόν³⁵.

Οι ΗΠΑ προσπαθούν να ενισχύσουν την ενεργειακή τους ασφάλεια αναπτύσσοντας στενές διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις με τους κύριους προμηθευτές της. Οι σχέσεις αυτές αφορούν την διασυνοριακή συνεργασία, συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών, ανάπτυξη αγωγών, κοινές υποχρεώσεις ασφάλειας και αμοιβαίες επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα.

Εισαγωγές φυσικού αερίου

Οι εισαγωγές και εξαγωγές φυσικού αερίου στις ΗΠΑ γίνονται με βάση το Section 3 of the Natural Gas Act του 1938. Οι ΗΠΑ καταναλώνουν σήμερα το 24% της παγκόσμιας παραγωγής φυσικού αερίου.

Πηγή : BP Statistical Review, June 2005

³⁵ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter eight)

Η εγχώρια παραγωγή αποτελεί το 85% της συνολικής κατανάλωσης. Το υπόλοιπο 15% οι ΗΠΑ το εισάγουν κυρίως από τον Καναδά. Με τον Καναδά οι ΗΠΑ έχουν αναπτύξει διασυνοριακό σύστημα αγωγών και το καναδέζικο φυσικό αέριο εφοδιάζει απευθείας τις αμερικανικές αγορές. Ο Καναδάς κάλυπτε περισσότερο από το 94% των αμερικανικών εισαγωγών φυσικού αερίου για το 2004. Αυτές οι εισαγωγές κάλυπταν περίπου το 14% της αμερικανικής κατανάλωσης³⁶. Το 2007 οι εισαγωγές φυσικού αερίου από τον Καναδά αυξήθηκαν κατά 12% και καλύπτουν σήμερα το 18% της εγχώριας κατανάλωσης³⁷. Παράλληλα οι ΗΠΑ εξάγουν φυσικό αέριο προς τον Καναδά αλλά σε πολύ μικρότερες ποσότητες από αυτό που εισάγουν. Η σχέση είναι ακριβώς αντίθετη με το Μεξικό. Οι ΗΠΑ εισάγουν μικρές ποσότητες φυσικού αερίου από το Μεξικό ενώ παράλληλα εξάγουν προς αυτό καλύπτοντας το 25% της συνολικής κατανάλωσης. Η χώρα αυτή αν και έχει πλούσια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου δεν διαθέτει την κατάλληλη τεχνολογία εξόρυξης και επεξεργασίας που θα της επέτρεπε να αυξήσει την παραγωγή της.

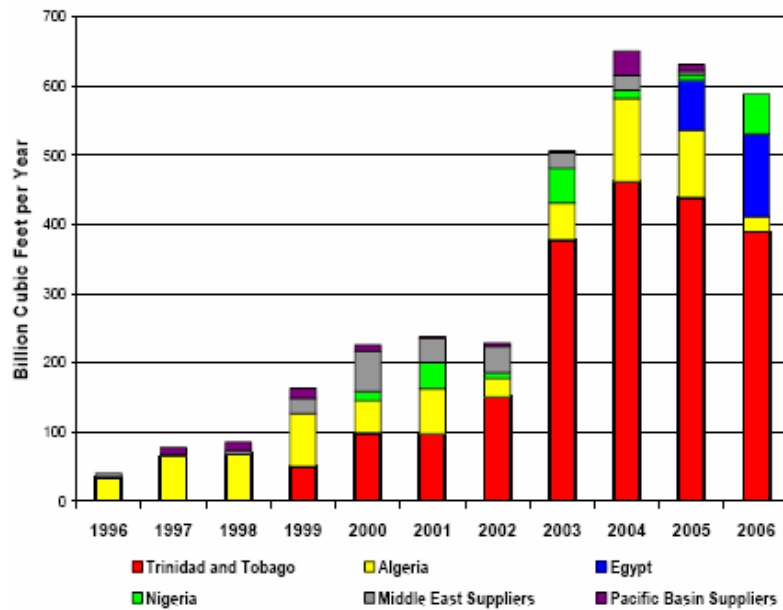
Οι ενεργειακές ανάγκες των ΗΠΑ καλύπτονται επίσης και από εισαγωγές υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG). Από το παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι το Τρινιδάντ & Τομπάγκο είναι ο κύριος προμηθευτής σε LNG. Το 2006 η χώρα αυτή κάλυπτε το 66,7% των εισαγωγών των ΗΠΑ σε υγροποιημένο φυσικό αέριο, και ακολουθούν οι Αίγυπτος με 20,5%, η Νιγηρία με 9,8% και η Αλγερία με 3,0%³⁸.

³⁶ North America-The Energy Picture II, NAEWG – Security and Prosperity Partnership Energy Picture Expert Group, January 2006

³⁷ Natural Imports and Export : Third Quarter Report 2007, DOE-Office Fossil Energy –Office of Natural Gas Regulatory Activities

³⁸ U.S. Natural Gas Imports and Exports : 2006, Energy Information Administration – Office of Oil and Gas, March 2008

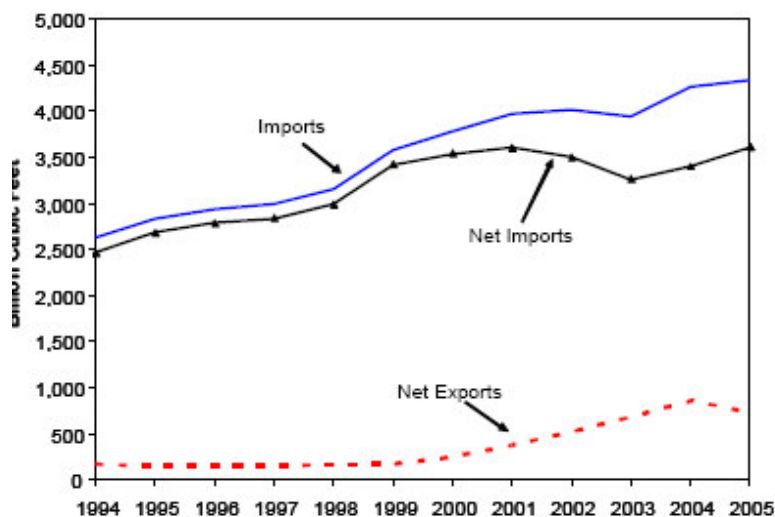
U.S. Imports of LNG by Source Country, 1996-2006

Πηγή : Energy Information Administration, Office of Oil and Gas, March 2008

Οι εισαγωγές των ΗΠΑ σε φυσικό αέριο όπως απεικονίζονται και στον παρακάτω πίνακα δείχνουν μια ανοδική πορεία και σύμφωνα με προβλέψεις η εικόνα δεν θα αλλάξει τα επόμενα χρόνια. Εντούτοις, σημαντικές ανάγκες αναμένεται να καλυφθούν από τις εισαγωγές υγροποιημένου φυσικού αέριου. Το 2004 οι εισαγωγές έφθασαν σε επίπεδα ρεκόρ αλλά στη συνέχεια μειώθηκαν και διατηρήθηκαν σε σταθερά επίπεδα.

Total U.S. Natural Gas Imports and Exports, 1994-2006

Πηγή : Energy Information Administration, Office of Oil and Gas, March 2008

1.5. Χάραξη Εθνικής Ενεργειακής Πολιτικής

Η οικονομική ευημερία αλλά και η εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ είναι στενά συνδεδεμένη με την ενεργειακή τους ασφάλεια. Η πρόσβαση σε ασφαλείς, αξιόπιστες και προσιτές πηγές είναι θεμελιώδη για την εθνική οικονομική ασφάλεια. Οι παραπάνω λόγοι θέτουν σε πρώτη προτεραιότητα την ενεργειακή πολιτική στην Αμερικανική ατζέντα.

Η χάραξη εθνικής ενεργειακής πολιτικής γίνεται με βάση δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά την εσωτερική πολιτική και ο δεύτερος την εξωτερική πολιτική.

Το 2001³⁹ οι ΗΠΑ γνωρίζουν το μεγαλύτερο ενεργειακό έλλειμμα μετά το εμπάργκο και τις κρίσεις της δεκαετίας του 1970. Ο George W. Bush δημιουργεί την Εθνική Ομάδα Ανάπτυξης Ενεργειακής Πολιτικής (National Energy Policy Development Group) και προχωρά στην ψήφιση της Εθνικής Ενεργειακής Πολιτικής με σκοπό τη μείωση της εξάρτησης από το εισαγόμενο πετρέλαιο και την εξασφάλιση κονδυλίων που θα βοηθήσουν όχι μόνο τον ιδιωτικό τομέα αλλά και το ίδιο το Κράτος

³⁹ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001

και τις τοπικές κυβερνήσεις όσον αφορά την παραγωγή και διαμονή της ενέργειας στο μέλλον. Οι πολιτικές της Εθνικής Ομάδας Ανάπτυξης Ενεργειακής Πολιτικής επικεντρωνόταν στις ενεργειακές προκλήσεις των ΗΠΑ στον 21^ο αιώνα, στην αύξηση της εσωτερικής παραγωγής και των στρατηγικών αποθεμάτων, αύξηση της χρήσης της ανανεώσιμης ενέργειας, βελτιώσει των υποδομών και ενίσχυση των συμμαχιών.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 2005⁴⁰ η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση προχωρά στην ψήφιση της Ενεργειακής Πολιτικής Πράξης που ουσιαστικά ήταν αναθεώρηση της ενεργειακής πράξης του 1992. Τα γεγονότα του 2003 αλλά και ο τυφώνας Κατρίνα το Σεπτέμβριο του 2005 προκάλεσαν σημαντικά ελλείμματα στην αγορά πετρελαίου με αποτέλεσμα την αισθητή αύξηση των τιμών. Οι σημαντικότερες πολιτικές της ενεργειακής πράξης αφορούσαν : την αύξηση της εσωτερικής παραγωγής με σκοπό τη μείωση των εισαγωγών, απλοποίηση της διαδικασίας κατασκευής εγκαταστάσεων πυρηνικής ενέργειας και επέκταση αυτών, κρατικές εγγυήσεις όσον αφορά της πυρηνικές εγκαταστάσεις για την απλοποίηση της διαδικασίας παραγωγής, χρηματοδότηση ενός προγράμματος για την ανάπτυξη τεχνολογιών που θα συμβάλουν στη μείωση των ρύπων του CO₂, επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφοράς φυσικού αερίου καθώς και των διαδικασιών εισαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου, βελτίωση του συστήματος ηλεκτροδότησης για την αποφυγή διακοπών που ήταν συχνές το καλοκαίρι του 2003, φορολογικές διευκολύνσεις για την αγορά υβριδικών αυτοκινήτων και αύξηση της χρήσης της ανανεώσιμης ενέργειας (κυρίως ηλιακής, βιομάζας και αιολική).

Το 2007⁴¹ το Department of Energy καταθέτει το ενεργειακό στρατηγικό σχέδιο ενώ παράλληλα ψηφίζεται η νέα ενεργειακή πράξη. Το ενεργειακό στρατηγικό σχέδιο αλλά και η ενεργειακή πράξη είχαν ως στόχο την εύρεση πολιτικών που θα συμβάλλουν στην ισχυροποίηση της αμερικανικής οικονομίας και θα εξασφάλιζαν προσιτές, ασφαλείς και σταθερές πηγές ενέργειας. Επιτακτική είναι η ανάγκη για την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων στο τομέα της ενέργειας καθώς η εύρεση νέων τεχνολογιών που θα συμβάλουν στη μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο αλλά και στην εξοικονόμηση ενέργειας γενικότερα.

⁴⁰ National Energy Policy Status Report on Implementation of NEP Recommendations, Department of Energy, January 2005

⁴¹ U.S. Department of Energy Strategic Plan : Discovering the solutions to power and secure America's future, Department of Energy, 2007

Στον εξωτερικό τομέα, οι ΗΠΑ ως μεγαλύτερη χώρα παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας προσπαθούν να παίξουν έναν ηγετικό ρόλο. Σημαντικός στόχος των ΗΠΑ είναι η ανάπτυξη συνεργασιών είτε με τις χώρες παραγωγής είτε με τις χώρες κατανάλωσης. Επίσης, οι ΗΠΑ προωθούν το άνοιγμα των αγορών πετρελαίου και το καθορισμό των τιμών στην παγκόσμια αγορά παραγκωνίζοντας τον OPEC .

Επειδή οι χώρες παραγωγής χαρακτηρίζονται συνήθως από ασταθή πολιτικά συστήματα και είναι κλειστές σε ξένες επενδύσεις, η πολιτική των ΗΠΑ επικεντρώνεται στον εκδημοκρατισμό αυτών των χωρών και τη αύξηση των επενδύσεων. Γενικότερα οι ΗΠΑ προσπαθούν να πετύχουν την αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής με σκοπό την κάλυψη των παγκόσμιων αναπτυξιακών αναγκών καθώς και την συγκράτηση των τιμών. Τέλος, διαφοροποιούν τις πηγές προμήθειας τους και συμβάλλουν στη βελτίωση των παγκόσμιων υποδομών μεταφοράς και επεξεργασίας των καύσιμων υλών.

2. Πολιτικές διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας πετρελαίου και φυσικού αερίου

2.1. Ενεργειακή συνεργασία ΗΠΑ – Καναδά

Η μεγάλη εξάρτηση από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής καθώς και η δυσανεμία που είχε δημιουργηθεί στον αραβικό κόσμο ως αποτέλεσμα της αμερικανικής πολιτικής ενάντια στην τρομοκρατία και τον εκδημοκρατισμό οδήγησαν τις ΗΠΑ στην υιοθέτηση μιας πολιτικής διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας πετρελαίου από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990⁴². Κύριοι προμηθευτές των ΗΠΑ σταδιακά έγιναν οι χώρες του Δυτικού Ημισφαιρίου, ενώ δεύτερες ακολουθούσαν εκείνες της Μέσης Ανατολής, χώρες της Κασπίας Θάλασσας καθώς και χώρες Δυτικής Αφρικής.

⁴² Liping, Xia, The Current US international energy strategy and Sino-US energy cooperation tendency, in “*International energy security cooperation conference: Towards a Sino-Arab partnership in the energy Sector: The current situation and challenges*”, Kingdom of Bahrain, Manama, January 2005. Charles Ries, Diverse energy sources, *The Bridge*, 3(2006) : 38-41(interviewed by V. Nicoloulia and A. Konachou)

Ο Καναδάς, ο οποίος έχει πλούσια αποθέματα σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο σε περιοχές όπως Alberta, Newfoundland & Nova Scotia έχει καταστεί ο κύριος προμηθευτής πετρελαίου, φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας των ΗΠΑ. Για το λόγω αυτό μεταξύ των δύο χωρών έχει οικοδομηθεί ένα άρτιο διασυνοριακό σύστημα ενεργειακών ροών το οποίο και βελτιώνουν συνεχώς..

Οι διμερές σχέσεις των δύο χωρών στον ενεργειακό τομέα ενισχύονται συνεχώς. Το 1989⁴³ υπέγραψαν τη συμφωνία Free Trade Agreements (FTA) και λίγα χρόνια αργότερα, το 1994 δημιουργήθηκε η NAFTA που συμμετέχει βέβαια και το Μεξικό. Στα πλαίσια των συμφωνιών αυτών έχει επιτευχθεί η απελευθέρωση των αγορών ενέργειας καθώς και οι άρση περιορισμών όσον αφορά τις ελάχιστες τιμές εξαγωγής και τους φόρους εξαγωγής.

Το 2004, από το 33% των συνολικών εισαγωγών τους στο τομέα της ενέργειας το 24,2 προέρχονταν από το Καναδά. Επίσης, το ίδιο έτος η χώρα αυτή παρείχε στις ΗΠΑ το 94% των εισαγωγών τους σε φυσικό αέριο. Η αξία των εισαγωγών των ΗΠΑ από το 1998 έχουν αυξηθεί σχεδόν κατά 250%

Την άνοιξη του 2001⁴⁴ οι τρεις χώρες της Βόρειας Αμερικής (ΗΠΑ, Καναδάς και Μεξικό) προχώρησαν στην δημιουργία του North American Energy Working Group (NAEWG). Σκοπός του NAEWG ήταν η ενίσχυση της επικοινωνίας και συνεργασίας των κυβερνήσεων των τριών χωρών σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος και το εμπόριο στον τομέα της ενέργειας. Η συνεργασία αυτή προέβλεπε την ανταλλαγή πληροφοριών και υποβολή προτάσεων για ζητήματα που αφορούν την ενεργειακή ασφάλεια, διανομή, παραγωγή και υποδομές. Το επόμενο έτος η ομάδα εργασίας συντάσσει την έκθεση με τίτλο «The energy picture» η οποία περιλάμβανε όλα τα στοιχεία σχετικά με την παραγωγή, κατανάλωση, εισαγωγές και εξαγωγές της κάθε χώρας και τις προοπτικές της συνεργασίας. Τρία χρόνια αργότερα (το 2005)⁴⁵ η ομάδα εργασίας συντάσσει τη δεύτερη έκθεση με τίτλο «The energy picture II». Σκοπός της έκθεσης ήταν να αξιολογήσει και να ενισχύσει την τριμερή πληροφόρηση σχετικά με το ενεργειακό εμπόριο, τη λήψη αποφάσεων, την ενεργειακή ασφάλεια και περιφερειακά

⁴³ Fergusson, Ian F., United State-Canada trade and economic relationship: Prospects and challenges: CRC Report for Congress, October 2006. Ek Carl, Fergusson Ian F., Canada – U.S. relation : CRC report for Congress, May 2007

⁴⁴ North America – The Energy picture, NAEWG, June 2002

⁴⁵ North America – The Energy Picture II, NAEWG – Security and Prosperity Partnership – Energy Picture Experts Group, January 2006

ζητήματα. Το ίδιο έτος ο Καναδός πρωθυπουργός Paul Martin, ο Μεξικανός Πρόεδρος Vicente Fox και ο Αμερικανός πρόεδρος George Bush υπέγραψαν τριμερές συνεργασιακό πρόγραμμα που αφορούσε την ενίσχυση της ασφάλειας και ευημερίας (Security and Prosperity Partnership). Στόχος του προγράμματος ήταν η παροχή πληροφοριών με σκοπό την προστασία από την τρομοκρατία αλλά και τη επέκταση του εμπορίου στον τομέα της ενέργειας.

2.2. Αμερικανική πολιτική προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής

2.2.1. ΗΠΑ – Μεξικό, ενεργειακή συνεργασία

Το Μεξικό μετά τον Καναδά είναι ο σημαντικότερος εμπορικός και ενεργειακός εταίρος των ΗΠΑ. Το ενεργειακό εμπόριο μεταξύ τους δεν γίνεται μόνο από τη μία πλευρά. Οι ΗΠΑ εισάγουν ακατέργαστο πετρέλαιο και ηλεκτρική ενέργεια από το Μεξικό και εξάγουν ραφινρισμένα παράγωγα πετρελαίου και φυσικό αέριο, η αξία των οποίων ξεπερνά το 10% της αξίας των εξαγωγών πετρελαίου του Μεξικό⁴⁶.

Η στενή ενεργειακή συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών αντανακλάται και από τις συνεχώς αναπτυσσόμενες οικονομικές τους σχέσεις στα πλαίσια του NAFTA. Πολλά από τα αμερικανικά αποθέματα φυσικού αερίου, αγωγοί και βιομηχανίες επεξεργασίας τους βρίσκονται πολύ κοντά στην μεξικανική παραμεθόρια περιοχή. Αυτό βοηθάει στην διευκόλυνση της διύλισης αλλά και εξαγωγής. Από την άλλη το Μεξικό αποτελεί μια σίγουρη και αξιόπιστη πηγή εισαγόμενου πετρελαίου για τις ΗΠΑ. Τα αποθέματα πετρελαίου του Μεξικού ξεπερνούν κατά 25% των αμερικανικών αποδεδειγμένων αποθεμάτων και υπάρχει προοπτική η μεξικάνικη παραγωγή να αυξηθεί αισθητά την επόμενη δεκαετία⁴⁷.

Το 2001⁴⁸ το Μεξικό άρχισε να εξάγει 50 μεγαβάτ της ηλεκτρικής του ενέργειας από το σταθμό του Baja προς την Καλιφορνία. Εντούτοις, οι υποδομές ροής και από τις δύο πλευρές των συνόρων είναι ανεπαρκείς για να επιτρέψουν μεγαλύτερες ροές.

⁴⁶ Storrs, Larry K., Mexico's importance and multiple relationships with the United States : CRS Report for Congress, January 2006

⁴⁷ Natural Gas Workshop Report The North American Energy Working Group/ Security and Prosperity Partnership, , June 2006

⁴⁸ North America – The Energy Picture, NAEWG, June 2002. North America- The Energy Picture II, NAEWG, January 2006

Από την πλευρά τους οι ΗΠΑ χρειάζεται να βελτιώσουν τη διαδικασία έκδοσης αδειών (Presidential Permitting) για την οικοδόμηση διασυνοριακών υποδομών σύνδεσης. Ενώ, το Μεξικό θα πρέπει να λάβει σοβαρές αποφάσεις όσον αφορά το βαθμό, το εύρος και το ρυθμό των μεταρρυθμίσεων στον τομέα παραγωγής πετρελαίου, φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Το Μεξικό λόγω μιας μακρόχρονης αποικιακής και αυτοκρατορικής ιστορίας έχει κρατικοποιήσει όλες τις πηγές ενέργειας και έχει καθιερώσει ισχυρά νομικά εμπόδια όσον αφορά της συμμετοχή ξένων επενδύσεων στην εγχώρια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου. Οι άνω περιορισμοί και απαγορεύσεις έχουν ως αποτέλεσμα να περιορίσουν την παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου καθώς και την δυνατότητα προσέγγισης και ανάπτυξης νέων τεχνολογιών που συμβάλουν στην αύξηση και βελτίωση της παραγωγής. Το Μεξικό κατατάσσεται δέκατο- τέταρτο στην παγκόσμια κλίμακα όσον αφορά τα αποθέματα πετρελαίου (12,9 δισεκατομμύρια βαρέλια), παρόλα αυτά αναγκάζεται να εισάγει βενζίνη και το 25% της συνολικής του κατανάλωσης σε φυσικό αέριο από τις ΗΠΑ, τη στιγμή που τα αποθέματα του θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν όχι μόνο την εσωτερική ζήτηση αλλά να κάνει και σημαντικές εξαγωγές⁴⁹.

Τις φορές που η μεξικάνικη κυβέρνηση αποφάσισε να προβεί στο άνοιγμα του ενεργειακού τομέα στις αμερικανικές ιδιωτικές επενδύσεις κυρίως όσον αφορά τη μεταφορά, διανομή και αποθήκευση του φυσικού αερίου τα οφέλη ήταν αμοιβαία. Επίσης από το 1992 το Μεξικό έχει επιτρέψει τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, συμπαραγωγές και τη συμμετοχή ανεξάρτητων παραγωγικών δυνάμεων για την κάλυψη της εσωτερικής ζήτησης. Οι αμερικανικές εταιρείες παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη νέα αυτή αγορά, δεδομένου ότι είναι οι κύριοι επενδυτές της. Η ιδιωτική χρηματοδότηση προβλέπεται ότι θα συμβάλει στην αύξηση της παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας σε ποσοστό 14,2% ετησίως και θα προσθέσει 28.000 μεγαβάτ μέχρι το 2010 στη ηλεκτρική ικανότητα του Μεξικού⁵⁰.

Τα τελευταία χρόνια αν και έχουν γίνει σημαντικά βήματα όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα παραγωγής και διανομής ενέργειας από την πλευρά της

⁴⁹ Villarreal, Angeles M., U.S. – Mexico Economic Relations : Trends Issues and Implications : CRS report for Congress, July 2005. North America Natural Gas Vision, NAEWG, January 2005

⁵⁰ National Energy Policy : Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter eight)

μεξικάνικης κυβέρνησης χρειάζονται ακόμα περαιτέρω ενέργειες για την πλήρη απελευθέρωση του ενεργειακού τομέα .

Το 2003 η κρατική πετρελαϊκή εταιρεία PEMEX υπέβαλε αίτημα στο Κογκρέσο για παροχή άδειας επέκτασης αγωγού το οποίο θα διέσχιζε τα διεθνή σύνορα, θα έφθανε στο Brownsville (Texas) και θα μετέφερε 10.000 βαρέλια πετρελαίου ημερησίως μετά από επεξεργασία στο σταθμό του Monterey (Mexico). Επίσης, το ίδιο έτος το Μεξικό υπέγραψε μια σειρά από συμβάσεις με σκοπό τη χάραξη νέων στρατηγικών που θα επέφεραν σημαντικά κεφάλαια και θα συνέτειναν στην αύξηση της παραγωγής σε φυσικό αέριο. Σύμφωνα με προβλέψεις η πετρελαϊκή εταιρεία PEMEX αναμενόταν να αυξήσει την παραγωγή φυσικού αερίου 440 mcf ημερησίως ξεκινώντας από το 2006, οι επενδύσεις σε αμερικανικά δολάρια θα έφθαναν τα 4,4 δισεκατομμύρια και η PEMEX θα πραγματοποιούσε κέρδη ύψους 800 εκατομμυρίων δολάρια.

Η αξιοπιστία του ενεργειακού εμπορίου της Βόρειας Αμερικής δεν ενισχύεται μόνο από την γεωγραφική εγγύτητα. Το Μεξικό όπως ήδη προανέφερα είναι μέλος του NAFTA. Στα πλαίσια του οργανισμού έχει αναπτυχθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων και επιχειρήσεων καθώς και όροι επενδύσεων στον τομέα της παραγωγής και διανομής.

Το Μεξικό είναι επίσης μέλος του North America Energy Working Group, του Security and Prosperity Partnership και του NAEWG – Experts Group on Natural Gas Trade and Interconnections όπου οι δύο τελευταίοι λειτουργούν στα πλαίσια του πρώτου.

2.2.2. Πολιτική των ΗΠΑ προς την Βενεζουέλα και προβληματισμοί

Η Βενεζουέλα και οι ΗΠΑ παραδοσιακά έχουν αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς στον ενεργειακό τομέα. Οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από αξιοπιστία και αμοιβαίο όφελος⁵¹.

Δεδομένου ότι η Βενεζουέλα είναι ο πέμπτος μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο και σημαντικός προμηθευτής πετρελαίου των ΗΠΑ επηρεάζει ιδιαίτερα την

⁵¹ National Energy Policy: Report of the National Energy Policy Development Group, Department of Energy, May 2001 (Chapter eight)

ενεργειακή ασφάλεια της χώρας αυτής. Το 2006 το 68% των εξαγωγών πετρελαίου της Βενεζουέλας προοριζόταν για τις ΗΠΑ. Το ίδιο έτος η συνολική αξία των εξαγωγών ακατέργαστου πετρελαίου και παραγώγων του έφθασε τα 72,3 δισεκατομμύρια δολάρια. Οι αριθμοί δείχνουν ότι η εξάρτηση είναι διπλής κατεύθυνσης. Αφενός μεν οι εισαγωγές των ΗΠΑ από την Βενεζουέλα αγγίζουν το 14%, αφετέρου η Αμερικανική αγορά αποτελεί την κυριότερη αγορά για τις εξαγωγές της Βενεζουέλας⁵².

Η εκλογή του Hugo Chavez στη θέση του Προέδρου της χώρας το Δεκέμβριο του 1998 άλλαξε ριζικά τις σχέσεις των δύο χωρών. Κεντρικό ζήτημα της πολιτικής του ήταν οι μεταρρυθμίσεις. Ο Chavez ήταν πεπεισμένος ότι μια μικρή ομάδα ελίτ καταχράζονταν τα υπέρογκα έσοδα από την κρατική πετρελαϊκή εταιρεία Petroleos de Venezuela (PdVSA)⁵³.

Το Δεκέμβριο του 2002⁵⁴ η κρατική πετρελαϊκή εταιρεία PdVSA προχωρά σε γενική απεργία, η οποία κράτησε μέχρι και το Μάιο του 2003. Σκοπός της απεργίας ήταν η ανατροπή του Προέδρου Chavez. Οι αντιπολιτευτικές δυνάμεις ζητούσαν τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος όπου ο Chavez θα έπρεπε να παραιτηθεί σε περίπτωση ήττας. Κατά τη διάρκεια της απεργίας οι εξαγωγές της Βενεζουέλας μειώθηκαν κατά 2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως προκαλώντας αύξηση των παγκόσμιων τιμών πετρελαίου και των παραγώγων του. Στις ΗΠΑ η απεργία επηρέασε την προσφορά στην αγορά πετροχημικών προϊόντων και παραγώγων του πετρελαίου κατά 0.2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως. Όπως είναι γνωστό οι ΗΠΑ εισάγουν από τη Βενεζουέλα κυρίως βενζίνη κίνησης και πετρέλαιο θέρμανσης. Το μεγαλύτερο όμως πλήγμα από την απεργία γνώριζαν τα διυλιστήρια που βρίσκονται στην περιοχή του Κόλπου (των ΗΠΑ) λόγω της μείωσης των προμηθειών τους σε ακατέργαστο πετρέλαιο κατά 20% και σε βαρύ ακατέργαστο κατά 40%. Βέβαια εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι μέρος των διυλιστηρίων της περιοχής έχουν αγοραστεί από την κρατική πετρελαϊκή εταιρεία της Βενεζουέλας με σκοπό τον έλεγχο της αγοράς.

Η άνοδος των παγκόσμιων τιμών πετρελαίου ωφέλησε την κυβέρνηση Chavez. Τα κέρδη από τις εξαγωγές αύξησαν κατά πολύ τα κρατικά εισοδήματα δημιουργώντας μια

⁵² Sullivan Mark P., Olhero Nelson, CRS Report for Congress: Venezuela: Political conditions and U.S. policy, January 11, 2008, pp.38

⁵³ Στο ίδιο, pp. 39

⁵⁴ Energy Security: Issues related to potential reductions in Venezuelan oil production, Government Accountability Office, June 2006

οικονομική άνθιση στη χώρας. Κατά συνέπεια ο Chavez μπορούσε πλέον να αυξήσει τις κρατικές δαπάνες για την καταπολέμηση της φτώχειας και τη κοινωνική πρόνοια⁵⁵.

Η Βενεζουέλα κατατάσσεται στους δέκα κορυφαίους επενδυτές στις ΗΠΑ, μέσω της CITGO θυγατρικής της PdVSA, που ελέγχει όχι μόνο τις εξαγωγές πετρελαίου στις ΗΠΑ αλλά και ένα σημαντικό ποσοστό των διυλιστηρίων. Η αμοιβαία ενεργειακή επένδυση έχει φέρει οφέλη στα αμότερα συμβαλλόμενα μέρη.

Οι εμπορικές σχέσεις των δύο χωρών ενισχύθηκαν περισσότερο στις αρχές της δεκαετίας του 1990 όταν η Βενεζουέλα αποφάσισε να ανοίξει τμήμα του ενεργειακού τομέα στις διεθνείς επενδύσεις, κυρίως στις αμερικανικές εταιρείες όπως ConocoPhillips, ChevronTexaco και ExxonMobil. Μεταξύ των εταιριών αυτών και της κρατικής εταιρείας PdVSA είχε υπογραφεί κοινοπραξία για την εκμετάλλευση των πετρελαίων. Τον Απρίλιο του 2006⁵⁶ η κυβέρνηση της Βενεζουέλας προχώρα στην τροποποίηση της συμφωνίας που αφορά την κοινοπραξία με τις ξένες εταιρείες. Σύμφωνα με τη νέα συμφωνία η κρατική πετρελαϊκή εταιρεία της Βενεζουέλας PdVSA αποκτά τον έλεγχο της κοινοπραξίας σε ποσοστό 60-70%. Επίσης, ζητά να αποκτήσει τον έλεγχο του προγράμματος που αφορούσε την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίου στην περιοχή του Orinoco όπου συμμετείχαν και άλλες ξένες εταιρείες (ConocoPhillips, Chevron και Exxon Mobil, Norway's Statoil, Britain's BP και France's Total). Ο πρόεδρος Chavez έθεσε την 1^η Μαΐου ως την ημερομηνία λήξης της συμφωνίας και ο έλεγχος της πετρελαιοπηγής περνούσε στα χέρια της κυβέρνησης κατά μεγάλη πλειοψηφία. Εντούτοις, ο Chavez έδωσε τη δυνατότητα στις εταιρείες να διαπραγματευτούν μαζί του για τους νέους όρους συνεργασίας μέχρι 26 Ιουνίου του ίδιου έτους. Κατά την ημερομηνία αυτή η κυβέρνηση της Βενεζουέλας υπέγραψε νέα συμφωνία για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίου στην περιοχή του Orinoco, όπου η κρατική εταιρεία PdVSA θα είχε το έλεγχο της κοινοπραξίας και οι άλλες εταιρείες θα συμμετείχαν με μικρότερο ποσοστό. Από τις έξι εταιρείες που αρχικά συμμετείχαν στη κοινοπραξία μόνο οι τέσσερις υπέγραψαν τη νέα συμφωνία λόγω ότι μεταξύ της ConocoPhillips και ExxonMobil δεν επιτεύχθηκε συμφωνία υπό τους νέους όρους της κυβέρνησης της Βενεζουέλας. Οι δύο αμερικανικές εταιρείες προσπάθησαν να συζητήσουν τους όρους της αποζημίωσης, ύψους 5 δισεκατομμύρια δολάρια για τις

⁵⁵ Sullivan, Mark P. Olhero, Nelson, CRS Report for Congress : Venezuela : Political conditions and USA policy, January 11, 2008, pp. 39

⁵⁶ Στο ίδιο, pp. 40

επενδύσεις που ήδη είχαν πραγματοποιήσει στην περιοχή του Orinoco. Στις 29 Αυγούστου του 2007 ο Υπουργός Ενέργειας της Βενεζουέλας υπέβαλε στην Εθνικής Συνέλευση νέο νόμο που προέβλεπε την κρατικοποίηση της πετρελαιοπηγής στην περιοχή του Orinoco, τους όρους αποχώρησης των δύο εταιρειών από την κοινοπραξία και την μη καταβολή αποζημιώσεων. Η ExxonMobil προσέφυγε στα βρετανικά δικαστήρια αλλά τελικά η Βενεζουέλα δικαιώθηκε⁵⁷.

Συνεργασία μεταξύ των ΗΠΑ και της Βενεζουέλας έχει αναπτυχθεί και στον τομέα παραγωγής φυσικού αερίου. Η προοπτική φιλελευθεροποίησης του τομέα φυσικού αερίου αφενός θα αυξήσει τις ευκαιρίες για ξένες επενδύσεις αφετέρου θα συμβάλει στην αύξηση της εγχώριας παραγωγής. Μεταξύ των δύο χωρών έχει ήδη υπογραφή διμερής Επενδυτική Συνθήκη στον τομέα αυτό, παράλληλα έχει αναπτυχθεί συνεργασία στα πλαίσια του Hemispheric Energy Initiative Process.

Κατά καιρούς οι κυβερνήσεις των δύο χωρών έχουν έρθει σε σύγκρουση λόγω της επεμβατικής πολιτικής των ΗΠΑ προς τη Βενεζουέλα με σκοπό το άνοιγμα του ενεργειακού της τομέα και την εισχώρηση των αμερικανικών πετρελαιοπαραγωγών εταιρειών στη χώρα. Ο πρόεδρος Chavez επανειλημμένα έχει απειλήσει για την διακοπή εξαγωγών προς τις ΗΠΑ. Στα πλαίσια της πολιτικής αυτής ο Chavez έχει ήδη αρχίσει να προσεγγίσει την Κίνα για να εξασφαλίσει νέες αγορές πώλησης πετρελαίου⁵⁸. Αυτό προκαλεί φόβο στις ΗΠΑ μήπως και η Βενεζουέλα αντικαταστήσει τους αγοραστές της. Βέβαια η κυβέρνηση Chavez υποστηρίζει ότι η προσέγγιση με την Κίνα δεν επιδιώκει την διακοπή εξαγωγών προς τις ΗΠΑ αλλά εντάσσεται σε μια γενικότερη πολιτική διαφοροποίησης των αγορών. Η Βενεζουέλα μελετά τους τρόπους μεταφοράς πετρελαίου προς την Κίνα. Η μεταφορά μπορεί να γίνει είτε μέσω του καναλιού του Παναμά είτε μέσω ενός αγωγού που θα περνά από τον ισθμό του Παναμά. Τις προοπτικές αυτές δεν βλέπουν με καλό μάτι οι ΗΠΑ είτε γιατί θα μειωθούν οι εξαγωγές προς τις ΗΠΑ είτε γιατί η Κίνα εμφανίζεται ως ανταγωνιστική προς τις ΗΠΑ. Βέβαια σύμφωνα με αναλυτές υπάρχουν εμπόδια τεχνικής και οικονομικής φύσεως που μεσοπρόθεσμα καταστούν δύσκολη την πραγματοποίηση της προοπτικής αυτής.

Η δημοτικότητα του Προέδρου Chavez έχει ανέβει σε όλη τη Λατινική Αμερική. Αφενός μεν της ισχυρής αντιαμερικανικής πολιτικής που ακολουθεί αφετέρου της

⁵⁷ Η Βενεζουέλα κέρδισε προσφυγή κατά της Exxon, *Καθημερινή*, Τετάρτη 19 Μαρτίου 2008

⁵⁸ Webb-Vidal, Andy, US to look into Venezuela oil supply reliance, *Financial Times*, January 13, 2005

«διπλωματίας πετρελαίου» που εφαρμόζει. Η Βενεζουέλα παρέχει πετρέλαιο σε προνομιακές τιμές προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής στα πλαίσια του προγράμματος PetroCaribe και του Caracas Energy Accord. Τέλος, η Βενεζουέλα είναι μέλος του MERCOSUR από το 2006⁵⁹.

2.2.3. Το Κολομβιανό πετρέλαιο ως αιτία σύγκρουσης στην περιοχή

Κατά τη δεκαετία του 1970 πολλές πετρελαιοπαραγωγικές χώρες εθνικοποίησαν τις πετρελαιοπηγές τους. Αυτή η τάση σταδιακά άρχισε να αντιστρέφεται τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Συνεπώς οι άμεσες ξένες επενδύσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων παίζουν ξανά κυρίαρχο ρόλο στον ενεργειακό τομέα πολλών αναπτυσσόμενων χωρών. Αυτή η επανεκδύναμωση της άμεσης ξένης επένδυσης σε τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες συνέπεσε όχι μόνο με την αυξημένη ζήτηση για πετρέλαιο και φυσικό αέριο σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και με τη νέα πολιτική των ΗΠΑ για τον άμεσο στρατιωτικό έλεγχο των στρατηγικής σημασίας πηγών ενέργειας.

Οι αλληλοεπιδράσεις και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των εθνικών, διεθνικών και πολυεθνικών δρώντων στις πλουτοπαραγωγικές περιοχές, που κύριο στόχο έχουν την προώθηση ή τον περιορισμό της ροής του πετρελαίου γίνονται η αιτία δημιουργίας τοπικών συγκρούσεων και ένοπλων συρράξεων.

Σήμερα στην Κολομβία⁶⁰ το πετρέλαιο ολοένα και περισσότερο διαμορφώνει τον χαρακτήρα και την ένταση των τοπικών συγκρούσεων λόγω των διαφορετικών συμφερόντων των δρώντων που βρίσκονται στην περιοχή. Τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου που ανακαλύφθηκαν στη χώρα αυτή, στην περιοχή των Άνδεων κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1980 την κατέστησαν μια σημαντική εξαγωγική χώρα κυρίως όσον αφορά της ΗΠΑ. Η παραγωγή το 1999 έφθασε τα 800.000 βαρέλια ημερησίως. Παρόλο που μεταξύ 2001 – 2003 η παραγωγή παρουσίασε μια μικρή πτώση, φθάνοντας τα 604.000 βαρέλια ημερησίως λόγω εχθροπραξιών που σημειώθηκαν στην περιοχή, η Κολομβία παραμένει η πέμπτη σημαντικότερη χώρα εξαγωγών πετρελαίου προς τις ΗΠΑ. Το πετρέλαιο έχει καταστεί πόρος όχι μόνο με οικονομική αλλά και με

⁵⁹ Sullivan, Mark P. Olhero, Nelson, CRS Report for Congress : Venezuela : Political conditions and USA policy, January 11, 2008, pp.44-45

⁶⁰ Dunning Thad, Wirpsa Leslie, Oil and the political economy of conflict in Colombia and Beyond: A linkages approach, *Geopolitics*, 9,1(Spring 2004): 81-108

στρατηγική σημασία για τη χώρα. Αυτό σημαίνει ότι η εκμετάλλευση του έχει ιδιαίτερες συνέπειες για την ασφάλεια των κοινοτήτων και των περιοχών εξόρυξης⁶¹.

Η παρουσία των πολυεθνικών εταιρειών στην Κολομβία και η προσπάθεια τους να καθορίσουν την παραγωγή, διανομή και τη μεταφορά του πετρελαίου δημιουργεί τοπικές συγκρούσεις. Παράλληλα, τα αυξημένα κέρδη που γνωρίζει η χώρα τα τελευταία 20 χρόνια από τις εξαγωγές πετρελαίου έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη έντονης στρατιωτικής παρουσίας στις πετρελαιοπηγές αλλά και τη δημιουργία ομάδων ανταρτών (ELN και FARC) που προσπαθούν να καρπωθούν κέρδη από τις πωλήσεις πετρελαίου⁶².

Τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή είναι οικονομικής και στρατηγικής φύσεως. Πολλές αμερικανικές εταιρείες έχουν επενδύσει στην περιοχή για την παραγωγή και μεταφορά πετρελαίου. Από την άλλη οι πηγές αυτές συμβάλουν στην μείωση της εξάρτησης των ΗΠΑ από την Μέση Ανατολή και έχουν λιγότερο κόστος. Για το λόγο αυτό οι ΗΠΑ έχουν αναπτύξει δυνάμεις στην περιοχή για την προστασία των πετρελαιοπηγών και των αγωγών από επιθέσεις ανταρτών. Το 2002 ο πρόεδρος Bush αποφάσισε να παράσχει στρατιωτική βοήθεια στην Κολομβία, περιλαμβάνοντας εξοπλισμό και 70 αμερικανικούς στρατιωτικούς που θα παρείχαν εκπαίδευση σε μια κολομβιανή ταξιαρχία με σκοπό την προστασία του αγωγού Cano Limon-Covenas του οποίου η ΗΠΑ ελέγχουν το 44% της παραγωγής. Η Κολομβία κατατάσσεται τρίτη χώρα στον κόσμο όσον αφορά την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια που δέχεται κάθε χρόνο⁶³.

2.2.4. Τρινιντάντ και Ταμπάκο, οι πηγές φυσικού αερίου και οι σημασίες τους για την ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ

Ο ενεργειακός τομέας είναι ο σημαντικότερος τομέας για την οικονομία του Τρινιντάντ & Ταμπάκο. Παραδοσιακά η χώρα ήταν εξαγωγέας πετρελαίου, τα τελευταία χρόνια όμως κυρίαρχη θέση κατέχουν οι εξαγωγές φυσικού αερίου. Το 2006 η παραγωγή

⁶¹ Στο ίδιο

⁶² Engdahl William, *A Century of War: Anglo-American oil politics and the new world order*, Pluto Press: London, 2004, pp. 266-267

⁶³ Dunning Thad, Wirpsa Leslie, *Oil and the political economy of conflict in Colombia and Beyond: A linkages approach*, *Geopolitics*, 9,1(Spring 2004): 81-108

φυσικού αερίου έφθασε τα 4000 mmscf/d, έναντι 3200 mmscf/d που ήταν το 2005⁶⁴. Η αύξηση της παραγωγής φυσικού αερίου και κατ'επέκταση των εξαγωγών του έχει συμβάλει στην αύξηση του ΑΕΠ της χώρας, των συνολικών της εξαγωγών, στην ανάπτυξη των κλάδων της πετρελαιοβιομηχανίας και νέων κλάδων όπως η παραγωγή μεθανόλης, αμμωνία, υγροποιημένου φυσικού αερίου κλπ.

Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο για εγχώρια κατανάλωση παράγονται στη Δυτική Ακτή από εγχώριες εταιρείες (Petrotrin and the National Gas Company of Trinidad and Tobago NGC). Αντίθετα το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο που προορίζονται για εξαγωγές παράγονται από Αμερικανικές και Βρετανικές εταιρείες στην Ανατολική Ακτή. Η κυριότερη ξένη εταιρεία παραγωγής και εξαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου προς τις ΗΠΑ είναι η Atlantic LNG Company of Trinidad & Tobago. Η παραγωγή και οι εξαγωγές έχουν αυξηθεί κατά 50% από το 2005 από τη συγκεκριμένη εταιρεία προς τις ΗΠΑ, ικανοποιώντας τα 2/3 των αναγκών της χώρας σε υγροποιημένο φυσικό αέριο και συμβάλλοντας στην αύξηση κατά 47% του ΑΕΠ του Τρινιντάντ & Τομπάγκο⁶⁵.

Μια σημαντική απειλή για τον ενεργειακό τομέα της χώρας είναι το οργανωμένο έγκλημα και οι τρομοκρατικές επιθέσεις οι οποίες συμβάλουν στη μείωση της παραγωγής και κατ'επέκταση των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ. Το χαμηλό κόστος παραγωγής και μεταφοράς κάνει τη χώρα να είναι πιο ανταγωνιστική σε σχέση με άλλες χώρες που παράγουν υγροποιημένο φυσικό αέριο. Επίσης στο νησί έχουν αναπτυχθεί πολλά συντηρητικά ισλαμικά κινήματα, με κυριότερο το Jamaat Al Muslimeen. Τα κινήματα αυτά τα οποία είναι κατά βάση αντιαμερικανικά έχουν ως στόχο να αποκτήσουν τον έλεγχο του νησιού και των πλουτοπαραγωγικών του πόρων καθώς και να αποβάλουν την αμερικανική επιρροή από τη χώρα⁶⁶.

Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα είχε σοβαρές επιπτώσεις για την αμερικανική οικονομία και την ενεργειακή της ασφάλεια γενικότερα. Σήμερα το φυσικό αέριο συμβάλει κατά 25% στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στις ΗΠΑ. Παράλληλα η χρήση του διευρύνεται στην φαρμακευτική βιομηχανία και λιπασμάτων⁶⁷.

⁶⁴ U.S Department of State, Bureau of Western Hemisphere Affairs, Background note: Trinidad & Tobago, January 2008. στο www.doe.gov

⁶⁵ Kelshall, Jason R., Natural gas and energy security in Trinidad & Tobago and their impact on U.S. energy policy and Caribbean stability, Naval Postgraduate School :Monterey – California, 2005, pp. 11-15

⁶⁶ Στο ίδιο, pp. 28,

⁶⁷ Gaul Damien, U.S. natural gas imports and exports: 2006, Energy Information Administration, Office of oil and gas, March 2008, in www.eia.doe.gov

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Department of Energy οι εισαγωγές υδροποιημένου φυσικού αερίου στις ΗΠΑ θα αυξηθούν κατά 11% μέχρι το 2020. Αυτό οφείλεται στη μείωση της εγχώριας παραγωγής κυρίως στην περιοχή του Κόλπου του Μεξικού. Επίσης υπάρχει έλλειψη υποδομών που δεν επιτρέπει σήμερα μεγαλύτερες ποσότητες εισαγωγών σε υδροποιημένο φυσικό αέριο από άλλες χώρες. Μια σειρά από εγκαταστάσεις για την παραγωγή και μεταφορά φυσικού αερίου χτίζονται στο Ιράν, στη Νορβηγία, στη Ρωσία, στην Υεμένη, στην Αίγυπτο, στην Βενεζουέλα, στο Περού και στην Ισημερινή Γουινέα οι οποίες όμως δεν θα είναι έτοιμες πριν από το 2010. Αυτό καθιστά το φυσικό αέριο από το Τρινιντάντ & Τομπάγκο ακόμα σημαντικότερο μεσοπρόθεσμα επειδή το μεγαλύτερο μέρος των υποδομών του είναι ήδη σε λειτουργία. Εντούτοις, ακόμα και όταν οι περιοχές αυτές θα είναι έτοιμες, το φυσικό αέριο από το Τρινιντάντ & Τομπάγκο θα παραμείνει φθηνότερος λόγω της εγγύτητάς τους με τις ΗΠΑ⁶⁸.

Τα περισσότερα αποθέματα φυσικού αερίου στις ΗΠΑ βρίσκονται σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές όπου απαγορεύεται η εκμετάλλευση φυσικών πόρων (περιοχή της Αλάσκας). Αυτό καθιστά δύσκολη την αύξηση της εγχώριας παραγωγής βραχυπρόθεσμα κυρίως λόγω του ισχυρού περιβαλλοντικού λόμπι στην Ουάσιγκτον.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει αρνητικά την εγχώρια παραγωγή φυσικού αερίου και πετρελαίου στις ΗΠΑ είναι οι καταστροφικοί τυφώνες που αναπτύσσονται κυρίως στην περιοχή του Κόλπου του Μεξικού. Οι τυφώνες Κατρίνα και Ρίτα συνέβαλλαν στην μείωση της παραγωγής κατά 8.05 bcf και παράλληλα στην αισθητή αύξηση των τιμών.

Τέλος, οι ΗΠΑ δεν απολαμβάνουν και τις καλύτερες σχέσεις με μερικές χώρες παραγωγής φυσικού αερίου όπως Βενεζουέλα, Ιράν και Λιβύη. Οι εισαγωγές από αυτές τις χώρες επηρεάζονται από πολιτικές συγκρούσεις ιδιαίτερα από λόμπι για την προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας. Επομένως, οι εισαγωγές από το Τρινιντάντ & Τομπάγκο είναι αυτές που συμβάλλουν άμεσα στην κάλυψη των ελλειμμάτων στην αμερικανική αγορά χωρίς υψηλό κόστος⁶⁹.

⁶⁸ Kelshall, Jason R., Natural gas and energy security in Trinidad & Tobago and their impact on U.S. energy policy and Caribbean stability, Naval Postgraduate School :Monterey – California, 2005, pp. 61-62

⁶⁹ Στο ίδιο, pp.63

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι ο μηχανισμός στήριξης της ζήτησης στην αμερικανική αγορά είναι αρκετά εύθραυστος, μια μείωση εισαγωγών κυρίως κατά την χειμερινή περίοδο από το Τρινιντάντ & Τομπάγκο θα προκαλέσει άμεση αύξηση στις τιμές του φυσικού αερίου όπου αυτό με τη σειρά του θα οδηγήσει στην αύξηση του πληθωρισμού. Οι εναλλακτικές λύσεις εισαγωγών από τη Νιγηρία και Αλγερία είναι ακριβότερες λόγω απόστασης και πιο επισφαλής.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις το Τρινιντάντ & Τομπάγκο είναι μια σημαντική πηγή φυσικού αερίου για τις ΗΠΑ και θα εξακολουθήσει να είναι και στο μέλλον λόγω της εγγύτητας των δύο χωρών, των πλούσιων αποθεμάτων του και του μειωμένου κόστους. Απαραίτητο είναι από πλευράς των ΗΠΑ να αυξήσουν τα μέτρα ασφάλειας στην περιοχή και τις επενδύσεις⁷⁰.

3. Αμερικανική πολιτική στην περιοχή της Μέσης Ανατολής

3.1. Ποια η σημασία της περιοχής του Κόλπου για την Αμερικανική Ενεργειακή

Ασφάλεια

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι πλούσια σε πετρέλαιο κατέχοντας κάτι περισσότερο από τα 2/3 των αποθεμάτων του κόσμου, με πολύ σημαντικό το γεγονός ότι τα αποθέματα αυτά αναμένεται να αυξηθούν. Το γεγονός αυτό δίνει στις χώρες της περιοχής τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο όσον αφορά την ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ και της παγκόσμιας οικονομίας γενικότερα⁷¹.

Οι ανακαλύψεις νέων αποθεμάτων στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας της Κασπίας Θάλασσας και της Ρωσίας δεν θεωρούνται αρκετές για να καλύψουν τις ανάγκες της παγκόσμιας οικονομίας και να μειώσουν την εξάρτηση της από το πετρέλαιο του Κόλπου. Μόνο η Σαουδική Αραβία κατέχει το 22% των παγκόσμιων αποθεμάτων. Ακολουθούν το Ιράκ με 11%, το Ιράν, το Κουβέιτ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα μεταξύ 8% και 10% . Αντίθετα η Ρωσία κατέχει μόνο το 6% των παγκόσμιων

⁷⁰ Hornbeck J.F., CRS Report for Congress: U.S. trade policy and the Caribbean: From trade preferences to free trade agreements, April 4, 2007, pp. 17-18

⁷¹ Καραντζιά, Βασιλική, Αποτελεί η πολιτική των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή μια αντιφατική πολιτική; Το παιχνίδι των συμφερόντων και η χρήση της σκληρής ισχύος, μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα , Ιούνιος 2007

αποθεμάτων και τα αποθέματα των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ στο σύνολο τους δεν ξεπερνούν το 10%⁷².

Το Σεπτέμβριο του 2001, το Cabinet Office on Energy Policy της Μεγάλης Βρετανίας με επικεφαλής τον Campbell, μετά από έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα παγκόσμια αποθέματα σε υδρογονάνθρακες έχουν μειωθεί ανησυχητικά. Το πόρισμα εστιάζει κυρίως στο γεγονός ότι η σημερινή δυνατότητα πρόσβασης σε άφθονο και φθηνό πετρέλαιο σιγά – σιγά θα εξαλειφθεί λόγω της συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης κυρίως από την Κίνα και από άλλες αναδύμενες χώρες (Ινδία, Ινδονήσια κλπ.). Η αυξημένη παγκόσμια ζήτηση πετρελαίου προκειμένου να στηρίξει ακόμη και μια μέτρια παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη τις επόμενες δεκαετίες θα συνέπιπτε με τη δραματική μείωση της παραγωγής πετρελαίου από τις μεγαλύτερες πηγές όπως αυτή της Βόρειας Θάλασσας, της Αλάσκας, του Μεξικό, της Ρωσίας και της Νιγηρίας⁷³.

Δύο χρόνια αργότερα, το Μάιο του 2003, ο Simmons ειδικός σε θέματα ενέργειας και σύμβουλος των Cheney & Bush μετά από έρευνα κατέληξε στα ίδια συμπεράσματα. Πιο συγκεκριμένα ο Simmons αναφέρει ότι η παγκόσμια παραγωγή ήδη βρίσκεται στο μέγιστο. Μια μείωση της παγκόσμιας προσφοράς θα έχει καταστροφικές συνέπειες για την παγκόσμια οικονομία σε επίπεδο μεταφορών, τροφίμων και βιομηχανίας. Εν τω μεταξύ οι στατιστικές σχετικά με την εξεύρεση νέων πηγών είναι αρκετά ανησυχητικές⁷⁴.

Και οι δύο επιστήμονες (Campbell & Simmons) συμφωνούν ότι η μόνη περιοχή του κόσμου η οποία συνεχίζει να έχει σημαντικά ανεκμετάλλευτα αποθέματα πετρελαίου και σε χαμηλό κόστος, παραμένει η περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η έρευνα τους κατέληξε σε ένα κοινό τριγωνικό γεωλογικό σχηματισμό που κατέχει το 65% των παγκόσμιων αποθεμάτων και καλύπτει πέντε χώρες : το Ιράκ, το Ιράν, τη Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με έμφαση στο Κατάρ. Ίσως η μεγαλύτερη πηγή ανεκμετάλλευτων αποθεμάτων πετρελαίου της Μέσης Ανατολής είναι το Ιράκ. Σύμφωνα με μελέτες Αμερικανικής κυβέρνησης υπολογίζεται ότι το

⁷² Ayood, Mohammed, *The Middle East in 2025: Implication for U.S. policy*, *Middle East Policy*, vol. XIII,2, (Summer 2006) : 148-161

⁷³ Engdahl, William, *A Century of War: Anglo- American oil politics and the new world order*, Pluto Press: London, 2004, p.259

⁷⁴ Στο ίδιο, σ.260

Ιράκ κατέχει τουλάχιστον 432 δισεκατομμύρια βαρέλια ανεκμετάλλευτων αποθεμάτων πετρελαίου και ξεπερνά και εκείνα τις Σαουδικής Αραβίας⁷⁵.

Η στρατηγική σημασία του Ιράκ και της ολόκληρης Μέσης Ανατολής σε ένα κόσμο όπου η παραγωγή στις περισσότερες των πηγών βρίσκεται στο μέγιστο δείχνει ότι θα αυξηθεί τα επόμενα χρόνια.

Σημαντικό επίσης και άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι το κόστος εξόρυξης και μεταφοράς πετρελαίου στην περιοχή του Κόλπου είναι πολύ χαμηλός σε σύγκριση με άλλες περιοχές παραγωγής. Αυτό αυξάνει κατά πολύ την εξαγωγική τους ικανότητα⁷⁶.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η στρατηγική των ΗΠΑ στην περιοχή στόχευε πρώτιστα στο να εξασφαλίσει τον έλεγχο της περιοχής του Κόλπου και να παρεμποδίσει κάθε ενέργεια που θα επέτρεπε την εκμετάλλευση του πετρελαίου από εχθρικά χέρια, δηλαδή της πρώην ΕΣΣΔ⁷⁷.

Σήμερα το αμερικανικό συμφέρον, όπως αναφέρει και ο Brzezinski σε συνέντευξη του στο Middle East Policy (2005) είναι να υπάρχει σταθερότητα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι ΗΠΑ επιδιώκουν μέσω του εκδημοκρατισμού κάποιων από τις χώρες να πετύχουν την πολιτική αλλά και γενικότερη σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή προς αποφυγή κάποιων πολιτικών διαμαχών που θα είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην παροχή πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά.

Η εξάρτηση των ΗΠΑ από το πετρέλαιο της περιοχής δεν είναι άμεση αλλά έμμεση. Όπως ήδη γνωρίζουμε οι χώρες του Κόλπου δεν αποτελούν κύρια πηγή προμήθειας για τις ΗΠΑ. Αντίθετα, για την παγκόσμια οικονομία η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί την βασική πηγή της ενεργειακής της ασφάλειας. Μια πολιτική αστάθεια στην περιοχή θα μείωνε σημαντικά την παγκόσμια προσφορά και θα οδηγούσε στην αύξηση των τιμών αυτό θα είχε έμμεσες και καταστροφικές συνέπειες για την αμερικανική οικονομία, παρόλο που η αμερικανική ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν το παραδέχεται ανοικτά⁷⁸. Ήδη οι υψηλές τιμές που διαμορφώνονται στην αγορά

⁷⁵ Στο ίδιο, σ.261

⁷⁶ Ayoub Mohammed, The Middle East in 2025: Implications for U.S. policy, *Middle East Policy*, vol. XIII,2, (Summer 2006) : 148-161

⁷⁷ Mamoun, Fandy. "U.S. oil policy in the Middle East.", *Foreign Policy in Focus*, 2,4, January 1997

⁷⁸ Interview with Zbigniew Brzezinski, *Middle East Policy*, vol. XII,2, (Summer 2005) : 120-123, Cordesman, Anthony H., The one true U.S. strategic interest in the Middle East: Energy, *Middle East Policy*, vol. VIII,1, (March 2001) : 117-127, Monshipouri Mahmood, The paradoxes of U.S. policy in the Middle East, *Middle East Policy*, vol. IX,3, (September 2002) :65-84

πετρελαίου το τελευταίο διάστημα επηρεάζουν την παγκόσμια οικονομία αυξάνοντας τον πληθωρισμό και μειώνοντας τη παγκόσμια παραγωγή και ανάπτυξη .

Μια άλλη πτυχή της στρατηγικής των ΗΠΑ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής αφορά την μεγάλη εξάρτηση της Ευρώπης, της Ιαπωνίας αλλά και των χωρών της Ασίας από το πετρέλαιο της περιοχής. Ο έλεγχος του πετρελαίου του Περσικού Κόλπου δίνει τη δυνατότητα στις ΗΠΑ να ασκούν σημαντική επιρροή στις χώρες αυτές αλλά και γενικότερα να έχουν τον έλεγχο της παγκόσμιας παραγωγής και της ροής. Επιπλέον, οι ΗΠΑ θεωρούν ότι το πετρέλαιο αποτελεί ένα στρατηγικό όπλο που επηρεάζει τον ρόλο τους στο διεθνές σύστημα και ότι όποιος επηρεάζει την παραγωγή και τη διάθεση του έχει την εξουσία⁷⁹.

Δεν πρέπει να μας κάνει έκπληξη λοιπόν αυτό που πολλοί υποστηρίζουν, ότι ο πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία είναι ένας ακόμα τρόπος επέκτασης των ενεργειακών συμφερόντων των ΗΠΑ στην περιοχή⁸⁰.

3.2. Επέμβαση στο Ιράκ – Λόγοι και πραγματικότητες

Ο μεγαλύτερος στόχος των ΗΠΑ μετά το Αφγανιστάν ήταν το Ιράκ. Με προκλητικό τρόπο η Ουάσιγκτον προσπαθούσε να βρει ή να δημιουργήσει πρόσχημα για να επιτεθεί για δεύτερη φορά στο Ιράκ.

Όπως είναι γνωστό το καθεστώς του Saddam Hussein ήταν δημιούργημα των ΗΠΑ και υπήρχε «προστατευόμενος» τους για πολλά χρόνια. Μετά τον πόλεμο Ιράν – Ιράκ οι ΗΠΑ προσέφεραν στον Saddam μεγάλη οικονομική βοήθεια, εγγυήσεις δανείων, τεχνολογική τεχνογνωσία, βοήθεια για την ανάπτυξη της έρευνας για διηπειρωτικούς πυραύλους, συμβουλές στρατιωτικής στρατηγικής και φυσικά χρήσιμες μυστικές πληροφορίες (π.χ. η CIA παρείχε μυστικές πληροφορίες για το Ιράν)⁸¹.

Οι φιλοδοξίες του Saddam δεν περιορίστηκαν στην βοήθεια των ΗΠΑ. Το 1990 λοιπόν ο Saddam κατηγορεί το Κουβέιτ για την πτώση της τιμής του πετρελαίου λόγω παραγωγής μεγαλύτερων ποσοτήτων από την αναλογία που είχε με βάση τον OPEC και εισβάλλει στη χώρα αυτή. Χρησιμοποιώντας το ανωτέρω πρόσχημα ο Saddam

⁷⁹ Noel Pierre, Les Etas-Unis et le petrole du Moyen – Orient, Les Cahiers de l’Orient, Ifri, Aout 2005

⁸⁰ Billon Philippe Le & Khatib Fouad El, From free oil to freedom oil : Terrorism war and US geopolitics in the Persian Gulf, *Geopolitics*, 9,1, (Spring 2004) : 109-137

⁸¹ Hosenball Mark, The Odd couple: How George Bush helped create Saddam Hussein, *The New Republic*, June 1, 1992, pp. 27-35

ήθελε να πετύχει την ελεύθερη και ασφαλή πρόσβαση του Ιράκ στον Κόλπο, τον έλεγχο των πετρελαίων του Κουβέιτ, την εξόφληση των χρεών προς τη Δύση και να καταστεί ένας περιφερειακός ηγεμόνας στην περιοχή⁸².

Η εισβολή αυτή, η οποία προκάλεσε ανησυχία και άλλων κρατών της περιοχής για την ασφάλεια τους, έδωσε ουσιαστικά το «πάτημα» στις ΗΠΑ για να μπουν στη Μέση Ανατολή. Στόχος των ΗΠΑ ήταν να υπερασπιστούν την σταθερότητα στην περιοχή λόγω του ότι αντίθετο αποτέλεσμα θα απειλούσε σημαντικά την παγκόσμια προσφορά πετρελαίου. Άλλωστε η περιοχή ανέκαθεν αποτελούσε ελκυστικό στόχο (είχαν προηγηθεί τρεις ένοπλες συγκρούσεις, το 1964,1966 και 1973). Από την άλλη ο Saddam θα επιδίωκε να καταλάβει στη συνέχεια και περιοχές πλούσιες σε πετρέλαιο της Σαουδικής Αραβίας⁸³.

Ουσιαστικά εκείνη την εποχή είχαμε σύγκρουση δύο στρατηγικών :

- ❖ το Κουβέιτ ταυτιζόμενο με την πολιτική που προωθούσαν οι ΗΠΑ και όντας πλούσιο με τεράστια αποθέματα ζητούσε χαμηλές τιμές
- ❖ το Ιράκ αποτελώντας μια πολυπληθή χώρα με ανεκμετάλλευτα κοιτάσματα λόγω της κατεστραμμένης πετρελαιοβιομηχανίας και με πολλά άλλα εσωτερικά οικονομικά προβλήματα επιζητούσε το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος επιδιώκοντας μια πολιτική υψηλών τιμών

Ο Saddam από την πλευρά του κάνοντας κάποιες υποχωρήσεις (έδωσε στο Ιράν κάποια εδάφη, απελευθέρωσε κάποιους ομήρους που θα ήταν ένα ισχυρό διαπραγματευτικό χαρτί κλπ.) προσπάθησε να διατηρήσει την άρνηση του να αποχωρήσει από το Κουβέιτ.

Από την ασύμμετρη αυτή σύγκρουση όπως ήταν αναμενόμενο νικητές βγήκαν οι ΗΠΑ όπου προέκυψαν τα ακόλουθα :

- ❖ οι ΗΠΑ κατάφεραν να ξεπεράσουν το σύνδρομο του Βιετνάμ⁸⁴

⁸² Yergin Daniel, *“The Prize: The Epic quest for oil money and power”*, Free Press: New York, 1992, pp. 770- 779, 781. Δελαστίκ, Γιώργος., *“Αποκάλυψη τώρα : Ο δρόμος προς τη μονοκρατορία : Μέση Ανατολή πετρέλαια Ισλάμ”*, Λιβάνι : Αθήνα, 2001, σ. 127-35

⁸³Καραντζιά Βασιλική, *Αποτελεί η πολιτική των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή μια αντιφατική πολιτική το παιχνίδι ; Το παιχνίδι των συμφερόντων και η χρήση της σκληρής ισχύος, μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα 2007*

⁸⁴ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική : 1945-2002, Ποιότητα : Αθήνα, 2003, σ.371*

- ❖ αποτρέποντας το Ιράκ, οι ΗΠΑ απέτρεψαν την πιθανότητα ενίσχυσης ενός κράτους που στην συνέχεια θα μπορούσε να προχωρήσει σε ενοποιητικές διαδικασίες μεταξύ αραβικών κρατών θέτοντας σε κίνδυνο το Ισραήλ
- ❖ αντιλήφθηκαν ότι μπορούν μέσω της υψηλής τεχνολογίας και της συγκέντρωσης μεγάλων δυνάμεων (κυρίως από αέρος) να κερδίσουν έναν πόλεμο
- ❖ ανάγκασαν τον Saddam να αποσυρθεί και προστάτεψαν έτσι τα πετρέλαια που ήταν και ο πρωταρχικός τους στόχος.

Από την άλλη οι ΗΠΑ προκειμένου να αποφύγουν μια μακροχρόνια στρατιωτική εμπλοκή και θέλοντας να υπάρχει στην περιοχή μια δύναμη που θα αποτελεί αντίβαρο για την Συρία και το Ιράν, αποφάσισαν να μην ρίξουν το Saddam⁸⁵. Παράλληλα τα αμερικανικά στρατεύματα που είχαν τοποθετηθεί στην Σαουδική Αραβία για την απελευθέρωση του Κουβέιτ δεν αποχώρησαν στη συνέχεια από την περιοχή, προκαλώντας τους αντιπάλους (Bin Laden) που υποστήριζαν ότι καταπατούνται ιερά εδάφη.

Το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου αποτέλεσε το δεύτερο «πάτημα» τον ΗΠΑ για μια εκ νέου εισβολή στο Ιράκ, σχεδόν δέκα χρόνια μετά. Οι συνθήκες και οι αιτίες είναι τελείως διαφορετικές από εκείνες του 1990. Άλλωστε όπως είναι ήδη γνωστό και επιβεβαιώνεται και από τους συμμετέχοντες στην αμερικανική διοίκηση η ιδέα της ανατροπής του καθεστώτος του Saddam προϋπήρχε του χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και στηριζόταν με διάφορους τρόπους (κατηγορία για όπλα μαζικής καταστροφής, συνεργασία με την Al-Qaeda, εκδημοκρατισμός της χώρας κλπ.)⁸⁶.

Ο πρόεδρος Bush μέσα από το δόγμα του προληπτικού πολέμου και αυτοάμυνας ήθελε να πετύχει τον απόλυτο έλεγχο του πετρελαίου (παραγωγή και διάθεση στην παγκόσμια αγορά) που αποτελεί σήμερα τη βάση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Η αμερικανική στρατηγική πετρελαίου αλλάζει ριζικά. Από τον έμμεσο έλεγχο (των πηγών, παραγωγής και διάθεσης) με την προώθηση και στήριξη διάφορων καθεστώτων στις περιοχές παραγωγής, οι ΗΠΑ υιοθετούν την στρατηγική του άμεσου ελέγχου με στρατιωτική παρουσία⁸⁷. Η ροή του πετρελαίου στις παγκόσμιες αγορές

⁸⁵ Στο ίδιο, σ.372

⁸⁶ Ayood Mohammed, The War against Iraq: Normative and strategic implications, *Middle East Policy*, vol. X,2,(Summer 2003) : 27-39

⁸⁷ Engdahl William, *A Century of war: Anglo-American oil politics and the new world order*, Pluto Press:

ελέγχεται πλέον από τις μεγαλύτερες αμερικανικές εταιρείες και αποτελεί ένα πραγματικό όπλο στα χέρια των ΗΠΑ.

Το Ιράκ διαθέτει σήμερα τα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα κοιτάσματα πετρελαίου μετά τη Σαουδική Αραβία, τα οποία ανέρχονται σε 115 δισεκατομμύρια βαρέλια⁸⁸ αποδεδειγμένων αποθεμάτων και σε 220 δις. βαρέλια πιθανών και δυνατών αποθεμάτων. Στο υπέδαφος της βρίσκονται επίσης και 110 τρις. cfts (κυβικά πόδια) φυσικού αερίου. Τα αποθέματα αυτό αποτελούν το 11% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου.

Πριν από την αγγλο-αμερικανική επέμβαση η ημερήσια παραγωγή πετρελαίου στο Ιράκ ήταν περίπου στα 2,8 – 3,0 εκατ. βαρέλια και με καθαρή ικανότητα εξαγωγών που άγγιζε τα 2,3-2,5 εκατ. βαρέλια ημερησίως⁸⁹. Η παραγωγή είχε ανακάμψει το 2001, φθάνοντας τα 2,4 εκατ. βαρέλια ημερησίως μετά από μεγάλη πτώση που είχε γνωρίσει (στα 500.000- 600.000 βαρέλια ημερησίως) στη δεκαετία του 1990 λόγω του διεθνούς εμπάργκο που βρισκόταν η χώρα⁹⁰ και κάλυπτε μόνο την εγχώρια κατανάλωση. Από το 2005 η παραγωγή έχει πάλι ανακάμψει και κυμαίνεται μεταξύ 1,9 και 2,4 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Οι εχθροπραξίες που σημειώνονται συχνά στις πετρελαιοπηγές δημιουργούν μια αστάθεια στην παραγωγή και αβεβαιότητα στις παγκόσμιες αγορές επηρεάζοντας τις τιμές προς τα πάνω.

Σύμφωνα με το Αμερικανικό Υπουργείο Ενέργειας το κόστος παραγωγής πετρελαίου στο Ιράκ είναι από τα πλέον χαμηλά παγκοσμίως, περίπου 3-5 δις. δολάρια ανά εκατομμύριο βαρέλια ημερησίως, κάτι που τον καθιστά απόλυτα ελκυστικό. Δηλαδή το Ιράκ προσφέρει μια από τις καλύτερες μακροπρόθεσμες προοπτικές, με σημαντική παραγωγή από σχετικά λίγες αλλά υψηλής αποδόσεως πετρελαιοπηγές (όπως στην περιοχή του Κιρκούκ). Αυτό οφείλεται κυρίως ότι το ιρακινό πετρέλαιο συναντάται σε τεράστια κοιτάσματα, τα οποία μπορούν να υποστούν άντληση με πηγάδια σχετικώς μικρού βάθους, επιτυγχάνοντας υψηλό ρυθμό ροής. Τα περισσότερα από το 1/3 των παρόντων αποθεμάτων του Ιράκ βρίσκονται μόλις εξακόσια μέτρα κάτω από την επιφάνεια του εδάφους, ενώ μερικά από τα κοιτάσματα

London, 2005, pp.268

⁸⁸ Μάζης Ιωάννης Θ., *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνη : Αθήνα, 2008, σ.117

⁸⁹ Στο ίδιο, σ. 118

⁹⁰ Δελαστίκ Γιώργος, *Αποκάλυψη τώρα : Ο δρόμος προς τη μονοκρατορία : Μέση Ανατολή, πετρέλαια Ισλάμ*, Λιβάνη: Αθήνα, 2001, σ.131

συγκαταλέγονται στα μεγαλύτερα του κόσμου. Οι ΗΠΑ είναι από πετρελαιοπαραγωγικής απόψεως μια ώριμη περιοχή, όπου 521.000 πηγές παράγουν περίπου 5,1 - 5,8 εκατ. βαρέλια ημερησίως, ενώ η παραγωγή του Ιράκ προέρχεται από 1.600 πηγές οι οποίες μπορούν να παράγουν δυναμικώς περίπου 3 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Αυτό αναδεικνύει την πλούσια σε υδρογονάνθρακες γεωλογική υποδομή του Ιράκ και καταδεικνύει την οδό για ακόμη αύξηση της παραγωγής με την εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών διαχείρισης του υπέδαφος με τη διάνοιξη νέων πηγών και βελτίωση των υποδομών⁹¹. Επιπλέον, σε περιοχές παράκτιας παραγωγής, όπως η Βόρεια θάλασσα με τις ακριβές πλατφόρμες, το κόστος μπορεί να φθάσει έως 12-16 δολάρια /bbl. Στο Τέξας και σε άλλα αμερικανικά και καναδικά κοιτάσματα, όπου τα βαθιά πηγάδια και τα μικρά σε έκταση κοιτάσματα καθιστούν την παραγωγή ιδιαίτερα δαπανηρή, το κόστος μπορεί να υπερβεί τα 20 δολάρια/bbl. Όταν οι τιμές στον κόσμο πέφτουν κάτω από τα 20 δολάρια/bbl, τότε τα βόρειο-αμερικανικά κοιτάσματα δεν αποδίδουν καθόλου κέρδος και πολλά από αυτά σκεπάζονται. Αντίθετα, σε περιοχές όπως το Ιράκ η παραγωγή αποδεικνύεται εξαιρετικά κερδοφόρα σε οποιανδήποτε συγκυρία της αγοράς⁹².

Τα μελλοντικά κέρδη των πετρελαϊκών εταιρειών (αλλά και οι τιμές των μετοχών) εξαρτώνται από τον έλεγχο που ασκούν στα αποθέματα. Τα τελευταία χρόνια, καθώς τα παλαιά κοιτάσματα αρχίζουν να εξαντλούνται, οι εταιρείες βρέθηκαν αντιμέτωπες με αυξημένα έξοδα «αντικατάστασης» πηγών. Σύμφωνα με έκθεση του Department of Energy (2002) το κόστος ανεύρεσης νέων αποθεμάτων πετρελαίου αυξήθηκε κατά 60% το 2001, ωθώντας το κόστος αντικατάστασης στα 5,31 δολάρια/bbl. Οι Exxon Mobil & BP/Shell ήδη βρίσκονται αντιμέτωπες με αυτού του είδους αντιξοότητες. Είναι λοιπόν απολύτως λογικό τα τεράστια και εύκολα προσκτήσιμα ιρακινά αποθέματα να είναι εξαιρετικά θελκτικά για τις εταιρείες αυτές.

Σημαντικά είναι επίσης και τα αποθέματα φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν στο βόρειο Ιράκ. Και αυτές αποτελούν μέρος των ενδιαφερόντων των πολυεθνικών εταιρειών πετρελαίου, λόγω της ανυπαρξίας καταλοίπων κατά την καύση του και της μικρότερης περιεκτικότητας τους σε άνθρακα ανά μονάδα ενεργειακού προϊόντος.

⁹¹ Μάζης Ιωάννης Θ., *Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνη: Αθήνα, 2008, σ.120-121

⁹² Στο ίδιο, σ. 120-121

Αξιο αναφοράς και σημαντικής πολιτικής σημασίας ήταν και η πρόθεση εκ μέρους του Saddam το 2000, όπως και της κυβέρνησης του Ιράν για τη διαπραγμάτευση της τιμής του πετρελαίου σε ευρώ και όχι σε δολάρια. Το ενδεχόμενο τιμολόγησης του πετρελαίου σε ευρώ θα σήμανε το τέλος της ηγεμονίας του δολαρίου⁹³. Υπό αυτές τις προοπτικές και την πρόθεση του Saddam να αποκτήσει ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή του Κόλπου ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος⁹⁴.

Στις 9 Απριλίου οι ΗΠΑ, παρόλο που υπήρχαν σοβαρές αντιρρήσεις και αντιθέσεις από τη διεθνή κοινότητα επιτέθηκαν στη Βαγδάτη. Η κατάληψη είχε υπολογιστή να ήταν σύντομη ώστε να θεωρηθεί από τους Ιρακινούς ως στήριξη για την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας και όχι έλεγχος της περιοχής. Αυτό θα τους επέτρεπε να αντιμετωπιστούν ως απελευθερωτές και όχι ως κατακτητές. Μετά τη πτώση του Saddam μια φίλο-αμερικανική κυβέρνηση στη Βαγδάτη θα εκχωρούσε εξ ολοκλήρου την πετρελαϊκή παραγωγή δραστηριότητα σε αμερικανικές και βρετανικές εταιρείες το οποίο θα αποτελούσε ένα θαυμάσιο προηγούμενο για την παγκόσμια πετρελαϊκή βιομηχανία, ανατρέποντας τα ήθη της αγοράς και δημιουργώντας εμπορικό προηγούμενο προς όφελος των συγκεκριμένων εταιρειών.

Τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα. Οι ΗΠΑ δεν έλαβαν υπόψη τους το κυρίαρχο ερώτημα που από την αρχή θα έπρεπε να έχει απαντηθεί δηλαδή «τι θα ήταν δυσκολότερο : το να νικήσουν τον πόλεμο ή το να διατηρήσουν την ειρήνη». Τελικά η ανακατασκευή και σταθεροποίηση της χώρας αποδείχθηκε δυσκολότερη και αυτό λόγω των βασικών λαθών που οι ΗΠΑ διέπραξαν⁹⁵ : δεν προσπάθησαν να αποτρέψουν τις λεηλασίες και τις καταστροφές των υποδομών, η αποστράτευση των Ιρακινών στρατιωτών με διάλυση του στρατού δημιούργησε ένα μεγάλο εχθρό, δημιουργήθηκε κενό διοίκησης και πολιτικής εξουσίας. Το αποτέλεσμα είναι ότι με τις επιλογές που προαναφέραμε στο Ιράκ βρέθηκε σε πλήρη αποσύνθεση με τον εθνικισμό να ενισχύεται και το μίσος των Ιρακινών για το Ιράκ να αντικαθίσταται από το μίσος για τους Αμερικανούς.

⁹³ Clark William R., *Petrodollar Warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, 2nd , New Society Publishers: Canada, 2006, pp.116, 172-173

⁹⁴ Cordesman Anthony H., Wilson Joseph C. et al..., *War with Iraq: A Cost-Benefit analysis*, in *Middle East Policy*, vol. IX,4, (December 2002) : 1-24

⁹⁵ Στο ίδιο, σ. 174

3.3. Το πρόβλημα του Ιράν – προοπτικές

Το Ιράν βρίσκεται στο μάτι ενός γεωστρατηγικού και ενεργειακού κυκλώνα. Η γεωγραφική του τοποθέτηση του επιτρέπει να βρίσκεται στην καρδιά της παραγωγής της περιοχής και να αποτελεί γέφυρα μεταξύ Μέσης Ανατολής, Κεντρικής Ασίας και των υπέρ-Καυκάσιων περιοχών. Η παρουσία πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στο υπέδαφος του απέδωσε ακόμη μεγαλύτερη σημασία στο Ιράν⁹⁶. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της χώρας αυτής είναι το ιδεολογικό θρησκευτικό της στίγμα και η τάση να το εξάγει επηρεάζοντας άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής.

Σήμερα το Ιράν αποτελεί μια περιφερειακή δύναμη κατέχοντας πλούσια αποθέματα φυσικού αερίου, 300 τρις.cfts (κυβικά πόδια) ή το 17,7 % των εξακριβωμένων παγκόσμιων αποθεμάτων (δεύτερο στον κόσμο) και 89,7 δις.bbl πετρελαίου, δηλαδή το 8,5% των παγκόσμιων εξακριβωμένων αποθεμάτων⁹⁷. Επίσης, υπολογίζεται ότι μετά από λίγα χρόνια, θα είναι μια από τις χώρες μαζί με το Ιράκ τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα στις οποίες δεν θα υπάρχει «recoil» (δυσμενή επίπτωση από τη μείωση των αποθεμάτων)⁹⁸.

Οι σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν έχουν περάσει από διάφορες διακυμάνσεις, ανάλογα με τις συνθήκες και τα συμφέροντα της πρώτης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Από τον Αύγουστο του 2005 ο πρώην δήμαρχος της Τεχεράνης Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ γίνεται ο έκτος πρόεδρος της χώρας. Ο Αχμαντινετζάντ ακολουθεί τελείως αντιαμερικανική πολιτική και αρνείται κατηγορηματικά να σταματήσει τον εμπλουτισμό ουρανίου και κατ'επέκταση το πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας παρά τις προειδοποιήσεις του ΟΗΕ. Επίσης, πολλές φορές έχει καταφερθεί κατά του Ισραήλ και έχει καλέσει τον μουσουλμανικό κυρίως κόσμο να το εξαφανίσουν από το χάρτη⁹⁹.

Ένα επιπλέον σημείο σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών αφορά στην πρόθεση της κυβέρνησης της Τεχεράνης να προωθήσει ένα διεθνές σύστημα τιμολόγησης και

⁹⁶ Ρούσσοσ Σωτήρης (Λέκτορας του Παντείου Πανεπιστημίου – Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών), Συνέντευξη με την συγγραφέα, (22.04.2008, ώρα 10:30π.μ.). ΙΔΙΣ

⁹⁷ Μάζης Ιωάννης Θ., *Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνη : Αθήνα, 2008, σ.299, Stern Roger, National security and political economic dimension of oil market power, Dissertation, John Hopkins University, Baltimore-Maryland, 2006

⁹⁸ Τσιλιόπουλος Ευθύμης, Φάκελος Ιράν : Μια κουβέντα για την κρίση : Ιράν και πετρέλαια, “*Insider*”, 2, (Ιανουάριος 2008) : σ.54-57

⁹⁹ Ρούσσοσ Σωτήρης (Λέκτορας του Παντείου Πανεπιστημίου – Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών), Συνέντευξη με την συγγραφέα, (22.04.2008, ώρα 10:30π.μ.). ΙΔΙΣ

πληρωμών του πετρελαίου σε ευρώ. Υπήρχαν δύο αποτυχημένες προσπάθειες από την πλευρά του Ιράν για την εγκαθίδρυση ενός διεθνούς μηχανισμού πληρωμών πετρελαίου βασισμένο στο ευρώ- μία το 2000 από κοινού με το Ιράκ (Saddam) και άλλη μια το 2006. Ένα από τα βασικότερα και δυσκολότερα τεχνικά εμπόδια για τη λειτουργία του συστήματος συναλλαγής πετρελαίου σε ευρώ είναι η έλλειψη ενός δείκτη ή πρότυπου όπως είναι γνωστός στη βιομηχανία πετρελαίου που θα επιτρέψει την τιμολόγηση σε ευρώ. Οι σημερινοί δείκτες πετρελαίου εκφράζονται μόνο σε δολάρια και είναι : West Texas Intermediate crude(WTI), UK Brent crude & UAE Dubai crude¹⁰⁰.

Υπό τις υπάρχουσες συνθήκες στην περιοχή, το Ιράν έχει όλα τα περιθώρια και τις ευκαιρίες να συμπεριφερθεί ως μια σημαντική περιφερειακή δύναμη, προωθώντας τα εθνικά του συμφέροντα. Η ειρωνεία της όλης υπόθεσης είναι ότι ο όψιμος δυναμισμός της Τεχεράνης είναι αποτέλεσμα του αμερικανικού πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Οι ΗΠΑ μέσα σε διάστημα δύο ετών εξάλειψαν δύο μισητούς εχθρούς του Ιράν. Τους Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν το 2001 και τον Saddam στο Ιράκ το 2003¹⁰¹.

Το Ιράν εκμεταλλεύεται το χάος που επικρατεί και με σχετική ευκολία επεκτείνει την επιρροή του ιδιαίτερα στο Ιράκ όπου δημιουργεί πελατειακές σχέσεις με τις δεκάδες σιτικές οργανώσεις. Οι σίιτες, οι οποίοι είναι ομόθρησκοί των Ιρανών είναι αυτοί που κρατούν τα ηνία της εξουσίας στο Ιράκ, όπου το μεγαλύτερο κόμμα τους είναι το Ανώτατο Συμβούλιο για την Ισλαμική Επανάσταση στο Ιράκ. Για το λόγο αυτό οι ΗΠΑ εκτιμούν ότι η Τεχεράνη πυροδοτεί το θρησκευτικό και εθνοτικό μίσος στο Ιράκ με στόχο να εξαναγκάσει τους Αμερικανούς σε άτακτη αποχώρηση και να τορπιλίσει την προοπτική εγκαθίδρυσης ενός σταθερού, κοσμικού και φίλο-δυτικού καθεστώτος στη γειτονική χώρα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το Ιράν στοχεύει στην αποχώρηση των Αμερικανών από τη γειτονιά τους. Ο αντιαμερικανισμός αποτελεί σημαία της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής από την ισλαμική επανάσταση του 1979, ο οποίος αποκορυφώθηκε κατά τον πόλεμο Ιράκ- Ιράν στη δεκαετία του 80 όταν οι ΗΠΑ τάχθηκαν εμμέσως πλην σαφώς υπέρ του Ιράκ. Ο αντιαμερικανισμός εδραιώθηκε ακόμη περισσότερο όταν ο πρόεδρος

¹⁰⁰ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, 2nd , New Society Publishers: Canada, 2006, pp.150

¹⁰¹ Κοκκινίδης Τάσος, Ηγεμονία και αλυσιδωτό χάος : Φάκελος Ιράν, “Insider” , 2, (Ιανουάριος 2008): σ. 52-53, Ayood Mohammed, *The Middle East in 2025: Implications for U.S. policy*, *Middle East Policy*, vol.XIII,2,(Summer 2006): pp.148-161

Bush συμπεριέλαβε το Ιράν στον «άξονα του κακού». Ήδη η Τεχεράνη αισθάνεται εγκλωβισμένη. Αμερικανοί βρίσκονται στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν και στην Κεντρική Ασία. Οι απειλές που εκτοξεύονται από ημιεπίσημες αμερικανικές πηγές για πιθανή στρατιωτική επέμβαση με αφορμή το πυρηνικό τους πρόγραμμα αναμφίβολα εντείνουν τους φόβους και δημιουργούν αίσθημα ανασφάλειας και πολιορκίας¹⁰².

Το Ιράν όχι απαραίτητα επιθυμεί την άμεση και άτακτη αποχώρηση των Αμερικανών από το Ιράκ. Μια τέτοια αποχώρηση θα δημιουργήσει κενό ασφάλειας στην περιοχή και ίσως αποδεχθεί βραδυφλεγής βόμβα για το ίδιο το Ιράν. Η κλιμάκωση του εμφυλίου θα δημιουργήσει ένα τεράστιο προσφυγικό κύμα όπως συνέβη κατά τη διάρκεια του πολέμου Ιράν-Ιράκ ενώ θα ελλοχεύει ο κίνδυνος διαμελισμού. Η δημιουργία ενός αυτόνομου Κουρδιστάν στο βόρειο Ιράκ θα λειτουργήσει σαν μαγνήτης για τους εκατοντάδες χιλιάδες Κούρδους του Ιράν και να ενταθούν οι αποσχίστηκες τάσεις στην ίδια τη χώρα.

Οι ΗΠΑ από την άλλη αν και το επιθυμούν δεν μπορούν να επιτεθούν στο Ιράν. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα δημιουργούσε τεράστια προβλήματα στην ήδη επιβαρυσμένη κατάσταση της παγκόσμιας αγοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου. Οι τιμές θα γνώριζαν πολύ μεγαλύτερη αύξηση λόγω μείωσης της παγκόσμιας παραγωγής αλλά και των κερδοσκοπικών κινήσεων. Επίσης, το Ιράν θα έκλεινε τον Κόλπο και το στενό του Ορμούζ. Πρέπει να προσθέσουμε ότι μια τέτοια επέμβαση θα προκαλούσε την έντονη αντίδραση των χωρών που προμηθεύονται πετρέλαιο και φυσικό αέριο κυρίως από την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι Ευρωπαίοι εξάρτιούνται σχεδόν αποκλειστικά από τα πετρέλαια της περιοχής. Η Κίνα θα ήταν απολύτως φυσικό να στηρίζει στρατιωτικά και οικονομικά το Ιράν εφόσον απ' αυτόν προμηθεύεται το 17% των αναγκών της σε πετρέλαιο και μέσω των εδαφών του προτίθεται να μεταφέρει στο εγγύς μέλλον το φυσικό αέριο που αγοράζει από το Τουρκμενιστάν. Στο πλευρό του Ιράν θα βρισκόταν και η Ρωσία λόγω των στρατηγικών της σκοπών στην περιοχή αλλά και της ενεργειακής της πολιτικής. Τέλος, αντίθετες σε αυτό τον πόλεμο θα ήταν και οι ίδιες οι χώρες της Μέσης Ανατολής (Σαουδική Αραβία, Ιορδανία, Αίγυπτος) οι οποίες θα αισθάνονταν απειλή¹⁰³.

¹⁰² Στο ίδιο

¹⁰³ Μάζης Ιωάννης Θ., *Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνη :Αθήνα, 2008, σ. 299-306

Σήμερα το Ιράν, το οποίο βρίσκεται σε διεθνή αποκλεισμό θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ του φιλόδοξου πυρηνικού προγράμματος που θέλει να αναπτύξει και της οικονομικής ευημερίας και ακεραιότητας της χώρας. Αναλυτές εκτιμούν ότι λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική αδυναμία του Ιράν λόγω των εσωτερικών προβλημάτων και του διεθνή αποκλεισμού καθώς και τις ισχυρές ανταλλαγές από την πλευρά των ΗΠΑ ίσως αποθαρρύνουν την Τεχεράνη να αναπτύξει το πυρηνικό πρόγραμμα και δοθεί με αυτό τον τρόπο λύση στο πρόβλημα. Βέβαια σε αυτήν τη προσπάθεια οι ΗΠΑ θα πρέπει να έχουν την πλήρη συνεργασία των συμμάχων τους (Ευρώπη, Ιαπωνία). Η λύση αυτή εμφανίζεται ως η πιο ρεαλιστική και πιο συμφέρουσα για της δύο πλευρές¹⁰⁴.

3.4. Σαουδική Αραβία και οι σχέσεις της με τις ΗΠΑ

Οι σχέσεις ΗΠΑ – Σαουδικής Αραβίας χαρακτηρίζονται κυρίως από μια μακρά και αμοιβαία φιλία. Στην καρδιά αυτής της φιλίας βρίσκεται το αμοιβαίο συμφέρον που δεν είναι άλλο από την εκμετάλλευση των απέραντων αποθεμάτων πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας. Σε αντίθεση με τις άλλες αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής, η παραγωγή πετρελαίου στη Σαουδική Αραβία αναπτύχθηκε εξ ολοκλήρου από τις αμερικανικές εταιρείες¹⁰⁵. Πρώτη η αμερικανική εταιρεία Standard Oil of California υπέγραψε το 1933 συμφωνία με τον βασιλιά της Σαουδικής Αραβίας Saud για την εκμετάλλευση του πετρελαίου της χώρας. Αν και η εμπορική παραγωγή άρχισε το 1938, οι παραγωγές μεγάλης κλίμακας πραγματοποιήθηκαν μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Το 1944 η California Standard–Texaco συνάπτει συμφωνία με τον βασιλιά Saud και ιδρύει την Άραβο-Αμερικανική Εταιρεία Πετρελαίου (ARAMCO) αναπτύσσοντας πλήρη δραστηριότητα στην παραγωγή και μεταφορά πετρελαίου είτε προς τις αμερικανικές αγορές είτε προς τις παγκόσμιες αγορές. Μέχρι τα μέσα της δεκαετία του 1970 όπου τα Σαουδικά πετρέλαια εθνικοποιούνται παραμένει ως η μεγαλύτερη αμερικανική επένδυση σε ξένη χώρα¹⁰⁶.

¹⁰⁴ Pollack Kenneth & Takeyh Ray, Taking on Teheran, *Foreign Affaires*, 80,2,(Mr/Ap 2005): 20-34

¹⁰⁵ Yergin Daniel, “*The Prize: The Epic quest for oil money and power*”, Free Press: New York, 1992, pp. 399-401

¹⁰⁶ Bahgat Gawdat, Managing Dependence: American-Saudi oil relations, in *Arab Studies Quarterly*, vol. 23, (Winter 2001): 1-10

Για περισσότερο από μισό αιώνα η Σαουδική Αραβία έχει χρησιμοποιήσει το πετρέλαιο ως στρατηγικό όπλο για την ενίσχυση της στρατιωτικής στήριξης και της ασφάλειας από τις ΗΠΑ για την προστασία της χώρας από περιφερειακούς ανταγωνιστές (Ιράν , Ιράκ).

Τον Οκτώβριο του 1973, μετά το ξέσπασμα του Αραβό-Ισραηλινού πολέμου οι σχέσεις των δύο κρατών κλονίζονται και η Σαουδική Αραβία αποφασίζει να σταματήσει τις εξαγωγές πετρελαίου προς της ΗΠΑ λόγω της στήριξης που η δεύτερη παρείχε στο Ισραήλ. Το εμπάργκο άρθηκε λίγους μήνες αργότερα. Παρά αυτήν την μικρή χρονική περίοδο διαφωνίας οι σχέσεις μεταξύ Ριάντ και Ουάσιγκτον μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου χαρακτηρίζονται από μια συνεχή συνεργασία. Βασικό στοιχείο αυτής της στρατηγικής και οικονομικής συνεργασίας είναι τα αλληλοεξαρτώμενα συμφέροντα και των δύο χωρών¹⁰⁷.

Πάνω από 25 χρόνια οι δύο χώρες συνεργάστηκαν για την ασφάλεια της παραγωγής και ροής του πετρελαίου στις παγκόσμιες αγορές, για την ασφάλεια της περιοχής του Κόλπου, στον αντί-Σοβιετικό πόλεμο στο Αφγανιστάν, στον πρώτο πόλεμο του Κόλπου και γενικότερα από κάθε απειλή που προέρχονταν από τις κομμουνιστικές χώρες (Σοβιετική Ένωση, Ιράν, Ιράκ κλπ.)¹⁰⁸.

Οι μεταψυχροπολεμικές σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από μια αντίφαση. Το καλοκαίρι του 1995 οι ΗΠΑ αποφασίζουν τη συγκρότηση του Πέμπτου Στόλου στον Κόλπο, το οποίο περιελάμβανε 35 πολεμικά πλοία, ένα αεροπλανοφόρο και περισσότερους από 20.000 στρατιώτες, ναύτες και αεροπόρους. Σκοπός των ΗΠΑ ήταν να έχουν την περιοχή κάτω από δυνάμει στρατιωτική κατοχή, ώστε εν ανάγκη να καταλάβουν με τα όπλα τις πετρελαιοπηγές, σε περίπτωση μείζονος αναταραχής¹⁰⁹. Στα χρόνια που ακολούθησαν δυσκολίες άρχισαν να περιπλέκουν τις Αμερικάνο – Σαουδαραβικές σχέσεις. Οι δυσκολίες δεν προέρχονταν μόνο από τους τομείς των διμερών τους σχέσεων αλλά και από τις γενικότερες στρατηγικές βλέψεις της πρώτης στην περιοχή , που εμβάθυναν τις διμερείς εντάσεις.

¹⁰⁷ Yergin Daniel, “The Prize: The Epic quest for oil money and power”, Free Press: New York, 1992, pp.598-609

¹⁰⁸ Chanin Clifford, Gause Gregory, U.S.-Saudi relations: A Rocky road, Middle East Policy, vol. XI,4, (Winter 2004): 26-36

¹⁰⁹ Δελαστικός Γιώργος , *Αποκάλυψη τώρα : Ο δρόμος προς τη μονοκρατορία : Μέση Ανατολή πετρέλαια Ισλάμ*, Λιβάνη : Αθήνα , 2001, σ. 112-113

Μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οι ΗΠΑ αναθεωρούν τις σχέσεις με τους συμμάχους τους στην μέση Ανατολή. Η στάση των ΗΠΑ απέναντι στην Σαουδική Αραβία άλλαξε και όχι τυχαία. Οι περισσότερη από τους επιτιθέμενους ήταν Σαουδαράβες. Η Ουάσιγκτον προφασιζόμενη ότι διαθέτει στοιχεία κατηγορήσει ανοικτά την Σαουδική Αραβία ότι αποτελεί κέντρο στρατολόγησης τρομοκρατών, χρηματοδότησης τρομοκρατικών οργανώσεων και το πιο σημαντικό την ιδεολογική βάση για την αιτιολόγηση των επιθέσεων. Η κυβέρνηση του Ριάντ αρνήθηκε κάθε ανάμιξη και τάχθηκε υπέρ των ΗΠΑ στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας¹¹⁰.

Το 2003 οι ΗΠΑ επιτέθηκαν στο Ιράκ και ο στρατηγικός στόχος για την αλλαγή καθεστώτος στη χώρα αυτή επιτεύχθηκε. Όμως στη συνέχεια οι ΗΠΑ έχασαν τον έλεγχο και στο Ιράκ ακόμα και σήμερα επικρατεί χάος. Αυτό προκαλεί την οργή όλων των αραβικών κρατών μεταξύ αυτών και της Σαουδικής Αραβίας. Παράλληλα, στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου επικρατεί αβεβαιότητα λόγω της μείωσης της παραγωγής στο Ιράκ, Βενεζουέλα και Ρωσία. Η Σαουδική Αραβία καλείται να καλύψει τις ελλείψεις στην παγκόσμια αγορά και να συγκρατήσει τις τιμές¹¹¹.

Επικριτική είναι η στάση των Σαουδάραβων όσον αφορά την υποστήριξη των ΗΠΑ προς το Ισραήλ και τις εχθροπραξίες που πράττουν σχεδόν καθημερινά ενάντια του Παλαιστινιακού λαού. Θεωρούν ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν να είναι εγγυητές για την επίλυση του προβλήματος. Η επίθεση κατά του Παλαιστινιακού λαού θεωρείται επίθεση κατά της αραβικής και κατ'επέκταση της Σαουδικής ταυτότητας¹¹².

Οι ανησυχίες της Σαουδικής Αραβίας επεκτείνονται ακόμα περισσότερο σχετικά με το στρατηγικό σχέδιο των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή. Δεδομένου ότι στο Ιράκ δεν βρέθηκαν όπλα μαζικής καταστροφής, η εισβολή των ΗΠΑ εξυπηρετούσε άλλα συμφέροντα που αφορούσαν τα πετρέλαια, την προστασία του Ισραήλ και την αποσταθεροποίηση ενός σημαντικού αραβικού κράτος από την περιοχή ανοίγοντας τον δρόμο για περαιτέρω επιθέσεις. Με την δικαιολογία ότι το Ισλάμ αποτελεί την πηγή της παγκόσμιας τρομοκρατίας οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο αν οι δικές τους πολιτικές είναι αυτές που συνέβαλαν στη δημιουργία της κρίσης στην

¹¹⁰ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, 2nd, New Society Publishers: Canada, 2006, pp.148-150

¹¹¹ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, 2nd, edition, New Society Publishers: Canada, 2006, pp. 172-176

¹¹² Chanin Clifford, Gause Gregory, U.S.-Saudi relations: A Rocky road, *Middle East Policy*, vol. XI,4, (Winter 2004): 26-36

περιοχή. Αυτή η στάση των ΗΠΑ δίνει την εντύπωση στους Σαουδάραβες ότι η Αμερική δεν θα σταματήσει στο Ιράκ. Στο όνομα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, και δεδομένου ότι η Σαουδική Αραβία αποτελεί κέντρο στρατολόγησης τρομοκρατών οι ΗΠΑ θα επέμβουν ακόμα και στη χώρα αυτή για να μετασχηματίσουν την Σαουδική κοινωνία. Βέβαια σύμφωνα με τους Άραβες αναλυτές απώτερος σκοπός είναι ο έλεγχος του πετρελαιοπηγών και όχι η σταθερότητα της περιοχής¹¹³.

Η παραδοσιακή σχέση και συνεργασία των δύο χωρών αφορούσε τις εγγυήσεις για την ασφάλεια και την σταθερή ροή του σαουδικού πετρελαίου στις αμερικανικές αγορές και στις παγκόσμιες αγορές γενικότερα. Οι σχέσεις αυτές παρόλο τις διαφωνίες σε άλλους τομείς παραμένουν και σήμερα σε ισχύ. Η Σαουδική Αραβία κατέχει τα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου παγκοσμίως (κάτι περισσότερο από 260 δισεκατομμύρια βαρέλια) και παραμένει με διαφορά από τα άλλα κράτη ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά. Το 2004 οι εξαγωγές της Σαουδικής Αραβίας έφθασαν τα 10 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως. Παραδοσιακά η Σαουδική Αραβία έχει διατηρήσει την ικανότητα της πλεονάζουσας παραγωγής καλύπτοντας κάθε φορά τις ελλείψεις στην παγκόσμια αγορά. Τα τελευταία χρόνια η αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης με την παράλληλη μείωση της παραγωγής σε Ιράκ, Νιγηρία και Βενεζουέλα έχουν ως αποτέλεσμα η Σαουδική παραγωγή να φτάσει λίγο πριν από το μέγιστο της παραγωγής για να καλύψει τις ανάγκες της παγκόσμιας αγοράς. Επίσης, η παραγωγή στη χώρα αυτή όπως και στα άλλα κράτη της περιοχής παραμένει πολύ χαμηλού κόστους (\$5) σε σύγκριση με άλλες περιοχές¹¹⁴.

Σήμερα στις ΗΠΑ ακόμα και τα πιο αισιόδοξα σενάρια δεν προβλέπουν την δυνατότητα αύξησης της εγχώριας παραγωγής για να καλύψει τις αυξανόμενες ανάγκες της αμερικανικής οικονομίας. Επίσης, ούτε υπάρχει οποιαδήποτε βραχυπρόθεσμη ή μεσοπρόθεσμη προοπτική κάποιας σημαντικής ανακάλυψης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που θα μπορούσε να αντικαταστήσει το πετρέλαιο σε ικανοποιητικό βαθμό. Για το εγγύς μέλλον η εξάρτηση των ΗΠΑ σε ξένο και ειδικότερα στο σαουδικό πετρέλαιο πρέπει να είναι θεμελιώδης υπόθεση για τον σχεδιασμό της αμερικανικής ενεργειακής πολιτικής.

¹¹³ Στο ίδιο

¹¹⁴ Στο ίδιο

Από πλευράς ασφάλειας η εξάρτηση της Σαουδικής Αραβίας από τις ΗΠΑ παραμένει μεγάλη. Ενώ η πτώση του Saddam δείχνει να έχει εξουδετερωθεί ένας στρατηγικός αντίπαλος στην περιοχή, η αστάθεια που επικρατεί στο Ιράκ αποτελεί ένα πραγματικό κίνδυνο για την Σαουδική Αραβία (ο κίνδυνος από τους σιίτες) και για την περιοχή γενικότερα. Από την άλλη η ανάπτυξη ενός πυρηνικού προγράμματος από το Ιράν δημιουργεί μια άλλη σημαντική απειλή για την Σαουδική Αραβία και το πετρέλαιο της. Βέβαια υπάρχει μια μερίδα Σαουδάραβων που θεωρεί ότι μια πιθανότητα απόκτησης πυρηνικών όπλων από το Ιράν ίσως εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντα της χώρας. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα επιτρέψει τη δημιουργία μιας αντισταθμιστικής δύναμης έναντι του Ισραήλ. Η άποψη αυτή αφορά την περιφερειακή ασφάλεια και όχι τις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών¹¹⁵.

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι οι σχέσεις ΗΠΑ – Σαουδικής Αραβίας έχουν σε κάποιο βαθμό διεθνοποιηθεί λόγω της γενικότερης παγκόσμιας τάσεις που παρατηρείται στις διεθνείς σχέσεις. Υπό αυτές τις συνθήκες οι σχέσεις των δύο χωρών δεν μπορούν να περιοριστούν στους παραδοσιακούς όρους που αφορούσαν τον ασφαλή εφοδιασμό της αμερικανικής αγοράς με το Σαουδικό πετρέλαιο γεγονός που καθοδηγούσε τις σχέσεις των δύο χωρών για τόσα χρόνια. Δεν πρέπει να ξεχνάμε τα ανοίγματα της Σαουδικής Αραβίας προς την Κίνα και άλλες ανατολικές χώρες για την εξασφάλιση νέων αγορών αλλά και για τη διαφοροποίηση των επιλογών τους. Επίσης, η Σαουδική Αραβία όπως και πολλές άλλες χώρες της περιοχής βλέπουν με θετικό μάτι την τιμολόγηση του πετρελαίου με βάση ενός «καλαθιού νομισμάτων» ή σε ευρώ και παράλληλα πιέζουν τις ΗΠΑ για μια σταθερότητα στις τιμές¹¹⁶.

3.5. Ισχυροποίηση του συστήματος ασφαλείας για τον έλεγχο των πηγών και των διαύλων μεταφοράς πετρελαίου

Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτελούν την ατμομηχανή της οικονομικής ανάπτυξης είτε στον αναπτυσσόμενο είτε στον αναπτυγμένο κόσμο. Η περιφερειακή ασφάλεια στο Περσικό Κόλπο – που κατέχει τα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα αποθέματα

¹¹⁵ Ρούσσος Σωτήρης (Λέκτορας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο-Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών), Συνέντευξη με την συγγραφέα, 22.04.2008 (ώρα 10:30π.μ.), ΙΔΙΣ

¹¹⁶ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, 2nd, New Society Publishers: Canada, 2006, pp. 147-150

πετρελαίου παγκοσμίως (64% των αποθεμάτων)- είναι επομένως εγγενώς συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας. Και στο μέτρο που η παγκόσμια κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη εξαρτάται από την ασφάλεια στην παραγωγή και ροή του πετρελαίου στις παγκόσμιες αγορές, μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η ασφάλεια του Κόλπου αποτελεί ζήτημα της παγκόσμιας ασφάλειας¹¹⁷.

Οι ΗΠΑ, που μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου έχουν έντονη παρουσία στην περιοχή, προσπαθούν να παίξουν τον ρόλο του εξωτερικού εγγυητή με σκοπό την επίτευξη της σταθερότητας και της ασφάλειας στην περιοχή. Κατά καιρούς αυτός ο ρόλος άλλαζε ανάλογα με τις συνθήκες. Στα πρώτα έτη του Ψυχρού Πολέμου (δεκαετία του '50-'70) η αμερικανική πολιτική εστίαζε στην δημιουργία δυνατών τοπικών συμμαχιών χωρίς να επεμβαίνει στα εσωτερικά των κρατών. Στη συνέχεια η Αμερικανική πολιτική στηρίχθηκε στην στρατηγική της τοπικής ηγεμονίας υποστηρίζοντας μοναρχικά καθεστώτα στην περιοχή¹¹⁸.

Οι δεκαετίες του 1980-90 χαρακτηρίζονται από μια κοινή προσπάθεια, των ΗΠΑ και των τοπικών Αραβικών Μοναρχιών του Κόλπου να δημιουργήσουν μια ισορροπία δυνάμεων που θα επέτρεπε να κρατηθεί η ειρήνη στην περιοχή. Αυτή η ισορροπία καταστράφηκε εν μέρει λόγω της Ιρακινής αναζήτησης για ηγεμονικό περιφερειακό ρόλο. Ακόμα και αν οι ΗΠΑ δεν είχαν επέμβει στο Ιράκ το 2003 αυτή η ισορροπία θα είχε καταστραφεί λόγω της αδυναμίας των κρατών της περιοχής να τη διατηρήσουν¹¹⁹.

Τα κράτη της περιοχής του Κόλπου σε αντίθεση με κράτη άλλων περιφερειών δεν τους χαρακτηρίζει το αίσθημα της οικονομικής συνεργασίας και περιφερειακής οργάνωσης. Αντίθετα οι σχέσεις των κρατών αυτών χαρακτηρίζονται από πολυάριθμους διακρατικούς ανταγωνισμούς. Οι αντιθέσεις και η ποικιλομορφία κάνουν πιο δύσκολη τη χάραξη μιας ενιαίας στρατηγικής για την σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή¹²⁰.

¹¹⁷ Kraig Michael Ryan, Forging a new security order for the Persian Gulf, *Middle East Policy*, vol. XIII, 1, (Spring 2006): 84-101, Verrastro Frank A., et al..., Securing US energy in a changing world, *Middle East Policy*, vol. XI, 4, (Winter 2004): 1-25

¹¹⁸ Mokhtari Fariborz, Security in the Persian Gulf: Is a security framework possible, *American Foreign Policy Interests*, 26,1, (2004): 1-10

¹¹⁹ McMillan Joseph, Sokolsky Richard, Winner Andrew C., Toward a new regional security architecture, *Washington Quarterly*, 26,3, (Summer 2003): 161-175

¹²⁰ Yaffe Michael D., The Gulf and a new Middle East security system, *Middle East Policy*, vol. XI: 3 (Fall 2004) : 118-130, Mokhtari Fariborz, Security in the Persian Gulf: Is a security framework possible, in *American Foreign Policy Interest*, 26: 1 (2004) : 1-10

Η σημερινή απογοητευτική εικόνα στο Ιράκ, το εμπόργκο προς το Ιράν και η γενικότερη κατάσταση στην περιοχή του Κόλπου δίνει την εντύπωση σε πολλούς αναλυτές και εμπειρογνώμονες είτε Αμερικανούς είτε από την Μέση Ανατολή ότι οι ΗΠΑ παρουσιάζουν έλλειψη στρατηγικής στην περιοχή.

Η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική – οι ΗΠΑ εφαρμόζουν μια στρατηγική που βασίζεται στην στρατιωτική παρουσία, στην καταναγκαστική διπλωματία, στον προληπτικό πόλεμο, στην διάδοση της δημοκρατίας και στην εγκαθίδρυση της οικονομίας της αγοράς. Επίσης το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έδωσε στις ΗΠΑ το πάτημα να επέμβουν στο εσωτερικό αυτών με πρόσχημα την καταπολέμηση της παγκόσμιας τρομοκρατίας¹²¹.

Η επέμβαση στο Αφγανιστάν και Ιράκ συνέβαλε στην εξουδετέρωση δύο σημαντικών δυνάμεων στην περιοχή και με τη βοήθεια του Ισραήλ οι ΗΠΑ πέτυχαν την ισχυροποίηση του συστήματος ασφαλείας τους σχετικά με τον έλεγχο των πηγών και διαύλων μεταφοράς πετρελαίου¹²².

4. Πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή της πρώην ΕΣΣΔ – Γεωστρατηγική σημασία του χώρου

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η κατάρρευση του κομμουνισμού οδήγησε στην αποσύνθεση του μεγαλύτερου εδαφικά κράτους στον κόσμο, δημιουργώντας «μια μαύρη τρύπα» στο κέντρο της Ευρασίας. Η νέα και μπερδεμένη γεωπολιτική κατάσταση αποτελεί κρίσιμη πρόκληση για την Αμερική. Στόχος της αμερικανικής πολιτικής ήταν να περιορίσει την πολιτική αναρχία, να ενθαρρύνει τις δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ να εξελιχθούν σε ισχυρά ανεξάρτητα κράτη, να προωθήσει την ανάπτυξη της οικονομίας της αγοράς στις χώρες αυτές, να συμβάλει στην ένταξη τους στην διεθνή κοινότητα, να ενθαρρύνει τον δημοκρατικό μετασχηματισμό της Ρωσίας και

¹²¹ McMillan Joseph, Sokolsky Richard & Winner Andrew C., Toward a new regional security architecture, *The Washington Quarterly*, 26: 3 (Summer 2003) : 161-175, Galal Mohamed Noman, Energy challenges in the 21st century: Implications for modernization security and cooperation in the Arab Gulf countries, International energy security and cooperation conference, Shanghai-China 24-26 June, 2004, pp. 73-97

¹²² Kraig Michael Ryan, Forging a new security order for the Persian Gulf, *Middle East Policy*, vol. XIII: 1 (Spring 2006) : 84-101

την οικονομική της ανόρθωση αποφεύγοντας ταυτοχρόνως την επανεμφάνιση μιας ευρασιατικής αυτοκρατορίας.

Η Ευρασία είναι η μεγαλύτερη ήπειρος της υδρογείου και αποτελεί άξονα από γεωπολιτική άποψη. Μια δύναμη που θα κυριαρχούσε στην Ευρασία θα έλεγχε τις δύο από τις τρεις πιο προωθημένες και οικονομικά πιο παραγωγικές περιοχές του κόσμου. Περίπου το 75% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει στην Ευρασία και το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού πλούτου βρίσκεται επίσης εκεί. Η Ευρασία αντιπροσωπεύει το 60% περίπου του Παγκόσμιου ΑΕΠ και τα 3/4 των παγκόσμιων αποδεδειγμένων ενεργειακών πόρων. Μετά τις ΗΠΑ, οι επόμενες έξι μεγαλύτερες οικονομίες βρίσκονται στην περιοχή της Ευρασίας. Επίσης, όλες οι δυνάμεις που θα μπορούσαν δυνητικά να αμφισβητήσουν την πολιτική και την οικονομική πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ είναι ευρασιάτες. Αθροιστικά η δύναμη της Ευρασίας υπερβαίνει κατά πολύ εκείνη της Αμερικής. Για τους λόγους αυτούς η Ευρασία αποτελεί τη σκακιέρα πάνω στην οποία συνεχίζεται να παίζεται ο αγώνας για την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία¹²³

Η Ρωσία από την πλευρά της αν και βρισκόταν σε ένα μεταβατικό στάδιο επιδίωκε να παίξει κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή και κυρίως όσον αφορά στον έλεγχο των ενεργειακών πόρων. Η ίδια κατέχει πλούσια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου (6% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και 26,7% παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου) Τον Ιούλιο του 1994 ο πρόεδρος Yeltsin υπέγραψε μυστική οδηγία για την προστασία των συμφερόντων της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην περιοχή της Κασπίας Θάλασσας στην οποία η Ρωσία θα έπρεπε να διατηρήσει την επιρροή της¹²⁴. Η Μόσχα πάντως διατηρεί ένα σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει να κάνει με τη γεωγραφική της θέση η οποία της προσφέρει τη δυνατότητα να αποτελεί διαμετακομιστικό κέντρο για τα πετρέλαια των κρατών της Κασπίας (Καζακστάν) αλλά και της Κεντρικής Ασίας προς τις δυτικές αγορές. Και για όσο καιρό το ακριβές νομικό καθεστώς της Κασπίας δεν θα έχει καθοριστεί και το Ιράν θα παραμείνει απομονωμένο από τη Δύση, η Ρωσία θα «έχει στο χέρι» τόσο το Καζακστάν όσο και το Τουρκμενιστάν¹²⁵.

¹²³ Brzezinski Zbigniew, *Η μεγάλη σκακιέρα*, μετ. Αστερίου Ελένη, Λιβάνη : Αθήνα, 1998, σ. 63-92

¹²⁴ Gachechiladze Revaz, *Geopolitics in the South Caucasus; Local and external players*, in *Geopolitics*, 7:1 (Summer 2002): 113-138

¹²⁵ Φίλλης Κωνσταντίνος (Επικεφαλής του Κέντρου Ρωσίας και Ευρασίας – ΙΔΙΣ), Συνέντευξη με την συγγραφέα (27.03.2008, ώρα 15 : 30 μ.μ.), ΙΔΙΣ

Διάφορες άλλες χώρες είδαν την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ως ευκαιρία να αποκτήσουν περιφερειακό ρόλο, δηλαδή να ελέγξουν την Κεντρική Ασία και την περιοχή του Καύκασου. Η Τουρκία αμέσως έσπευσε να αναζωπυρώσει τις σχέσεις με τις δημοκρατίες του Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν, Κιργισίας, Τουρκμενιστάν και Ουζμπεκιστάν με τις οποίες έχουν θρησκευτικές και φυλετικές συγγένειες. Αυτή η πολιτική της Τουρκίας υποστηρίχθηκε έντονα από τις ΗΠΑ που ήθελαν με κάθε τρόπο να περιορίσουν τις βλέψεις του Ιράν στην περιοχή. Θετική ήταν και οι αντίδραση των ίδιων των δημοκρατιών της πρώην ΕΣΣΔ που απελπισμένα αναζητούσαν διεθνή αναγνώριση, οικονομική υποστήριξη και να περιορίσουν την επιρροή της Μόσχας. Στη συνέχεια, αν και ο ρόλος της στην περιοχή περιορίστηκε, η Τουρκία χρησιμοποιήθηκε ως συνδετικός κρίκος για την μεταφορά του πετρελαίου και φυσικού αερίου αυτών των χωρών στη Μεσόγειο και τη Δύση. Με τον τρόπο αυτό οι ΗΠΑ παράκαμψαν τη Ρωσία και προσπάθησαν να μειώσουν τον ρόλο της στον έλεγχο των ενεργειακών πόρων της περιοχής¹²⁶.

Ενώ η προσοχή είχε στραφεί στην αντιπαράθεση Ρωσίας – ΗΠΑ, και σε λιγότερο βαθμό Ρωσίας – Τουρκίας, η Κίνα αθόρυβα ενισχύει τις συνδέσεις στην περιοχή προωθώντας αρχικά την ομάδα των 5 το 1996 (Ρωσία, Καζακστάν, Τατζικιστάν και Ουζμπεκιστάν) όπου το 2001 ονομάστηκε Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης. Σκοπός της οργάνωσης ήταν να διασφαλίσει την σταθερότητα των προμηθειών σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο προς την Κίνα¹²⁷.

Οι προβλέψεις για πλούσια αποθέματα υδρογονανθράκων στην περιοχή της Κασπίας Θάλασσας κίνησαν το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας καθιστώντας την το κέντρο της παγκόσμιας ενεργειακής πολιτικής. Για τις πρόσφατα ανεξαρτητοποιημένες χώρες της περιοχής ιδιαίτερα για το Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν και Τουρκμενιστάν (πλούσιες σε ενεργειακά αποθέματα) αλλά και για τις χώρες που αποτελούν δίοδο μεταφοράς των πόρων αυτών στις Δυτικές χώρες, οι υπάρχουσες συγκυρίες συνέβαλαν στη γρήγορη οικονομική τους ανάπτυξη. Οι αρχικές εκτιμήσεις ανέφεραν ότι τα αποθέματα της περιοχής ανέρχονται σε 200 δις. εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και οι ποσότητες και η ποιότητα τους θα μπορούσε να ανταγωνιστεί αυτά

¹²⁶ Treacherous Terrain: The Political and security dimensions of energy development in the Caspian Sea Zone, The National Bureau of Asian Research – US, *Analysis*, 9:1 (1998), available at www.nbr.org

¹²⁷ Yazdani Enayatollah, Competition over the Caspian oil routes: Oilers and Gamers perspectives, in *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 5: 1&2 (Spring & Summer 2006):51-64

της Μέσης Ανατολής. Οι περαιτέρω έρευνες απέδειξαν ότι τα αποθέματα είναι σε μικρότερη ποσότητα απ' όσα είχαν αρχικά εκτιμηθεί. Το ίδιο ισχύει και για το φυσικό αέριο¹²⁸.

Παρόλο τις μετριοπαθείς προβλέψεις για τα αποθέματα της περιοχής σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο το ενδιαφέρον της διεθνής κοινότητας και ειδικά των ΗΠΑ προς την περιοχή παραμένει μεγάλος. Αφενός ο έλεγχος των πηγών θα συμβάλει στην ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας της και οι πετρελαϊκές εταιρείες παρόλο το ρίσκο θα ωφεληθούν οικονομικά από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της περιοχής. Αφετέρου όποιος ελέγχει τη Κασπία Θάλασσα και τα αποθέματα της παράλληλα θα ελέγχει και μεγάλο μέρος αυτού που έχει οριστεί από τον Mckinder ως η «παγκόσμια νήσος». Και όποιος ελέγχει την «παγκόσμια νήσο» ελέγχει την «καρδιά της Γης»¹²⁹.

4.1. Η περιοχή της Κασπίας Θάλασσας – Ποια η σημασία της για τις ΗΠΑ και την ενεργειακή της ασφάλεια

Η περιοχή της Κασπίας Θάλασσας και της Κεντρικής Ασίας κατέχουν σημαντικά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης η περιοχή απέκτησε μεγάλο ενδιαφέρον όσον αφορά τα αποθέματα της όπου πολλές πετρελαϊκές εταιρείες κυρίως αμερικανικές έσπευσαν στην περιοχή με σκοπό την εύρεση νέων κοιτασμάτων παραγωγής πετρελαίου αλλά και ανάπτυξης προγραμμάτων διαφοροποίησης των αγωγών διοχέτευσης του πετρελαίου και φυσικού αερίου από την Κασπία Θάλασσα στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα. Οι ΗΠΑ όπως είναι γνωστό από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ακολουθούν μια πολιτική υιοθέτησης εναλλακτικών λύσεων ως προς την προέλευση του εισαγόμενου πετρελαίου από χώρες άλλες, εκτός του Περσικού Κόλπου. Σκοπός τους είναι η διαφοροποίηση της προσφοράς και η μη-εξάρτηση από λίγους προμηθευτές. Τα αποθέματα της Κασπίας Θάλασσας τους δίνουν μια μεγαλύτερη ευχέρεια επιλογής. Για αυτό και οι ΗΠΑ συνδράμουν τις χώρες της περιοχής στην ανάπτυξη της βιομηχανίας πετρελαίου τους, προκειμένου να προωθηθεί η οικονομική τους ανάπτυξη και η αποδέσμευση τους από την επιρροή της Ρωσίας. Στο οικονομικό

¹²⁸ O'Hara Sarah L., Great Game or Grubby Game? The Struggle for control for the Caspian, *Geopolitics*, 9:1 (Spring 2004): 138-160

¹²⁹ Στο ίδιο

επίπεδο η περιοχή της Κασπίας προσφέρεται για τις επενδύσεις των αμερικανικών εταιρειών που θα αποκτήσουν σημαντικό έλεγχο στα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου αλλά και στους δρόμους μεταφοράς προς τη Δύση¹³⁰.

Τα μέχρι σήμερα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου κυμαίνονται μεταξύ 17-33 δις. βαρέλια. Οι αρχικές βέβαια εκτιμήσεις αναφέρονταν σε πολύ μεγαλύτερα αποθέματα τα οποία μέχρι στιγμής δεν έχουν ανακαλυφθεί. Τα αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου κυμαίνονται στα 232 tcf (τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια). Η παραγωγή πετρελαίου καλύπτει το 3% της παγκόσμιας ζήτησης ενώ του φυσικού αερίου το 4%. Σύμφωνα πάντα με εκτιμήσεις η παραγωγή είτε πετρελαίου είτε φυσικού αερίου θα αυξηθεί σημαντικά. Το 2010 η παραγωγή πετρελαίου θα φτάσει μεταξύ 3-4,7 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, ενώ η παραγωγή φυσικού αερίου τα 5,4 tcf ημερησίως. Οι περιοχές με τα σημαντικότερα αποθέματα πετρελαίου είναι το Αζερμπαϊτζάν, που κατέχει το 49% των αποθεμάτων της περιοχής και ακολουθεί το Καζακστάν με ποσοστό 26%. Πλούσιες σε φυσικό αέριο είναι το Τουρκμενιστάν και το Ουζμπεκιστάν¹³¹.

Όπως ήδη γνωρίζουμε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την περιοχή ήταν από την αρχή έντονος και βέβαια δεν ήταν ανιδιοτελής. Το 1994 η κυβέρνηση Clinton ανακοίνωσε την πρωτοβουλία για την προώθηση επενδύσεων και εμπορίου στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας. Τρία χρόνια αργότερα (1997) η ίδια κυβέρνηση ανέπτυξε μια φιλόδοξη στρατηγική που αφορούσε την αμερικανική ενεργειακή ασφάλεια για τον 21^ο αιώνα και τον πλήρη έλεγχο των πηγών αλλά και των διαύλων μεταφοράς περιορίζοντας στο μέγιστο το ρόλο της Ρωσίας¹³².

Οι ΗΠΑ φρόντισαν και το πέτυχαν να υπογράψουν συμβόλαια, τα οποία τους δίνουν τον έλεγχο εκμετάλλευσης της μερίδας του λέοντος των πετρελαϊκών κοιτασμάτων της Κασπίας και παράλληλα εξουδετέρωσαν τους Δυτικούς

¹³⁰ Σπανός Νικόλαος, *Οι διεθνείς επενδύσεις των εταιρειών πετρελαίου-η περίπτωση των επενδύσεων για τα πετρέλαια της Κασπίας Θάλασσας*, Μεταπτυχιακή εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, χ.χ., σ.70-71

¹³¹ Countries analysis briefs: Caspian Sea region, Energy Information Administration- Department of Energy, August 2003. available at <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/caspian.html>, Skagen Ottar, Caspian Gas: Former Soviet south project, The Royal Institute of International Affairs: Great Britain, 1997, pp. 3, Gelb Bernard A., CRS Report for Congress: Caspian oil and gas: production and prospects, Library of Congress, September 8, 2006

¹³² Liping Xia, The Current US international energy strategy and Sino-US energy cooperation tendency, International Energy Security and Cooperative Conference, Shanghai – China, 24-26 June 2004, pp. 267-281

ανταγωνιστές τους. Οι σημαντικότερες αμερικανικές πετρελαϊκές εταιρείες (Exxon, Chevron, Amoco, Mobil, Texaco ect.) έχουν ήδη επενδύσει μεγάλα ποσά για την εύρεση νέων πηγών με σκοπό την αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής αλλά και για την διαφοροποίηση των αγωγών μεταφοράς¹³³.

Δεδομένου ότι η Κασπία, παρά την αχανή έκταση της των 600.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων, δεν είναι παρά μια περικλειστη λίμνη, το πρόβλημα της μεταφοράς του πετρελαίου και του φυσικού αερίου σε ανοιχτή θάλασσα, ώστε από εκεί να μπορεί να διοχετευτεί στη διεθνή αγορά, είναι καθοριστικής σημασίας.

Εξυπηρετώντας τα στρατηγικά γεωπολιτικά τους συμφέροντα, αλλά και τις τρέχουσες πολιτικές τους επιδιώξεις, οι ΗΠΑ απαγορεύουν κατηγορηματικά τη μεταφορά των πετρελαίων της Κασπίας μέσω Ιράν, που είναι συγκριτικά φθηνότερος δρόμος. Επίσης, αποφεύγουν τη μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων κασπιακού πετρελαίου μέσω Ρωσίας, φροντίζοντας να υπονομεύουν μεθοδικά οποιαδήποτε προσπάθεια προώθησης κάθε τέτοιας λύσης (τορπίλισει συμφωνίας για την κατασκευή αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου από το Τουρκμενιστάν στην Τουρκία μέσω Ιράν)¹³⁴.

Μια άλλη απόδειξη της πολιτικής των ΗΠΑ στην περιοχή αποτελεί η εισβολή στο Αφγανιστάν. Η γεωγραφική θέση του Αφγανιστάν αποτελεί σημαντική οδό διόδου των εξαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου από την Κεντρική Ασία στην Αραβική Θάλασσα. Οι αγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου μέσω Αφγανιστάν θα επέτρεπαν στις ΗΠΑ τόσο να πετύχουν το στόχο τους περί διαφοροποίησης των προμηθευτών ενέργειας, όσο και να διεισδύσουν στις πιο κερδοφόρες αγορές του κόσμου. Η αύξηση της Ευρωπαϊκής κατανάλωσης πετρελαίου είναι αργή και ο ανταγωνισμός έντονος. Αντίθετα, στη Νότια Ασία η ζήτηση αυξάνεται με εκρηκτικούς ρυθμούς και οι ανταγωνιστές είναι σπάνιοι. Με άλλα λόγια η μεταφορά και η πώληση του πετρελαίου προς το Πακιστάν και την Ινδία είναι πιο επικερδές από το να το πουλάει κανείς στην Ευρώπη¹³⁵.

Ο αγωγός που ξεκινά από το Μπακού του Αζερμπαϊτζάν και καταλήγει σήμερα στον κόλπο Τσεϊχάν είναι αυτός που προκάλεσε την έντονη αντιπαράθεση μεταξύ

¹³³ Δελαστίκ Γιώργος, Αποκάλυψη τώρα : Ο δρόμος προς τη μονοκρατορία : Μέση Ανατολή πετρέλαια Ισλάμ, Λιβάνη : Αθήνα, 2001, κεφ. 2

¹³⁴ Στο ίδιο, κεφ. 2

¹³⁵ Στο ίδιο, κεφ. 2, Geller Armando, Stahel Albert A., The "New Great Game": cui bono: Strategic resource in Central Asia and Afghanistan, 12th International Conference of Central Asia and the Caucasus, 13 October Tehran, 2004, pp. 1-9

ΗΠΑ – Ρωσίας. Οι Ρώσοι πρότειναν να χρησιμοποιηθεί ο υπάρχων αγωγός που από το Μπακού οδηγεί στο ρωσικό λιμάνι του Νοβοροσίσκ, στη Μαύρη Θάλασσα και από εκεί μέσω τάνκερ να διοχετευτεί στην Ευρώπη. Αντίθετα, οι Αμερικανοί θέλοντας να εμποδίσουν τη Ρωσία να γίνει ο αποκλειστικός θεματοφύλακας της ροής του πετρελαίου της Κασπίας Θάλασσας προς τη Δύση, πρότειναν την κατασκευή ενός καινούργιου αγωγού το οποίο περνά μέσω Γεωργίας, διασχίζει την ανατολική Τουρκία και καταλήγει στο λιμάνι Γιουμουρταλίκ, στον κόλπο Τσεϊχάν. Ο αγωγός αυτός έχει θεωρηθεί αντιοικονομικός και η χρήση του κάπως περιορισμένη¹³⁶.

Άλλοι δύο σημαντικοί αγωγοί στην περιοχή της Κασπίας Θάλασσας είναι: το “Caspian Pipeline Consortium” το οποίο εγκαινιάστηκε το Νοέμβριο του 2001 και κατασκευαστικό σε κοινοπραξία με την Ρωσική κυβέρνηση. Ο αγωγός διοχετεύει το πετρέλαιο του Καζακστάν κυρίως από την πηγή Tengiz, μέσω του λιμανιού Νοβοροσίσκ στις διεθνείς αγορές. Ο δεύτερος αγωγός είναι ο “South Caucasus Pipeline” ή “Baku-Tbilisi-Erzurum” ο οποίος μεταφέρει το φυσικό αέριο του Αζερμπαϊτζάν στις διεθνείς αγορές.

Έντονη είναι η αντίδραση των ΗΠΑ όσον αφορά την κατασκευή του αγωγού Μπουργκάς- Αλεξανδρούπολη που προβλέπει τη μεταφορά πετρελαίου από τον Καύκασο μέσω Βουλγαρίας στην Ελλάδα και από εκεί στις Ευρωπαϊκές αγορές παρακάμπτοντας και υποβαθμίζοντας τον ρόλο της Τουρκία που λειτουργεί υπό την επιρροή των ΗΠΑ. Καθώς και του αγωγού “South Stream” που προβλέπεται να μεταφέρει το φυσικό αέριο από το λιμάνι του Νοβορόσισκ στη Μαύρη Θάλασσα στη συνέχεια στο λιμάνι του Μπουργκάς της Βουλγαρίας και από εκεί ο διαμετακομιστικός αγωγός θα έρχεται στην Ελλάδα με δυνατότητα μεταφοράς 10δισ. κυβικών μέτρων φυσικού αερίου κάθε χρόνο και αύξησης του προκείμενου να περάσει στην Ιταλία από σημείο του Ελληνικού εδάφους¹³⁷.

5. Πετροδολάρια – συσσώρευση και η σημασία τους για την αμερικανική οικονομία

¹³⁶ Cutler Robert M., A Strategy for cooperative energy security in the Caucasus, *Caspian Crossroads Magazine*, vol.3,1, (Summer 1997): 1-9

¹³⁷ Αδάμ Κύρα, Καραμανλής – Πούτιν βάζουν υπογραφές, *Ελευθεροτυπία*, Τρίτη 29 Απριλίου, 2008, σ. 4, Αυγερινός Θανάσης, Αγώνας δρόμου για την αποφυγή εμποδίων στο «νότιο ρεύμα», *Ελευθεροτυπία*, Τρίτη 29 Απριλίου, 2008, σ.4

Πετροδολάρια ορίζονται τα χρήματα (κεφάλαια) που οι πετρελαιοεξαγωγικές χώρες λαμβάνουν από την πώληση του πετρελαίου προς τις Δυτικές χώρες και στη συνέχεια τα καταθέτουν στις τράπεζες αυτών των χωρών εκφρασμένα σε δολάρια.

Ανακύκλωση πετροδολαρίων νοείται η διαδικασία μέσω της οποίας το πλεόνασμα των εξαγωγικών χωρών πετρελαίου χρησιμοποιείται για την χρηματοδότηση του ελλείμματος ανά τον κόσμο. Η ανακύκλωση οδήγησε στην ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των βιομηχανικά προηγμένων χωρών και τη σταθερότητα του διεθνούς οικονομικού συστήματος όσον αφορά τη διανομή του εμπορικού ελλείμματος (που σήμαινε αποφυγή ανταγωνιστικών εμπορικών πολιτικών) και τη διανομή του κεφαλαίου¹³⁸.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 το αμερικανικό σύστημα παγκόσμιας οικονομικής κυριαρχίας υπόκειται σε μια σημαντική αλλαγή. Το δολάριο δέχεται μεγάλες πιέσεις και αναγκάζει την τότε κυβέρνηση Νίξον να προβεί σε δραστικά μέτρα (κατάργηση του Bretton Woods) για να προστατέψει το αμερικανικό νόμισμα και την κυριαρχία του στις διεθνείς συναλλαγές. Παράλληλα οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973-74 και του 1979 δημιούργησαν τεράστιες απαιτήσεις για επιπλέον δολάρια στην αγορά. Οι χώρες που εισήγαγαν πετρέλαιο βρέθηκαν ξαφνικά αντιμέτωπες με ένα σημαντικό πρόβλημα. Οι υψηλές τιμές απαιτούσαν τη συγκέντρωση σημαντικών συναλλαγματικών αποθεμάτων σε δολάρια ικανές για την πληρωμή των υπέρογκων λογαριασμών από τις εισαγωγές πετρελαίου. Από την άλλη η απότομη άνοδος της τιμής του πετρελαίου απέφερε τεράστια κέρδη στις χώρες του OPEC τα οποία υπερέβησαν κατά πολύ τις εσωτερικές ανάγκες για επενδύσεις και κατανάλωση και χαρακτηρίστηκαν ως πλεονασματικά πετροδολάρια. Τα πλεονασματικά αυτά κεφάλαια επενδύονταν κυρίως σε αμερικανικές και αγγλικές τράπεζες¹³⁹.

Οι υπάρχουσα κατάσταση θορύβησε τις αμερικανικές αρχές. Το Μάιο του 1973 μια ομάδα κορυφαίων οικονομολόγων και πολιτικών συναντήθηκε στο Saltsjobaden (θέρετρο της οικογένειας Wallenberg) της Σουηδίας με σκοπό να μεθοδεύσουν μια επικείμενη αύξηση κατά 400% των εσόδων των πετρελαιοπαραγωγών χωρών του OPEC. Στόχος της μυστικής συνάντησης δεν ήταν να αποτρέψει το κύμα ανατιμήσεων

¹³⁸ Spiro David E., *The Hidden hand of American hegemony: Petrodollar recycling and international market*, Cornell University Press: USA, 1999, pp. 1-3

¹³⁹ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, New Society Publishers: Canada, 2006, pp. 21

στις τιμές του πετρελαίου αλλά να μεθοδεύσουν τη ροή των πετροδολαρίων προς τις ΗΠΑ και την καθιέρωση ενός συστήματος πληρωμών πετρελαίου σε δολάρια¹⁴⁰.

Η λύση δόθηκε ένα χρόνο αργότερα όταν στο Ριάντ της Σαουδικής Αραβίας υπεγράφη μυστική συμφωνία μεταξύ SAMA (Saudi Arabian Monetary Authority) και των κ.κ. William E. Simon (γραμματέα Υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ) και Jack F. Bennett (Assistant Secretary). Η συμφωνία η οποία είναι γνωστή ως “US-Saudi Arabia Joint Commission on Economic Cooperation” και ενορχηστρώθηκε από τον Henri Kissinger, απέβλεπε στην δημιουργία ενός νέου συστήματος συναλλαγών που θα βασιζόταν και πάλι στο δολάριο. Με βάση τα συμφωνηθέντα οι ΗΠΑ θα έπρεπε να παρέχουν προστασία και ασφάλεια στην Σαουδική Αραβία, ενώ η αραβική χώρα θα έπρεπε να πουλά το πετρέλαιο μόνο σε δολάρια. Η Σαουδική Αραβία είναι η μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγική χώρα στα πλαίσια του OPEC η οποία έχει δυνατότητες αύξησης της παραγωγής ανάλογα με τη ζήτηση. Αυτό σημαίνει ότι η Σαουδική Αραβία παίζει καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό των παγκόσμιων τιμών πετρελαίου και επίσης μπορεί άμεσα να επηρεάσει τις άλλες χώρες του OPEC να ακολουθήσουν την ίδια πολιτική όσον αφορά τις τιμολογήσεις του πετρελαίου σε δολάρια¹⁴¹.

Αναμφισβήτητα, αυτό το σύστημα αποτέλεσε τη βάση για την αμερικανική οικονομική ηγεμονία και επέτρεψε στις ΗΠΑ να ελέγξουν πλήρως την παγκόσμια αγορά πετρελαίου. Επίσης τα πετροδολάρια αποτέλεσαν τα θεμέλια της σύγχρονης παγκόσμιας οικονομίας παρέχοντας παράλληλα σημαντικά πολιτικά και οικονομικά οφέλη στις ΗΠΑ.

Το πετρέλαιο δεν αποτελεί μόνο ένα παγκόσμιο προϊόν αλλά και ένα βασικό προϊόν για την ανάπτυξη των σύγχρονων οικονομιών. Οι χώρες που εισήγαγαν πετρέλαιο θα έπρεπε να αγοράζουν δολάρια ή να διατηρήσουν σημαντικά συναλλαγματικά αποθέματα σε δολάρια για να αγοράσουν πετρέλαιο. Αντίθετα οι ΗΠΑ απλά τύπωναν νέο χρήμα για να αγοράσουν πετρέλαιο. Γενικότερα οι νέες συνθήκες επέτρεπαν στην αμερικανική κυβέρνηση να εκδίδει νέο χρήμα χωρίς κανένα περιορισμό για να ικανοποιήσει την αυξημένη ζήτηση.

¹⁴⁰ Στο ίδιο, pp. 21

¹⁴¹ Yergin Daniel, *The Prize: The epic quest for oil money and power*, Free Press: New York, 1992, pp.642-646

Τα συσσωρευμένα κέρδη των κρατών του ΟΡΕC επενδύονται κυρίως στις αμερικανικές τράπεζες (υπό μορφή καταθέσεων, μετοχών, κ.α.),στις πολυεθνικές αμερικανικές εταιρείες και στο αμερικανικό δημόσιο λαμβάνοντας μηδενικό ρίσκο λόγω της ασφάλειας που παρέχει το δολάριο ως διεθνής νόμισμα. Οι υπέρογκες καταθέσεις στις αμερικανικές τράπεζες δίνουν στις ΗΠΑ τη δυνατότητα πραγματοποίησης νέων επενδύσεων εντός και εκτός συνόρων. Μεγάλο μέρος των πετροδολαρίων καταθέτονται στις αμερικανικές τράπεζες που είναι εγκαταστημένες στην Ευρώπη για την άμεση και χωρίς περιορισμούς χρηματοδότηση των αμερικανικών επιχειρήσεων (γνωστή ως η αγορά ευρωδολαρίων). Η αναδυόμενη τότε ευρωπαϊκή αγορά αποφέρει τεράστια κέρδη στις αμερικανικές επιχειρήσεις. Επίσης, όλες οι κεντρικές τράπεζες των χωρών διατηρούν σημαντικά συναλλαγματικά αποθέματα σε δολάρια.

Η κυβέρνηση Νίξον αλλά και οι κυβερνήσεις που ακολούθησαν χρησιμοποίησαν τα πετροδολάρια για να εξυπηρετήσουν το τεράστιο έλλειμμα των ΗΠΑ χωρίς να μειώσουν την εγχώρια κατανάλωση αλλά ούτε και το βιοτικό επίπεδο των αμερικανών πολιτών. Το όφελος της αμερικανικής οικονομίας από την συσσώρευση των πετροδολαρίων ήταν διττός. Η αμερικανική οικονομία σε αντίθεση με τις οικονομίες άλλων χωρών (ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων) δεν χρειάζεται να παράγει αγαθά και υπηρεσίες που θα χρησιμοποιηθούν ως αντάλλαγμα για την αγορά πετρελαίου. Η αμερικανική κυβέρνηση μπορεί απλά να προβεί σε έκδοση νέου χρήματος και να πραγματοποιήσει τις αγορές πετρελαίου που χρειάζεται για να ικανοποιήσει της εσωτερικές καταναλωτικές ανάγκες¹⁴².

Σήμερα οι ΗΠΑ καταναλώνουν ετησίως πολλά περισσότερα απ'ότι παράγουν. Αυτό συνεπάγεται ότι οι ΗΠΑ κάθε χρόνο θα πρέπει να δανείζονται από το εξωτερικό για να χρηματοδοτήσουν το έλλειμμα τους. Το 1999 το εξωτερικό χρέος ανέρχονταν περίπου σε 1,4 τρισεκατομμύρια δολάρια. Ενώ το 2004 το χρέος ξεπέρασε τα 3,7 τρισεκατομμύρια δολάρια. Για να χρηματοδοτήσουν τα ελλείμματα τους οι ΗΠΑ δανείζονται κυρίως από την Κεντρική Τράπεζα της Κίνας, Ιαπωνίας και Ευρωπαϊκών Κρατών. Ο υπόλοιπος κόσμος κάνει επενδύσεις, παράγει και εξάγει προς της ΗΠΑ αυξάνοντας ακόμα περισσότερο το εμπορικό τους έλλειμμα. Το διογκωμένο έλλειμμα

¹⁴² Spiro David E., *The Hidden hand of American hegemony: Petrodollar recycling and international markets*, Cornell University Press: USA, 1999, pp. 121-122

έχει κάνει την αμερικανική οικονομία εύθραυστη και εξαρτώμενη από τον εξωτερικό δανεισμό¹⁴³.

Μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου τα πράγματα κυλούσαν ομαλά και οι ΗΠΑ μέσω του δολαρίου ήλεγχαν όχι μόνο την παγκόσμια αγορά πετρελαίου αλλά και την παγκόσμια οικονομία γενικότερα. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η Συνθήκη του Μάαστριχτ για μια ενιαία Ευρώπη αποτέλεσαν μια νέα πρόκληση για το νέο ρόλο των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα. Η εισαγωγή του ευρώ (ενιαίου νομίσματος στην ευρωζώνη) το 1999 δεν ήταν απλά κάτι καινούργιο για το διεθνές οικονομικό σύστημα αλλά το πιο σημαντικό γεγονός μετά την κατάρρευση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Λίγα χρόνια μετά την κυκλοφορία του, το ευρώ κατέστη το δεύτερο σημαντικότερο νόμισμα στην παγκόσμιες συναλλαγές και αποτελεί μια σοβαρή απειλή για την πρωτοκαθεδρία του δολαρίου.

Μια τέτοια προοπτική θα σήμαινε ότι μεγάλο μέρος των εξαγωγών πετρελαίου θα μπορούσε να γίνει σε ευρώ. Το δολάριο θα έχανε μεγάλο μερίδιο στις διεθνείς συναλλαγές και οι Ευρώπη δεν θα είχε πλέον κανένα λόγο να κάνει τις αγορές πετρελαίου σε δολάρια αλλά ούτε και η Ιαπωνία που εισάγει το 80% του πετρελαίου της. Οι ΗΠΑ από την άλλη που είναι σήμερα ο μεγαλύτερος εισαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο θα έπρεπε να διατηρήσουν ένα σημαντικό ποσοστό των συναλλαγματικών αποθεμάτων τους σε ευρώ. Επίσης η αμερικανική κυβέρνηση θα έπρεπε να λάβει άμεσα μέτρα νομισματικής πολιτικής για τη διαχείριση του ελλείμματος, τη διαμόρφωση νέας φορολογίας και τη χάραξη νέων εμπορικών πολιτικών.

Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ του ρόλου του δολαρίου ως παγκόσμιου αποθεματικού και της σύνδεσης του με τις παραγωγικές χώρες πετρελαίου μπορεί να παρατηρηθεί στην πρόσφατη επίθεση των ΗΠΑ στο Ιράκ¹⁴⁴.

Το 2000 η Ιρακινή κυβέρνηση ανακοινώνει την πρόθεση της να διακόψει τις εξαγωγές πετρελαίου σε δολάρια και να χρησιμοποιήσει το ευρώ αντί αυτού. Ήταν η πρώτη φορά που μια χώρα του ΟΠΕΚ τόλμησε να παραβιάσει τον σύστημα πληρωμών πετρελαίου σε δολάρια. Στη συνέχεια και άλλες χώρες εξέφρασαν την πρόθεση τους να ακολουθήσουν το παράδειγμα του Ιράκ. Η Λιβύη κατά καιρούς έχει εκφράσει την

¹⁴³ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, New Society Publisher: Canada, 2006, pp. 36-37

¹⁴⁴ Looney Robert, *Petroeuros: A Threat to US interests in the Gulf*, *Middle East Policy*, vol. XI,1 (Spring 2004): 26-37

πρόθεση της το πετρέλαιο να διατιμάται σε ευρώ και όχι σε δολάρια όπως και άλλα μέλη του ΟΠΕΚ. Μια τέτοια πρόθεση ανακοίνωσε και η Κυβέρνηση της Βενεζουέλας του Ιράν, της Κίνας και της Ρωσίας το 2001 και το 2003. Για πρώτη φορά η επί πολλά χρόνια σύμμαχος των ΗΠΑ Σαουδική Αραβία επηρεασμένη από την στάση των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, την αδικαιολόγητη επέμβαση στο Ιράκ και την αστάθεια του δολαρίου εξέφρασε την πρόθεση της για μια ευρύτερη ζώνη τιμολόγησης του πετρελαίου. Δια στόματος του Άραβα προϊστάμενου του SAMA η Σαουδική κυβέρνηση διατύπωσε επίσης την επιθυμία να υπάρξει σταθερότητα τιμών στις συμβάσεις πετρελαίου¹⁴⁵.

Δεδομένου ότι η παγκόσμια αγορά πετρελαίου αποτελεί κεντρικό παράγοντα υποστήριξης της ηγεμονίας του δολαρίου, ένα ενδεχόμενο τιμολόγησης του πετρελαίου σε ευρώ θα απειλούσε άμεσα την σταθερότητα της αμερικανικής οικονομίας και την αμερικανική παγκόσμια ηγεμονία.

Μια τέτοια προοπτική προς το παρών δεν είναι εφικτή. Πρώτα απ' όλα θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα νέο σύστημα τιμολόγησης που θα έχει ως βάση το ευρώ. Κάτι τέτοιο χρειάζεται χρόνο λόγω το ότι ο υπολογισμός της τιμής του πετρελαίου γίνεται με ένα σύνθετο τρόπο και οι όποιες αλλαγές θα προκαλούσαν έντονες διακυμάνσεις στην ισοτιμία του ευρώ αλλά και γενικότερα στο χρηματοοικονομικό σύστημα. Επίσης το δολάριο αποτελεί ένα νόμισμα αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης, ενώ το ευρώ είναι ένα νέο νόμισμα με αμφίβολη σταθερότητα και με έντονο τον κίνδυνο κερδοσκοπικών πιέσεων. Τέλος, ο υπόλοιπος κόσμος δεν έχει τόσο δυνατές οικονομίες για να απορροφήσει τις όποιες ανισορροπίες που θα προέκυπταν σε μια τέτοια περίπτωση. Και επιπλέον μια τέτοια απόφαση δεν είναι μόνο οικονομικού χαρακτήρα αλλά και γεωπολιτικού¹⁴⁶.

5.1. Πετροδολάρια και επιπτώσεις στην Παγκόσμια Οικονομία

Η συσσώρευση των πετροδολαρίων δημιούργησε μια έντονη ανισορροπία στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Η ηγεμονία του δολαρίου χάρισε τις ΗΠΑ μια σειρά από προνόμια ενώ ο υπόλοιπος κόσμος ήρθε αντιμέτωπος με σημαντικά προβλήματα

¹⁴⁵ Στο ίδιο

¹⁴⁶ Στο ίδιο

που αφορούσαν την ανάπτυξη, τον πληθωρισμό και γενικότερα την οικονομική ισορροπία αυτών των χωρών.

Η ξαφνική άνοδος των τιμών του πετρελαίου προκάλεσε έντονη αναταραχή στις οικονομίες των βιομηχανικών χωρών της Δύσης. Τα υπέρογκα ποσά που έπρεπε να πληρωθούν για την αγορά πετρελαίου οδήγησαν στη μείωση της αγοραστικής δύναμης των χωρών αυτών και τις οικονομίες τους σε βαθιά ύφεση. Ενώ στις ΗΠΑ το εθνικό ακαθάριστο προϊόν (ΑΕΠ) μεταξύ 1973-75 αυξήθηκε κατά 6% , στη Ιαπωνία και στις ευρωπαϊκές χώρες μειώθηκε αισθητά. Συγχρόνως, πληθωριστικές πιέσεις κλόνιζαν ακόμα περισσότερο τις οικονομίες τους, που από το 1976 έγινε ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα¹⁴⁷.

Η ομάδα χωρών που επλήγησε πιο πολύ από τις πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 ήταν εκείνη των αναπτυσσόμενων χωρών που εξαρτώνταν κατά μεγάλο ποσοστό από το εισαγόμενο πετρέλαιο. Οι οικονομίες οδηγήθηκαν σε βαθιά ύφεση, επηρεάστηκε αρνητικά το ισοζύγιο πληρωμών τους και περιορίστηκε κάθε δυνατότητα ανάπτυξης των οικονομιών τους μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Επίσης, στη συνέχεια μειώθηκε το ποσοστό συμμετοχής στο παγκόσμιο εμπόριο και τις διεθνείς επενδύσεις. Η μόνο έξοδος από αυτή την κατάσταση ήταν ο δανεισμός. Τα συσσωρευμένα πετροδολάρια των χωρών του ΟΠΕΚ μέσω του τραπεζικού συστήματος ανακυκλώθηκαν προς αυτές τις χώρες. Ο δανεισμός δημιούργησε ένα τεράστιο χρέος αλλά και μια νέα κατηγορία χωρών που ονομάζεται «τέταρτος κόσμος» με κύριο χαρακτηριστικό το πολύ χαμηλό βιοτικό τους επίπεδο¹⁴⁸.

Η συσσώρευση των πετροδολαρίων στα τέλη της δεκαετίας του '70 αποτέλεσε τη βάση για την κρίση που γνώρισε το Τρίτος Κόσμος στη δεκαετία του 1980 λόγω της αδυναμίας του να αποπληρώσει το χρέος. Δισεκατομμύρια δολάρια ανακυκλώθηκαν εκείνη την εποχή μεταξύ του ΟΠΕΚ, των τραπεζών του Λονδίνου και της Νέας Υόρκης και των χωρών του Τρίτου Κόσμου.

Η μεγάλη ύφεση που γνώριζε η παγκόσμια οικονομία είχε μειώσει το επενδυτικό ενδιαφέρον αλλά και την απόδοση των κεφαλαίων, αυτό ώθησε τις τράπεζες να

¹⁴⁷ Yergin Daniel, *"The prize: The epic quest for oil money and power"*, Free Press: New York, 1992, pp. 634-635

¹⁴⁸ Στο ίδιο, pp. 634 -636

δανείσουν προς το Τρίτο Κόσμο κυρίως σε χώρες της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής και Αφρικής¹⁴⁹.

Τον Αύγουστο του 1982 πρώτο το Μεξικό ανακοινώνει ότι η χώρα αδυνατεί να αποπληρώσει το χρέος και στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλες χώρες. Η κρίση του Τρίτου Κόσμου συνέπεσε με την ανακοίνωση της Αμερικανικής Ομοσπονδιακής Τράπεζας (FED) να αυξήσει τα επιτόκια με σκοπό να προστατέψει την τιμή του δολαρίου (1979). Μετά από τρία χρόνια αν και η τιμή του αμερικανικού δολαρίου διατηρήθηκε ο Τρίτος Κόσμος αδυνατούσε να αποπληρώσει τα δάνεια λόγω των υψηλών επιτοκίων που τους είχαν επιβληθεί στα δάνεια που είχαν πάρει¹⁵⁰.

Για να εξασφαλίσουν την αποπληρωμή του χρέους από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 το ΔΝΤ κλίθηκε να αντιμετωπίσει τη σοβαρή κρίση αποπληρωμής του χρέους των αναπτυσσόμενων χωρών, κυρίως διαδραματίζοντας ένα διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στους χρηματοδότες (κυρίως τράπεζες Νέας Υόρκης και Λονδίνου) και τις χώρες αυτές, αλλά και αναλαμβάνοντας την παρακολούθηση των μακροοικονομικών πολιτικών των αναπτυσσόμενων χωρών καθώς και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών. Στα πλαίσια αυτής της στρατηγικής καθιερώθηκε και η «συναίνεση της Ουάσιγκτον». Η ίδια πολιτική ακολουθείται και σήμερα από τη Ουάσιγκτον και το ΔΝΤ προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, διευρύνοντας ακόμα περισσότερο το χάος μεταξύ αναπτυγμένου και αναπτυσσόμενου κόσμου¹⁵¹.

¹⁴⁹ Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, New Society Publishers: Canada, 2006, pp. 22

¹⁵⁰ Στο ίδιο, pp. 22

¹⁵¹ Στο ίδιο, pp. 23

Συμπεράσματα

Το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας αποτελεί ένα παγκόσμιο πρόβλημα. Και όπως λέει και ο Λάβλοκ δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιείται ενέργεια στο σύμπαν για οποιονδήποτε σκοπό, καλό ή κακό, χωρίς να αλλοιώνεται.

Το πετρέλαιο θα αποτελεί το σημαντικότερο καύσιμο υλικό και τον 21^ο αιώνα. Και τα επόμενα 20-30 χρόνια δεν φαίνεται να αλλάξει σημαντικά η σημερινή εικόνα όσον αφορά τη σημασία των χωρών προμήθειας πετρελαίου. Με βάση τις εκτιμήσεις που αφορούν τα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου οι χώρες της Μέσης Ανατολής, οι οποίες κατέχουν το 65% το παγκόσμιων αποθεμάτων θα συνεχίσουν να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στις εξαγωγές πετρελαίου και στον καθορισμό των τιμών στις παγκόσμιες αγορές.

Τη στιγμή που γράφεται αυτή η εργασία οι τιμές του πετρελαίου έχουν εκτιναχτεί, αγγίζοντας τα \$126 το βαρέλι. Συνδυασμό παραγόντων επικαλούνται οι αναλυτές για την εξέλιξη που αντικατοπτρίζει την προσπάθεια ολόκληρης βιομηχανίας να ικανοποιήσει την πρωτοφανή ζήτηση. Τα αποθέματα πετρελαίου μειώνονται και η άντληση του «μαύρου χρυσού» γίνεται δυσκολότερη. Η παραγωγή ελαττώνεται σε πολλές περιοχές που είχαν στο παρελθόν μεγάλα αποθέματα, ενώ παράλληλα άλλες πετρελαιοπαραγωγοί χώρες όπως η Νιγηρία, η Σαουδική Αραβία, το Ιράν, το Ιράκ και η Βενεζουέλα είτε είναι απρόθυμες είτε αδυνατούν να αυξήσουν την παραγωγή. Παράλληλα η ζήτηση από τις Ανατολικές χώρες της Ασίας, κυρίως της Κίνας θα υπερδιπλασιαστεί ως το 2030. Τα διάφορα hedge funds και οι επενδυτικές τράπεζες έχουν τοποθετήσει τεράστια κεφάλαια στη προθεσμιακές αγορές πετρελαίου, ποντάροντας στην προοπτική ανόδου των τιμών, γεγονός που επιτείνει την αστάθεια στις τιμές του πετρελαίου. Επιπλέον, ο επικεφαλής του ΟΠΕΚ υποστήριξε ότι η τιμή του πετρελαίου μπορεί να φτάσει και στα 200 δολάρια το βαρέλι. Τέλος, το ασθενές δολάριο, που εγείρει προσδοκίες για νέες μειώσεις επιτοκίων αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για τις ανοδικές τάσεις που παρουσιάζουν οι τιμές του πετρελαίου.

Οι υψηλές τιμές οδηγούν σε πυρετό νέων επενδύσεων ακόμη και σε περιοχές που θεωρούνταν στο παρελθόν «φτωχές» σε αποθέματα ή σε μέρη που η άντληση του πετρελαίου εθεωρείτο δύσκολη και ασύμφορη. Η εξέλιξη μπορεί να οδηγήσει σε

συγκράτηση των τιμών μόλις οι νέες αυτές μονάδες αρχίσουν την παραγωγή. Ωστόσο η παραγωγή δεν μπορεί να αυξάνεται επ'άπειρον.

Οι υψηλές τιμές οδηγούν παράλληλα και στην αύξηση των εθνικοποιήσεων. Οι υψηλές τιμές του πετρελαίου αποφέρουν υψηλές εισροές κεφαλαίων και ενισχύουν τα περιθώρια των διαπραγματεύσεων των πετρελαιοπαραγωγών χωρών. Οι κυβερνήσεις τους προστρέχουν σε πολιτικές «εθνικισμού πόρων» του στιλ τις δεκαετίας του 1970 εκμεταλλευόμενες τις υψηλές τιμές του πετρελαίου. Παράλληλα, οι κυβερνήσεις αρνούνται την πρόσβαση σε νέα πετρελαϊκά κοιτάσματα σε ιδιωτικές εταιρείες, ενώ εθνικοποιούν κοιτάσματα τα οποία είχαν ήδη αρχίσει να αναπτύσσουν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις (περίπτωση Βενεζουέλας και Exxon Mobil – Conoco Phillips).

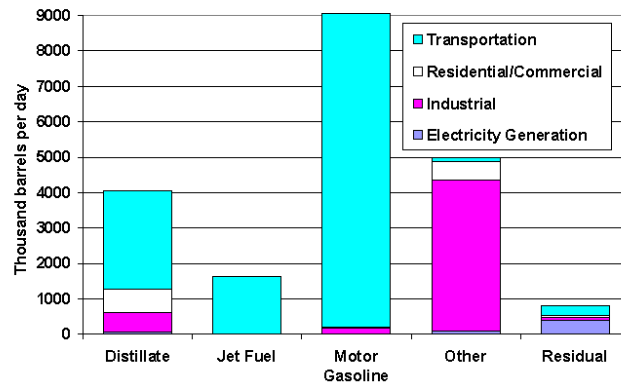
Η σημερινή κατάσταση αποτελεί πρόκληση για τις ΗΠΑ που καταναλώνουν το 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου. Οι υψηλές τιμές σε συνδυασμό με την μεγάλη εξάρτηση από το εισαγόμενο πετρέλαιο αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Την ώρα που οι τιμές του πετρελαίου εκτινάσσονται σε ιστορικά ρεκόρ, οι κεντρικοί τραπεζίτες των ΗΠΑ κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για τις ανοδικές τάσεις του πληθωρισμού.

Καθώς η παραγωγή πετρελαίου στις ΗΠΑ σε ορισμένες περιοχές παραμένει στάσιμη και σε άλλες συρρικνώνεται, το Υπουργείο Ενέργεια στρέφεται στην αναπτύξει πολιτικών που αφορούν την παραγωγή ενέργειας από άλλες πηγές. Σημαντικό ρόλο θα παίξει στο μέλλον η πυρηνική ενέργεια καθώς και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι πιο σημαντικές παράμετροι που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όσον αφορά τις πηγές αυτές ενέργειας είναι ο χρόνος και το κόστος.

Τέλος, πρόκληση όχι μόνο για τις ΗΠΑ αλλά για το σύνολο των κρατών αποτελεί η προστασία του περιβάλλοντος. Όπως είναι γνωστό η παραγωγή ενέργειας από την καύση οποιουδήποτε στερεού ή υγρού καυσίμου προκαλεί τη μόλυνση του περιβάλλοντος (ατμόσφαιρας και υδάτων λόγω εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα) και την υπερθέρμανση του πλανήτη δημιουργώντας το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Αν και σήμερα συνεχίζουμε να έχουμε στη διάθεση μας αρκετά αποθέματα πετρελαίου και άνθρακα δεν μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε με τον ίδιο ανέμελο τρόπο που το κάναμε το προηγούμενο αιώνα. Η ανάπτυξη τεχνολογιών που θα εξασφαλίζουν την παραγωγή ενέργειας από λιγότερο ρυπογόνα καύσιμα αποτελεί επιτακτική ανάγκη της παγκόσμιας κοινωνίας για να είναι ο μελλοντικός κόσμος λιγότερο θερμός.

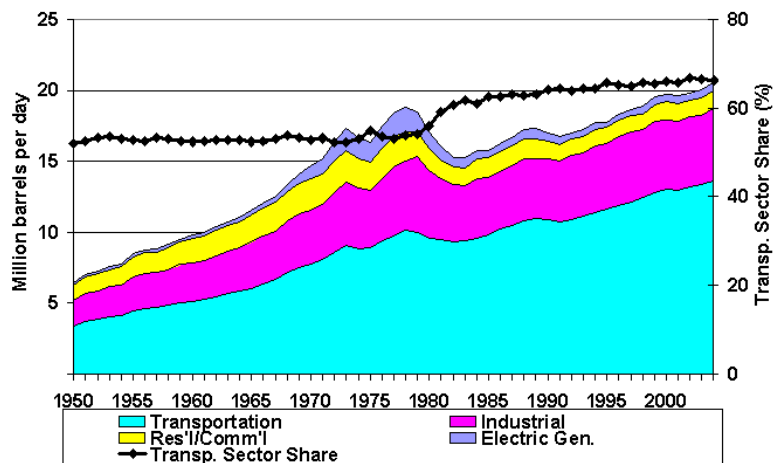
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

U.S. Oil Demand by Product, by Sector, 2004

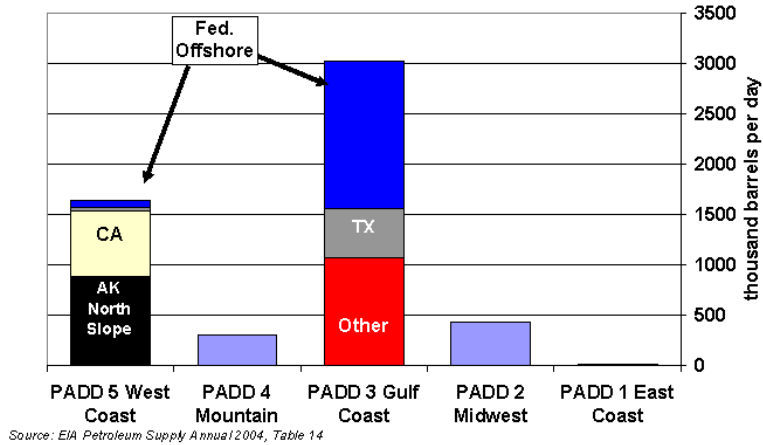
Πηγή: Annual Energy Review, Tables 5.12a and 5.12b

U.S. Oil Demand by Sector, 1950-2004

Πηγή: Annual Energy Review, Tables 5.12a and 5.12b

U.S. Crude Oil Production, 2004

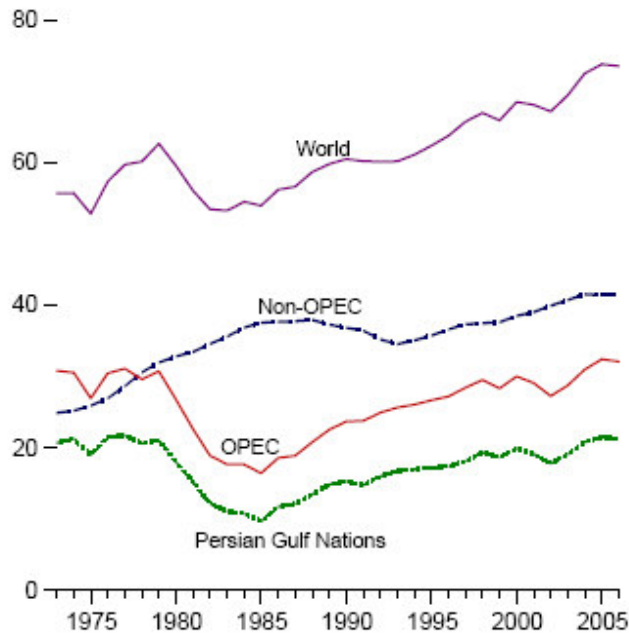

Πηγή: Petroleum Supply Annual, Table 14

World Crude Oil Production Overview

(Million Barrels per Day)

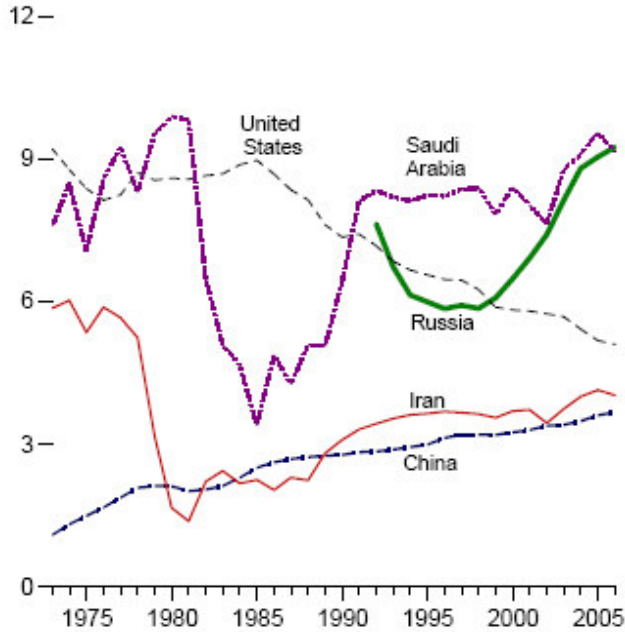
World Production, 1973-2006

Πηγή : Energy Information Administration/Monthly Energy Review February 2008

World Crude Oil Production Overview (Million Barrels per Day)

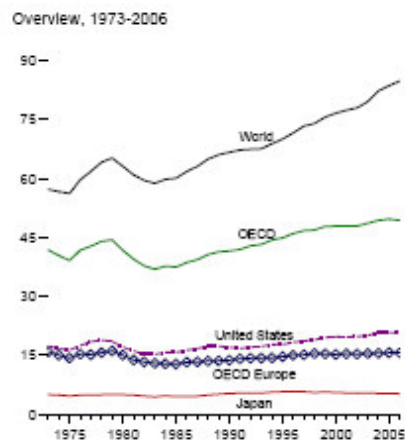
Selected Producers, 1973-2006

Notes: • OPEC is the Organization of the Petroleum Exporting Countries.
• The Persian Gulf Nations are Bahrain, Iran, Iraq, Kuwait, Qatar, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates. Production from the Neutral Zone between Kuwait and Saudi Arabia is included in "Persian Gulf Nations."

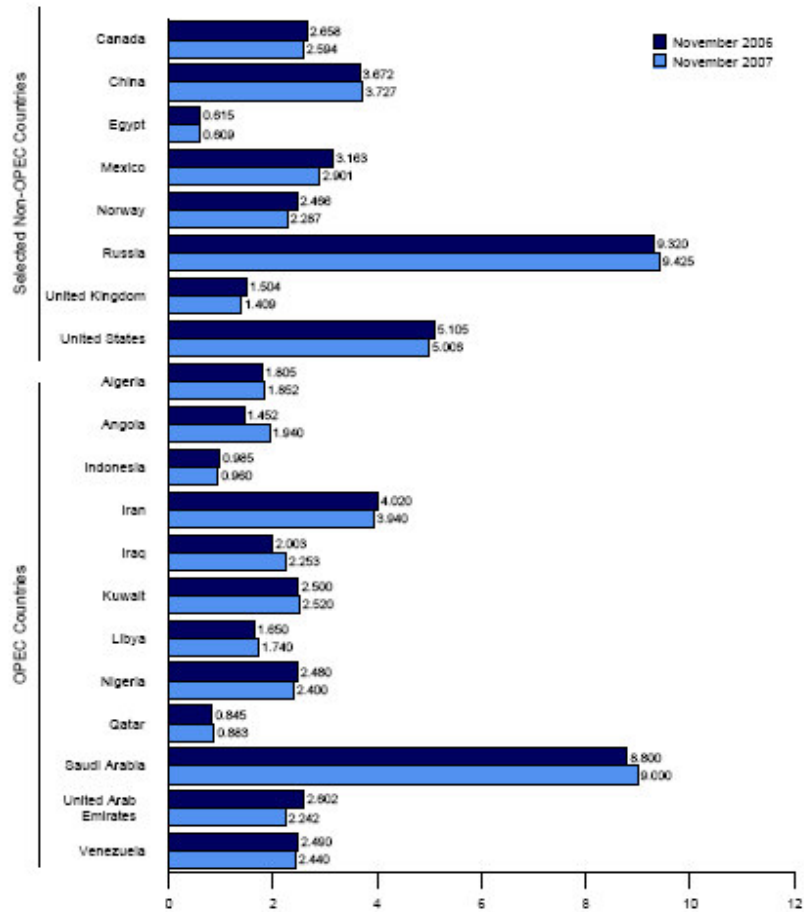
Πηγή : Energy Information Administration/Monthly Energy Review February 2008

Petroleum Consumption in OECD Countries (Million Barrels per Day)

Πηγή: Energy Information Administration/Monthly Energy Review February 2008

World Crude Oil Production by Selected Country (Million Barrels per Day)

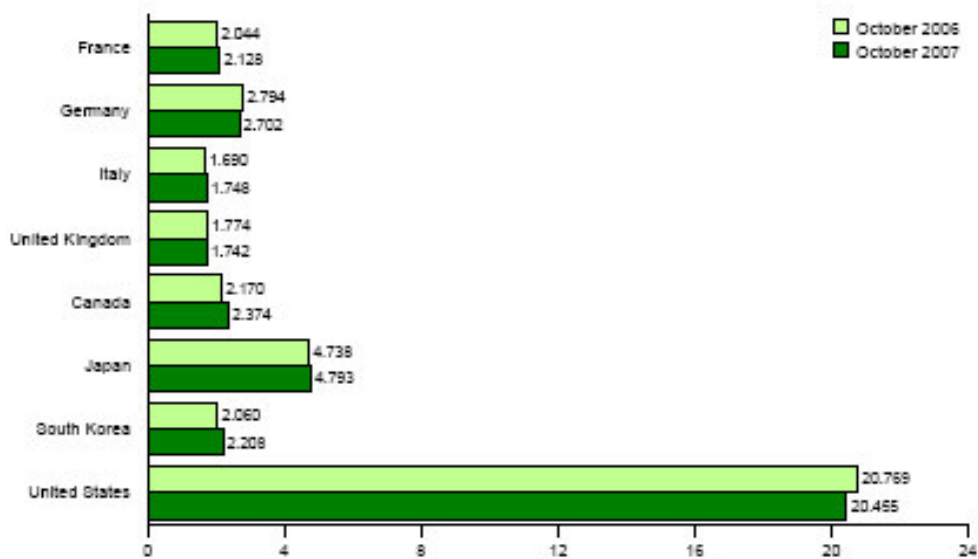

Note: OPEC is the Organization of the Petroleum Exporting Countries.
 Web Page: <http://www.eia.doe.gov/emeu/meninter.html>
 Sources: Tables 11.1a and 11.1b.

Πηγή: Energy Information Administration/Monthly Energy Review February 2008

Petroleum Consumption in OECD Countries (Million Barrels per Day)

By Selected OECD Country

Notes: • OECD is the Organization for Economic Cooperation and Development. • Because vertical scales differ, graphs should not be compared.

Web Page: <http://www.eia.doe.gov/emeu/mre/inter.html>
Source: Table 11.2.

Πηγή: Energy Information Administration/Monthly Energy Review February 2008

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνικά βιβλία

- Δελαστίκ Γιώργος, *Αποκάλυψη τώρα : Ο δρόμος προς τη μονοκρατορία : Μέση Ανατολή πετρέλαια Ισλάμ*, Αθήνα: Λιβάνη , 2001
- Καραντζιά Βασιλική, *Αποτελεί η πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή μια αντιφατική Πολιτική: το παιχνίδι των συμφερόντων και η χρήση της σκληρής ισχύος*, μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών- Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης: Αθήνα, 2007
- Λάβλοκ Τζέιμς, *Η Εκδίκηση της γαίας: Γιατί η Γη αντεπιτίθεται και πως μπορούμε ακόμα να σώσουμε την ανθρωπότητα*, μετ. Φιλλιπάτος Άγγελος, Αθήνα :Λιβάνη, 2007
- Μάζης Ιωάννης Θ,*Η Γεωπολιτική της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Αθήνα: Λιβάνη, 2008
- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002*, 2^η έκδοση, Αθήνα :Ποιότητα, 2003
- Ρουμελιώτης Παναγιώτης, *Παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση*, Αθήνα: Λιβάνη, 2006
- Ρουμελιώτης Παναγιώτης, *Παγκόσμια διακυβέρνηση ή ηγεμονική παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα: Λιβάνη, 2002
- Σπανός Νικόλαος, *Οι Διεθνείς επενδύσεις των εταιρειών πετρελαίου – η περίπτωση των επενδύσεων για τα πετρέλαια της Κασπίας Θάλασσας*, μεταπτυχιακή εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών: Αθήνα, χ.χ.
- Brzezinski Zbigniew, *Η Μεγάλη σκακιέρα : Η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές*, μετ. Αστερίου Ελένη, Αθήνα: Λιβάνη, 1998

B. Ελληνικά άρθρα

- Αδάμ Κύρα, “Καραμανλής – Πούτιν βάζουν υπογραφές”, *Ελευθεροτυπία*, Τρίτη 29 Απριλίου 2008
- Αυγερινός Θανάσης, “Αγώνας δρόμου για την αποφυγή εμποδίων στο νότιο ρεύμα”, *Ελευθεροτυπία*, Τρίτη 29 Απριλίου 2008
- “Η Βενεζουέλα κέρδισε προσφυγή κατά της Exxon”, *Καθημερινή*, Τετάρτη 19 Μαρτίου 2008

Κοκκινίδης Τάσος, “Ηγεμονία και αλυσιδωτό χάος”, *Insider*, (Ιανουάριος 2008): 52-53

Ρούσσοσ Σωτήρης(Λέκτορας-Πάντειο Πανεπιστήμιο- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών), Συνέντευξη με την συγγραφέα , 22.04.2008, ώρα 10:30 π.μ., στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ)

Στυλιανός Αλέξανδρος, “ Αδυσώπητη κρίση και κανιβαλισμός : Ενέργεια και ασφάλεια”, *Insider*, (Ιανουάριος 2008): 58-63

Τσιλιόπουλος Ευθύμης, “Μια κουβέντα για την κρίση : Ιράν και πετρέλαιο”, *Insider*, (Ιανουάριος 2008): 54-57

Φίλλης Κωνσταντίνος (Επικεφαλής του Κέντρου Ρωσίας και Ευρασίας – ΙΔΙΣ), Συνέντευξη με την συγγραφέα, 27.03.2008, ώρα 15 : 30 μ.μ., στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ)

Γ. Ξενόγλωσσα βιβλία

Bruce André Beaubouef, *Strategic petroleum reserves:U.S. energy security oil politics and petroleum reserves policies in the twentieth century*, dissertation, University of Houston: USA, 1997

Clark William R., *Petrodollar warfare: Oil Iraq and the future of the dollar*, 2nd edition Gabriola Island- Canada: New Society Publishers, 2006

Engdahl William, *Century of war: Anglo – American oil Politics and the new world order*, London :Pluto Press, 2004

Kelshall Jason R., *Natural gas and energy security in Trinidad and Tobago and their impact on U.S. energy policy and Caribbean stability*, Naval Postgraduate School Monterey- California, 2005

Skagen Ottar, *Caspian Gas: Former Soviet South project*, London: The Royal Institute of International Affaires, 1997

Spiro David E., *The Hidden hand of American hegemony: Petrodollar recycling and international markets*, New York: Cornell University Press, 1999

Stern Roger, *National security and political economic dimensions of oil market power*, (dissertation), Johns Hopkins University: Baltimore-Maryland, 2006

Yergin Daniel, *The Prize: The Epic quest for oil money and power*, New York: Free Press, 1992

Α. Ξενόγλωσσα άρθρα

Auer Josef, “The US’s new energy policy- barely a start”, Deutsche Bank Research, *Current Issue: Energy Special*, (December 14, 2005), available at www.dbresearch.com

Ayoob Mohammed, “Middle East in 2025: Implications for U.S. policy”, *Middle East Policy*, XIII: 2, (Summer 2006): 148-161

Ayoob Mohammed, “War against Iraq: Normative and strategic implication”, *Middle East Policy*, X: 2, (Summer 2003): 27-39

Bahgat Gawdat, “Managing dependence: American-Saudi oil relations”, *Arab Studies Quarterly*, 23 (Winter 2001): 1-10

Baker Institute III, “Strategic energy policy: Challenges for the 21st century”, *Baker Institute Study*, 15, (April 2001): 1-12

Billon Philippe Khatib Fouad, “From free oil to freedom oil: Terrorism war and U.S. geopolitics in the Persian Gulf”, *Geopolitics*, 9: 1, (Spring 2004): 109-137

Brzezinski Zbigniew, “A Geostrategy for Eurasia”, *Foreign Affaires*, 76, (1997): 50-64

Bureau of Western Hemispheric Affairs, Washington DC, U.S. – Mexico binational commission: Energy Working Group, , November 12, 2003, available at www.state.gov/p/wha/rls/rpt/26194.htm

Campbell Colin J., Laherrere Jean H., “The End of cheap oil”, *Scientific American*, 278, (March 1998): 78-83

Energy Information Administration, *Caspian Sea Region: Country analysis briefs*, August 2003, available at www.eia.doe.gov/emeu/cabs/caspian.html

Changhui Zhao, “Coming of age: Oil geopolitics”, *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June 2006, pp. 295-303

Chanin Clifford, Gause Gregory F., “U.S.-Saudi relation: a Rocky road”, *Middle East Policy*, XI: 4, (Winter 2004): 26-35

Cedoz Frederick, “Thinking beyond OPEC”, *Journal of International Security Affairs*, 10, (Spring 2006): 1-9

Claes Dag Harald, “United States and Iraq: Making sense of the oil factor”, *Middle East Policy*, XII: 4, (Winter 2005): 48-5

Cohen Ariel, “Reducing U.S. dependence on Middle Eastern oil”, *The Heritage Foundation*, 1926, (April 2006): 1-9

- Committee on Foreign Relations – U.S. Senate, *Energy security: Issues related to potential reductions in Venezuelan oil production*, June 2006
- Committee on Foreign Relations United, State Senate *U.S. Energy security: Russia and the Caspian*, April 30, 2003, available at www.access.gpo.gov/congress/senste
- Cordesman Anthony H., Wilson Joseph C. et. al., “War with Iraq: a Cost – benefit Analysis”, *Middle East Policy*. IX: 4, (December 2002): 1-24
- Cordesman Anthony H., “Middle East energy after Iraq war: Current and projected trend”, *Middle East Policy*, X:4, (Winter 2003): 126-147
- Cordesman Anthony H., “The one true U.S. strategic interest in the Middle East: Energy”, *Middle East Policy*, VIII: 1, (March 2001): 117-127
- Cutler Robert M., “A Strategy for cooperative energy security in the Caucasus”, *Caspian Crossroads Magazine*, 3: 1, (Summer 1997): 1-9
- Dahl Carol, “Protectionist oil policies: A dynamic comparison for the USA”, *Energy Policy*, 23: 7, (1995): 599-605
- Department of Energy, *National Energy Policy: Report of the National Energy Policy Development Group*, May 2001
- Department of Energy - Office Fossil Energy: Office of Natural Gas Regulatory Activities, *Natural Gas: Imports and exports third quarter report 2007*, U.S. , 2007
- Department of Energy, *U.S. Department of Energy Strategic Plan: Discovering the solution to power and Secure America’s future*, 2007, available at www.Energy.gov
- DOE - Fossil Energy: The Nation’s strategic Petroleum Reserves Strategic petroleum reserves – profile, available at <http://fossil.energy.gov/programs/reserves/spr/>
- Dunning Thad, Wirpsa Leslie, “Oil and political economy of conflict in Colombia and beyond: A Linkage approach”, *Geopolitics*, 9: 1, (Spring 2004): 81-108
- Ek Carl, Fergusson Ian F, et al, *Canada – U.S. Relations: CRS Report for Congress*, May 15, 2007
- Energy Information Administration, *Annual Energy Outlook 1996*, available at www.eia.doe.gov
- Energy Information Administration, *Effects of the Alaska oil and natural gas provisions of H.R.4 and S. 1766 on U.S. energy markets*, , February 2002

- Energy Information Administration, *Short - Term energy outlook 2008*, March 2008, available at www.eia.doe.gov
- Energy Information Administration - Office of oil and gas, *U.S. natural gas imports and exports: 2006*, , March 2008
- Fandy Mamoun, “U.S. policy in the Middle East”, *Foreign Policy in Focus*, 2: 4, (January 1997): 1-3
- Fergusson Ian F., *United States-Canada trade and economic relationship: Prospects and challenges: CRS Report for Congress*, Library of Congress, October 13, 2006
- Gachechiladze Revaz, “Geopolitics in the South Caucasus: Local and external player”, *Geopolitics*, 7: 1, (Summer 2002): 113-138
- Galal Mohamed Noman, “Energy challenge in the 21st century implications for modernization security and cooperation in the Arab Gulf countries”, *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June 2006, pp.73-97
- Gelb Bernard A., *Caspian oil and gas: production and projects: CRS Report for Congress*, Library of Congress, September 8, 2006
- Geller Armando, Stahel Albert A., *The new Great Game: cui bono: Strategic resource in Central Asia and Afghanistan*, Paper presented at the 12th International Conference on Central Asia and the Caucasus, 13 October 2004, Tehran
- Georgiou George C., “U.S. energy security and policy options for the 1990s”, *Energy Policy*, (August 1993): 831-839
- Helm Dieter, “Energy policy: Security of supply sustainability and competition”, *Energy Policy*, 30(2002): 173-184
- Hepburn Donald F., “Is it a war for oil”, *Middle East Policy*, X:1,(Spring 2003): 29-34
- Hornbeck J.F., *U.S. trade policy and the Caribbean: From Trade Preferences to Free Trade Agreements: CRS Report for Congress*, April 4, 2007
- Jin Zhang, “Role of Russia and Saudi Arabia in the contemporary international oil Market”, *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June, 2006, pp. 285-291
- Joyce Anne, “Interview with Brzezinski Zbigniew”, *Middle East Policy*, XII: 2, (Summer 2005): 120-123
- Kahwaji Riad, “U.S-Arab cooperation in the Gulf: Are both sides working from the same script”, *Middle East Policy*, XI: 3, (Fall 2004): 52-62

- Kalicki Jan H., "RX for Oil addiction: The Middle East and energy security", *Middle East Policy*, XIV: 1, (Spring 2007): 76- 83
- Kenneth Pollack, Ray Takeyh, "Taking on Tehran", *Foreign Affairs*, 84:2 (March-April 2005): 20-34
- Klare Michael, "US: Procuring the world's oil", *Asia Times*, April 27, 2004, available at www.atimes.com/atimes/global_economy/fd27dj02.html
- Kraig Michael Ryan, "Forging a new security order for the Persian Gulf", *Middle East Policy*, XIII: 1, (Spring 2006): 84-101
- Liangxiang Jin, "Post-Iraq war Middle East situation and international and China's energy security", *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai- China, 24-26 June, pp. 147-157
- Liping Xia, "The current U.S. International energy Strategy and Sino- U.S. energy cooperation tendency", *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June, pp.267-281
- Looney Robert, "Petroeuros: A Threat to U.S. interest in the Gulf", *Middle East Policy*, XI: 1, (Spring 2004): 26-37
- McMillan Joseph, Sokolsky Richard, Winner Andrew C., "Toward a new regional security architecture", *The Washington Quarterly*, 26:3 (Summer 2003): 161-175
- Mearsheimer John J., "Why we will soon miss the Cold War", *Atlantic*, (August 1990) pp. 1-22
- Mokhtari Fariborz, "Security in the Persian Gulf: Is a security framework possible", *American Foreign Policy interest*, 26:1, (2004): 1-10
- Monshipouri Mahmood, "Paradoxes of U.S. policy in the Middle East", *Middle East Policy*, IX: 3, (September 2002): 65-84
- Institute of the Americas, *Natural gas workshop report: NAEWG/SPP*, June 28 2006, available at www.iamericas.org/pdfs/presentations/energy/2006/naturalgasworkshop/
- Nicoloulia V., Konachou A., "Diverse energy sources– assure security, interview with Charles Ries", *The Bridge*, 3 (2006): 38-41
- Noel Pierre, "Les Etats-Unis et le petrol de Moyen-Orient", *Les Cahiers de l'Orient*, (Aout 2005)
- North American Energy Working Group – Security and Prosperity Partnership Energy Picture Experts Group, *North America – The Energy picture*, June 2002

- North American Energy Working Group – Security and Prosperity Partnership Energy Picture Experts Group, *North America – The Energy picture II*, January 2006
- Nsouli Saleh M., “Petrodollar recycling and global imbalances”, *CESifo’s International Spring Conference*, 23-24 March 2006, Berlin, (International Monetary Fund)
- Obi Cyril, “Petrol securite internationale des Etas-Unis et defi du developpement en Afrique de l’Ouest”, *Codesria Bulletin*, 3& 4, (2005): 39-42
- Odom William E., “US policy toward Central Asia and the South Caucasus”, *Caspian Crossroads Magazine*, 3:1, (Summer 1997): 1-4
- O’Hara Sarah L., “Great game a grubby game. The struggle for control to the Caspian”, *Geopolitics*, 9: 1, (Spring 2004): 138-160
- O’Lear Shannon, “Resources and conflict in the Caspian Sea”, *Geopolitics*, 9: 1, (Spring 2004): 161-186
- Laffont, Simonet Loic, “La Charte de l’energie et le transit des matieres premiere: Trop loin trop tot”, *Annual Francais de Droit International*, LI, (2005): 524-541
- Peters Susanne, “Coercive Western energy security strategies: Resource wars’ as a new threat to global security”, *Geopolitics*, 9: 1, (2004): 187-212
- Salman Ramzi, “Iraq oil policy revisited”, *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June 2006, pp.101-117
- Sosa Luis A., Desnyder Daniel J., “Energy markets U.S. energy policy and the terrorist attacks of 11 September 2001”, *Mineral and energy-raw materials report*, 18:3, (2003): 14-24
- Storrs K. Larry, *Mexico’s importance and multiple relationships with the United States: CRS Report for congress*, Library of Congress, January 18, 2006
- Sullivan Mark P., *Venezuela: Political conditions and U.S. Policy: CRS Report for Congress*: January 11, 2008
- The National Bureau of Asian Research *Treacherous terrain: The political and security dimensions of energy development in the Caspian Sea zone*, *Analysis*, 9:1, (1998)
- Verrastro Frank, Ladislaw Sarah, “Providing energy security in an interdependent world”, *Washington Quarterly*, 30: 4, (Autumn 2007): 95-129

- Verrastro Frank A., Placke James A., Hegburg Alan S., "Securing U. S. energy in a Changing", *Middle East Policy*, XI: 4, (Winter 2004): 1-
- Villarreal M. Angeles, *Mexico economic relations: Trends issues and implications*, Library of Congress: *CRS Report for Congress: U.S.-*, July 11 2005
- Webb-Vidal Andy, "US to look into Venezuela oil supply reliance", *Financial Times*, January 13, 2005
- Wenke Han, "Energy supply and security", *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June 2006, pp.137-144
- White House National Economic Council, *Advanced Energy Initiative*, February 2006
- Yaffe Michael D., "The Gulf and a new Middle East security system", *Middle East Policy*, XI: 3, (Fall 2004): 118-130
- Yazdani Enayatollah, "Competition over the Caspian oil routes: Oilers and gamers Perspective", *Alternative: Turkish Journal of International Relations*, 5: 1&2, (Spring & Summer 2006): 51-64
- Yergin Daniel, Stoppard Michael, "The Next prize", *Foreign Affairs*, 82: 6,(2003): 103-14
- Yongxiang Sun, "Gulf-Caspian alliance and Chinese sustainable development", *International Energy Security and Cooperation Conference*, Shanghai-China, 24-26 June 2006, pp. 201-210
- Zweifel Peter, Bonomo Susanne, "Energy security: Coping with multiple supply risks", *Energy Economics*, 17: 3, (1995): 179-183